

FLORUM
ET
CORONARI

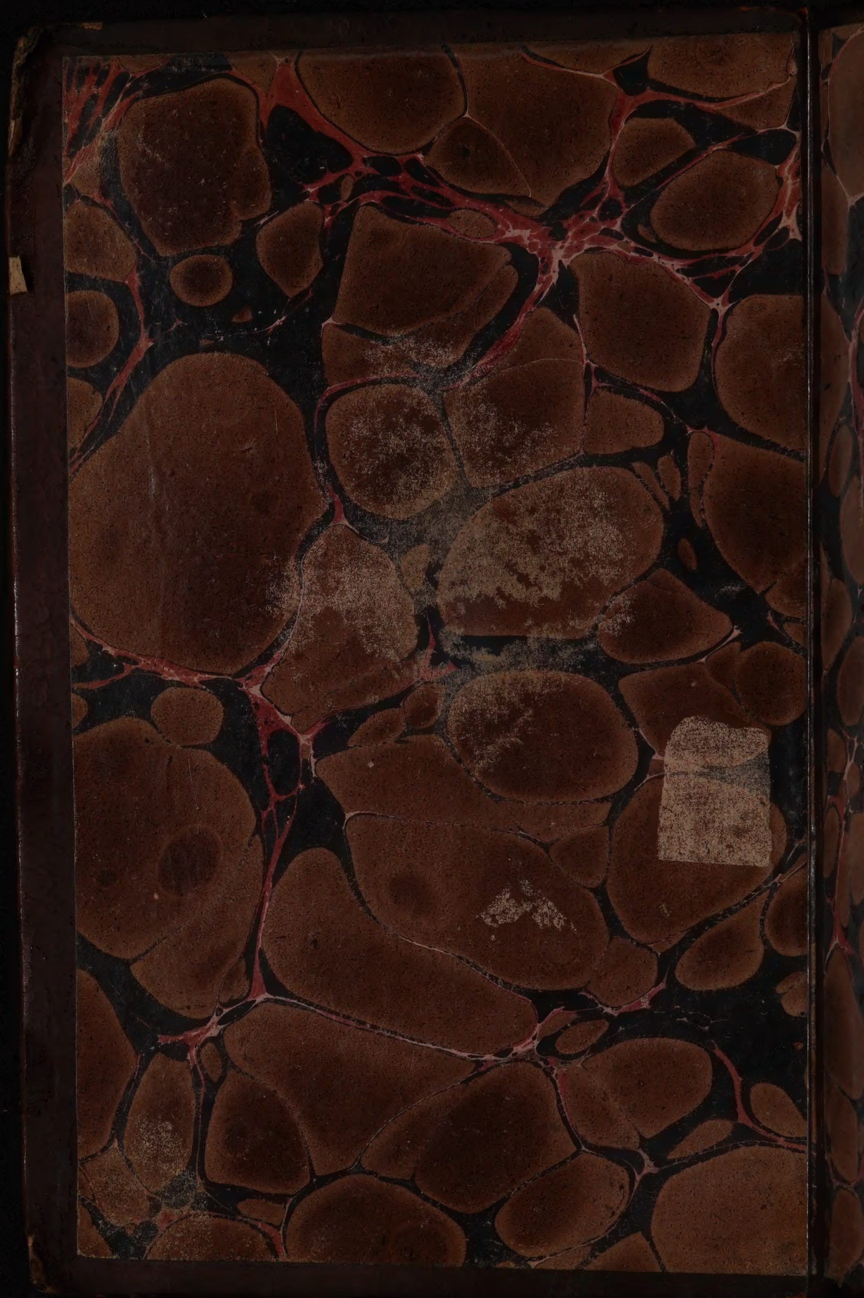

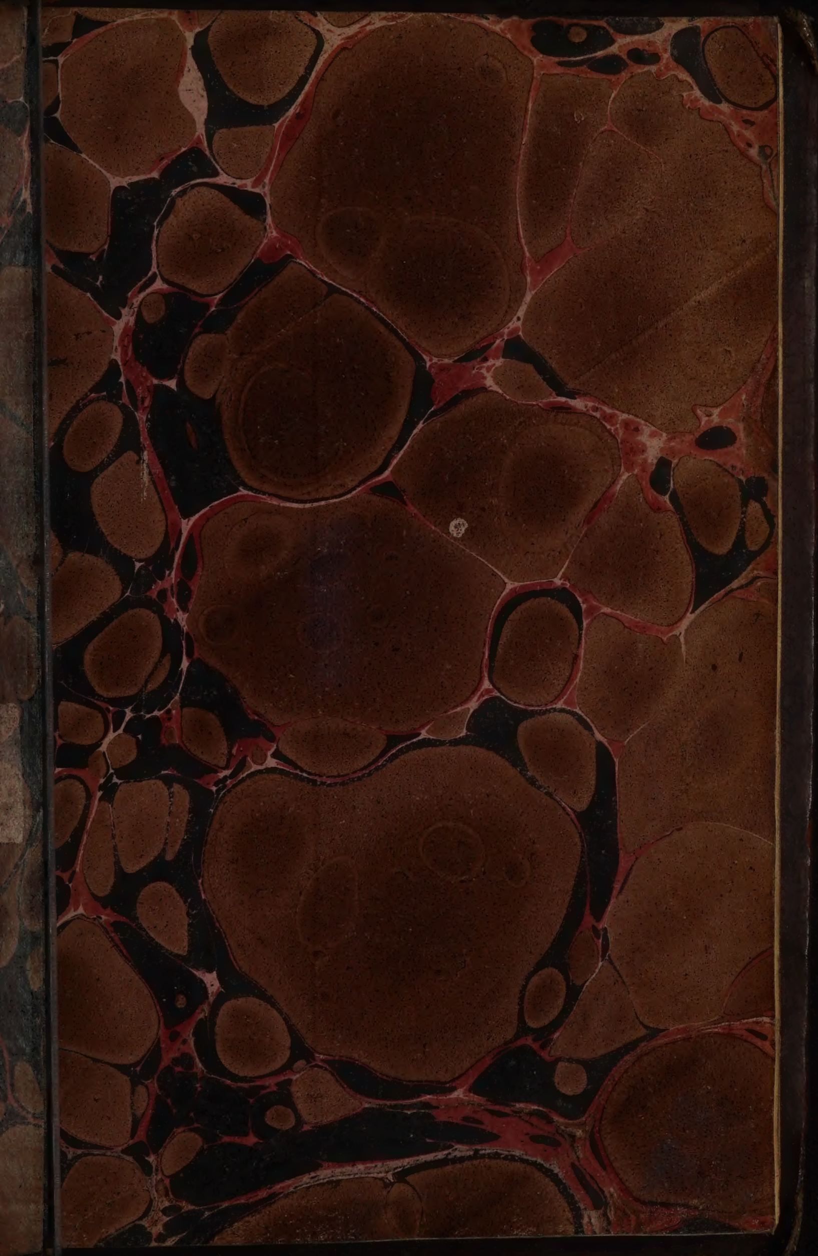

1819

387 **Herbal.**—DODONŒUS (R.) Flo
Coronariarum odoratarumque nonnullari
barum Historia, sm. 8vo, *many full-page*
of plants, title little soiled, otherwise FI
tree calf, gilt, m.e., scarce, 21/-
Antv., Christ. Plan

L

415/387

Herbal. Dodonaeus 21/-

M.D. 400

FLORVM, ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA,

REMBERTO DODONÆO
Mechlinienſi Medico auctore.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXVIII.

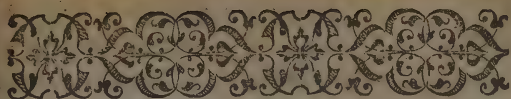
Summa privilegiorum.

Cautum est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librum cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq; nonnullarum herbarum Historia, Remb. Dodonæo Mechliniensi Medico auctore*, imprimat, vel alibi impressum vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.
De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.
De Langhe.

CLARISSIMO AC AMPLISSIMO VIRO, D. IOACHIMO HOPPERO, AV-

ratæ militiæ Equiti, Domino de Dalem, Regis Consiliario, & supplicum libellorum magistro, cognato suo, Rembertus Dodonæus Medicus. S. P. D.

E FLORIBVS, odoratisq; ac coronarijs stirpibus, Clarissime HOPPERE, multa nobis dicenda occurrerent, si per omnes dicendi locos discurrere, & encomium scribere cogitaremus: sed id faciendum non instituimus, abunde esse rati, vtilitatem eorum & quantum materiæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præfatione paucis ostendisse. Nam de inuentione ac origine florum herbarumque: de amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

 nibus

nibus ferè locis ex ijs accedit: aut de ea quæ ex aſpectu, odore aut tractatione florum, voluptas animi aut recreatio concipitur, quid refert verba facere? De origine ſiquidem ac inuentoribus florum herbarumque, multa fabuloſa apud Poëtas & alios ſubinde auctores, tam Græcos, quàm Latinos reperiuntur, quæ longum & perquàm moleſtum foret huc referre. Maximum verò ornatum, maximumque decorem, ſummamque gratiam, hortos hinc accipere, notiſſimum eſt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificioſe contextis, aut coloribus ornatis, topiarijs vel perticalibus ſcenis, vmbraculis aut alijs hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit; quantum ex floribus, herbiſque odoratis coronarijſúe; abſque quibus etiam omnia hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas autem & animi recreatio ex his ipſis, non niſi honeſtiſſima eſſe poteſt. Ad id enim quod pulchrum honeſtumque, hominem commonefaciunt. Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegãtia, formæ præſtantia, odoris ſuauitate ac fragrantia, ge-
nerofis

nerosis animis honesti pulchrique, & omnium virtutum recordationẽ. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisque in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Vtilitas porrò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia & omnino multiplex est. Prosunt vel solo odore, non parum: deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntque; collapsas vires redintegrant; torpentem animum non rarò excitant; subinde remorantem somnum clemẽter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραντὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoúe Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nõ ita familiaria sunt, sumptuosiora interim, neque cuiuis statim & promptè parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, diſcutiendi, reſoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & ſi quæ ſunt ſimiles; ſic conducibiles flores ſunt, vt nulla corporis pars malè affici poſſit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: paucæ item compoſitiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & pleriſque alijs eiuſdem morbis, flores medelam conferunt. Pulmoni, lateriue dolentibus flores præſidio ſunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adſtrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiſcentur. Si calculi, coli aut veſicæ dolor viget, flores præſto ſunt. Vteri dolores leniunt: menſes ſiſtunt & citant. Antidotis & alijs compoſitis medicamentis magna vtilitate admiſcentur. Recipiuntur in cataplaſmata, malagmata, emplaſtra, vnguenta, fotus, balnea. Rara abſque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compoſitiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, ſerapia; elicitur ex ipſis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires com-

communicant. Ita nullam alicui ſtirpi indidiſſe facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit,& ſubinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abeſt, vt florum materia vel ieiuna ſit aut ſterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti ſycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant,qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac ſimplicium medicamentorum,adde etiam compoſitorum notitiam, medico non neceſſariam opinantur; imò veluti ſuperfluam temerario auſu damnant: ad ſolos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel ſola ſententia ſe indignos titulo ac nomine medici planè oſtendunt. Nam ita cohærens ſtirpium, herbarum & reliquorum ſimplicium medicamentorum, & multorum compoſitorum cognitio, alijs artis partibus eſt, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis ſit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipſe manifeſtis verbis ſcriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis ſuæ inſtrumenta cognita & in nume-

rato habere debet, quomodo ea ignorans medicus, ab artis ſuæ imperitia excuſari poterit? Inter inſtrumenta ſiquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur, ipſæ ſunt ſtirpes earumque radices, cortices, medullæ, folia, flores, fructus, ſemina, ſucci, lacrymæ, & quæ ſunt alia. Neceſſum namque eſt huiuſcemodi medicos ſæpenumerò hæſitare, & veluti palabundos diuagari, ac in grauiſſimos perniciosiſſimosque errores labi. Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam, magnifico tamen titulo ſuperbiēti accidiſſe, à fide dignis accepimus. Præſcripſerat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo exceſſum quantitatis eſſe nimium, & percunctante eo, an pro Diagridio cogitaſſet Diatragachantes ſcribere; reſponſurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes eſſet. Adeò ſtupidus, omnisq; materiæ medicamentorum, atque etiam artis ipſius magnificus iſte λογιάτρος fuit: vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compoſitionem, ac Diagridium medicamentum potentiſſimum bilem per al-
uum

uum ſubducens, diſcriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita ſiquidem ſcriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans, & faſtu quodam ſibi plurimum in modum placens; perſuaſumque habens, ſe omnes quotquot ſunt medicos iudicio & eruditione ſuperare, quum tamen ſerò artem cognoſcere cœperit ex pędotriba medicus factus. Meminiſſe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe, ſed propriè quidem haſtam aut facem hederis obuinctam; metaphoricè verò Thyrſos, cuiuſuis herbæ cauliculos ſuperiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui vbi apud Galenum in compoſitione quadam Origani Onitidis nomen reperiſſet, ægrotanti mox cuidam compoſitionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis eſſet; & percunctanti, quum non haberet quod reſponderet; ſuggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem ſubſtitui permiſit; herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & ſtirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ ſola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, vt doctus & in operibus artis verſatus exercitatusque Medicus, in huiuſcemodi errores labatur. Doſim ſiquidem, iuſtumque pondus ſingulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non ſunt, aut quæ ipſi ſomnianti vel deliranti occurrerunt, ad vſum ducere non putabit: in veterum compoſitionibus ſi vnum aliquod deſideretur, non nomine ac appellatione ſimile, ſed viribus ac facultate reſpondens ſubſtituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum ſtirpium materiæque medicæ notitia, medico ſit neceſſaria, plenè & abundè conſtare poteſt: & quàm nihil à noſtra profeſſione, aut artis in qua verſamur exercitatione peregrinum aut alienum ſit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter ſtirpes, non poſtremo flores ſint loco;

&hu-

& humanis vſibus varijs multisq́ue modis vtiles. Et de florum quidem vtilitate hæc ſatis.

Nvnc ad te clariſſime ac ampliſſime Hoppere me conuerto, atque hanc noſtram de floribus ac odoratis coronarijſq́ue nonnullis herbis hiſtoriam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ noſtræ amicitiæ veluti pignus quoddam apud te futuram; aut abſentis cognati & amici *μνημόσυνον*; ſed præcipuè & maximè nonnullæ cõgratulationis ergô. Poſteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hiſpaniæ &c. Rex Catholicus ſibi obſtringat ac deuinciat, honoribus nõ exiguis augeat; alijq́ue proceres & magnates ſummis fauoribus proſequantur; de his tibi, Hiſtoriæ huius noſtræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adoleſcentia coaluit amicitia, putaui: ne videlicet amici & cognati officio defuiſſe videri poſſem. Solent ſiquidem amici, proſperis & lætis amicorum rebus non ſolum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiam exprimere & oſtendere. Prodit igitur Hiſto-

ria hæc noſtra, & maximi ac potentiſſimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaque fauſta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commẽdare, niſi iamdudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus eſſem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo; optans modò, ſtudioſis omnibus vtilem, & æquè ac tibi, acceptam eſſe poſſe. Bene vale, clariſſime D. Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REMBERTI DODONÆI FLORVM ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA. CAP. I.

NIGRA *siue purpurea Viola mox à radice folia promit, multa, lata, venosa, per ambitum leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq́; præsertim parte superiore, inter quæ medij, tenues exeunt styli, & in singulis flores*

singuli,

singuli, pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed rarò candidi, ex quinque paruis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt: semen paruum & in rotunditate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur. viret hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq́ margines, pingui solo plurima frequensq́ emicat: flores vt plurimum Martio, vbi serius Aprili prodeunt mense.

EST *huius generis quædam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis vtraque.*

EST *& genus quoddam syluestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verùm arido sterilią solo.*

VIOLAM *autem Græci* ἴον, *&* ἴον πορφυροῦν, *id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò &* ἴον μέλαν καὶ μελάνιον, *hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellarią* ἴον, *& ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinæ latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem,* **blau veiel oder Mertzenviolen:** *Galli similiter* Violette de Mars, *hoc est, Violam Martiam: Belgæ,* **violetten** *dicunt.*

ἴον *autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij* ἴον *dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomē accepit. Atq; inde etiam*

Latinis

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Ecloga 10. *Vacciniū à Viola differre ostēdit:*

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur. Silis Attici color.

A D *Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.*

Q V O D *ex ipsis fit* δροσάτον, *siue vti Actuarius nominat* σερβάτιον, *si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Violæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.*

F I T *& ex Violis oleum quod refrigerādi humectandiq́; potentia pollet: temporibus illitum, somnum clementer conciliat,*

ciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum oui luteo sedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtilißimè cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem sopientibus.

SIT *autem oleum, in quo Violæ macerantur aut ex immaturis Oliuis, Græci* ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον *nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & violæ ipsæ recentes humentesq́ oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.*

RECENTIORES *aridas violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.*

FOLIA *Violarum in olere sumpta, refrigerant, humectant, aluumq́ leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita. Imponuntur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste. Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit. Crapulam, Plinius ait, & grauedines capitis impositis coronis, olfactúue discutiunt: anginas ex aqua potæ.*

ID *quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur; maximè pueris in aqua potum.*

SEMEN *Scorpionibus aduersatur.*

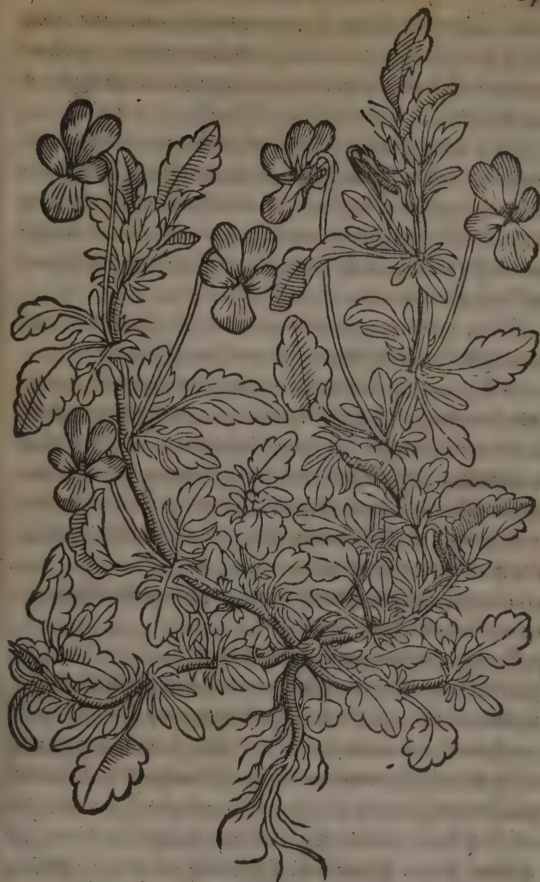
DIOSCORIDES *florem purpureum non violæ, sed Asteris Attici, cum aqua potum anginis & comitiali in morbo pueris, auxiliari scribit. Ex cuius historia, hæc perperam Violæ apud Plinium accessisse suspicari, & non temere quidem, licet.*

Plinij locus suspectus.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA *tricolori Violæ exigua sunt, ac initio quidem rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè serrata:*

rata:

rata: caules infirmi, tenues, angulosi, geniculati, palmi longitudine : flores longiusculis pediculis insident, purpureæ Violæ forma similes, & magnitudine vt plurimum pares;

triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq́ vel cæruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Medijs vt plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltro ſemine iam maturo dehiſcunt. Radicibus nititur fibroſis. In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebro quidem ſua ſponte, ſyluestri ſpecioſior & elegantior. Vere vnà cum Viola nigra aut paulo poſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hyeme floret.

IACEA à plæriſque nominatur: eſt tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Alijs, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores penſees nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani **Freyſcham kraut/ vnd Dreyfeltichеyt blumen** appellant. Cum φλογί Theophraſti conuenire videtur, quod φλὸξ ἢ φλόγιον etiam dicitur, & flos eſt tantum ſyluestris abſq́ odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo poſt exiens, plurimumq́ durans: cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, quæ vti ſcripſimus, natura ſua ſyluestris eſt atque in odora, & diutinè floret. φλόγα autem ſiue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

QVALITATEM herba habet, frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſiq́ ſucci,

ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceßionibus ſubuenire creditur: commendatur item ad pulmonis pectoriſq́; inflammationes, & ad ſcabiem corporiſq́; pruritum: vlcera quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. CAP. III.

LEVCOII *voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rurſus duo: maius videlicet & minus.*

MAIORI, *caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, ſalicis foliis quodammodo ſimilia, verùm molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundum cauliculos, ſuperiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij: ſiliquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtæ, in quibus ſemen latum & rotundum: radicibus nititur fibroſis, ſed validis. Floret primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hybernis menſibus à frigore arceatur.*

MINVS *genus à priori, non forma ſed magnitudine*

LEVCOION CANDIDVM MAIVS.

ſola differt: caules foliaq́ habet ſimilia, ſed minora: flores etiam non vnius coloris, ſed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: ſiliquas etiam & ſemina ſimilia. Floret iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidē quo ſatum eſt anno: hyeme perit.

EST *verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, ſed rariſſimum, quod ex maioris genere eſt, primoq́ Vere florere incipit, & maiorem curam hybernis menſibus, ne à frigore offendatur, requirit. Seruntur ferè in hortis.*

PRÆTER *hæc, eſt & ſylueſtre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis; ac iuxta Monſpeliū quoq́, vti Geſnerus ſcribit.*

IAM *& Leucoion quoddam etiam eſt bulboſum, de quo ſubſequentibus capitibus.*

MATTHIOLVS *& fruticoſam quandam depingit Violam foliis latis; flore Conſolidæ regiæ, odorato; caule bicubitali; ex monte Baldo allatam, & ad ſe à Franciſco Calzolario Pharmacopœo Veronenſi miſſam: arboreſcentem quam Violam nominat.*

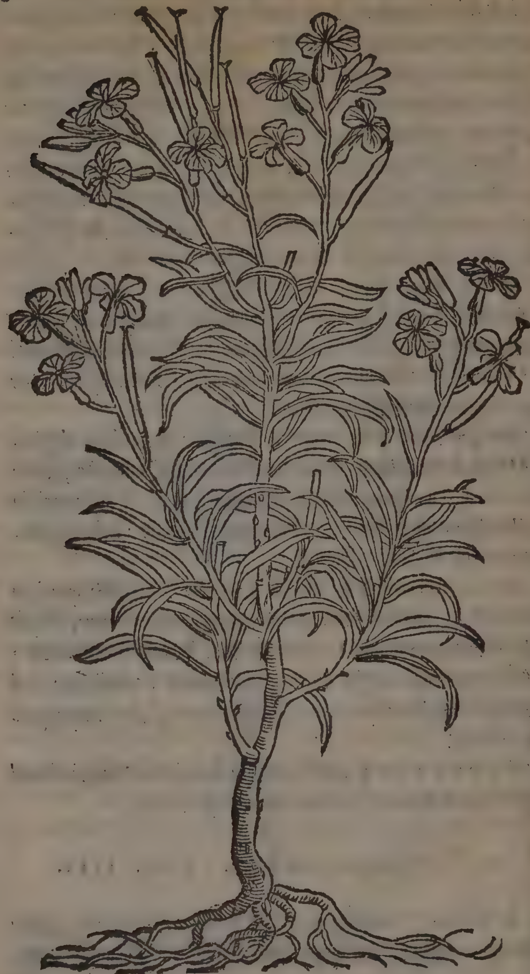
APPELLATVR *autem* λευκοΐον, *Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Noſtri maius genus,* ſtock Violieren *nominant; minus verò,* heete Violieren: *Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præſtantiſſimum eſt, non impropriè dici poteſt.*

FACVLTATE *autē Leucoia hæc, luteo Leucoio haud diſſimilia videntur; viribus tamen infirmiora.*

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO *Leucoio caules ſunt ramoſi virentes, folia oblonga anguſta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-*

LEVCOION LVTEVM.

didi foliis minora: flores lutei perquam odorati; siliquæ tenues oblongæ in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hyemis rigorem facilè sustinet. Floret Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius. In peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur; seritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

HVIVS *Leucoij quoddã quoq; est genus, flore multiplici, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.*

λευκόϊον *& istud Græci nominant, &* λευκόϊον μήλινον, *Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris,* **steen Violieren.** *Parietinas aut saxatiles Violas dixeris, &* **geel Violierẽ.** *Germanis* **geel Violaten.** *Gallis* Giroffles iaulnes.

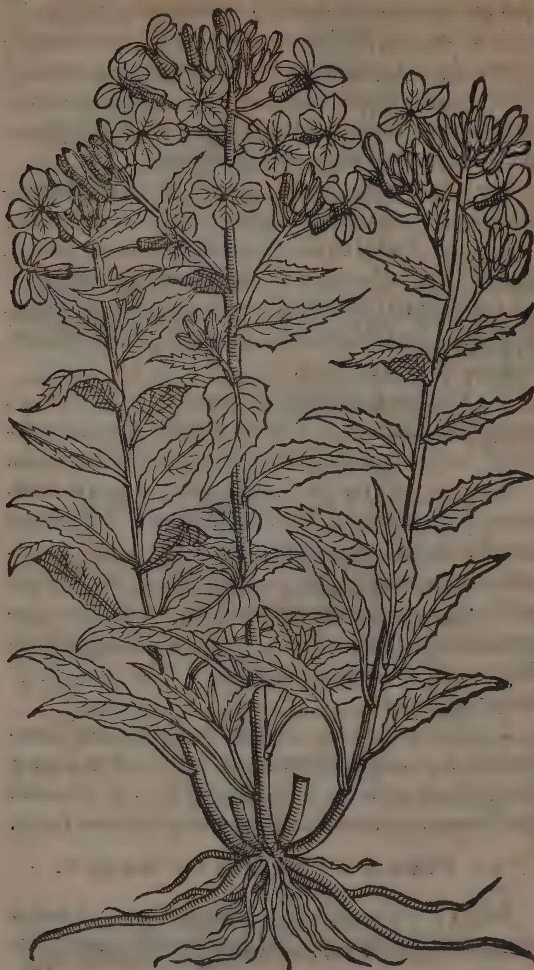
EST *autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint ficciores, magis etiã quàm virides.*

DIOSCORIDES *lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in deseßionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cærato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphthas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienẽm reprimere, & podagricis prodesse.*

HIPPOCRATES *lib. de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoq; modo sumendam tradit.*

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS *Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubi-*

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoiis similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæúe purpuræ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ. Nascitur in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potißimum floret; non rarò tota æstate floris eius productio.

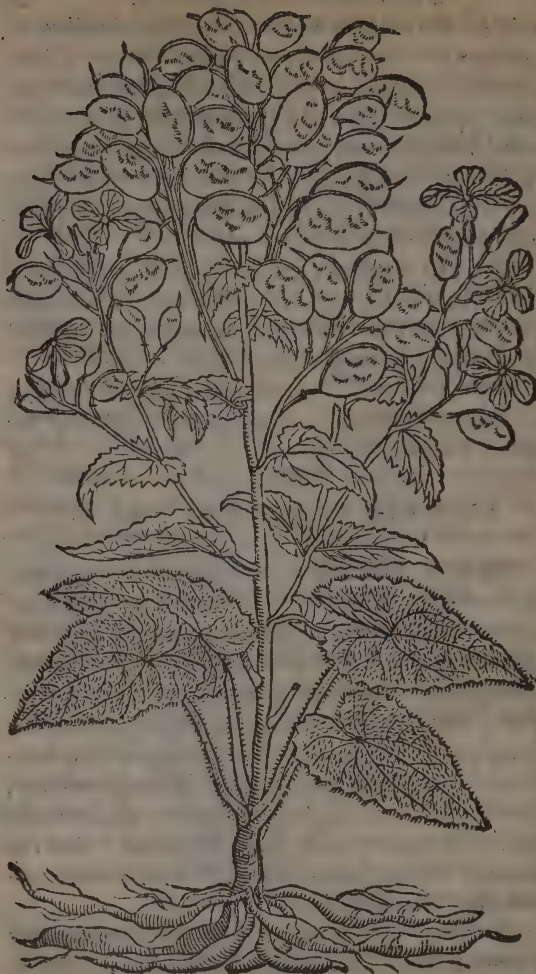
GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames *appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce,* **Damas bloemen.** *Germani* **Winter violen/** *id est Violas hybernas siue hyemales.*

SVNT *autem harum Violarum folia gustu quidem acria & calida, Erucæ cuius species videntur, sapore & facultate proxima.*

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuißimis mēbranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodāmodo* διχοτόμου *Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, Pœoniæ fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ. Belgæ hanc Violam vnà cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.*

BVLBONAC *aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos Violam latifoliam, aut vt plærisque placet, Violam peregri-*

nam nūcupare maluimus. Brabanti Penninckbloemen *à ſiliquarum forma, denarium quodammodo referente, &* Paeſchbloemen/ *quod circa Paſchæ ſolennitatem ferè ſemper floreat, nominant. Recentiorum plæriq; Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipſius ſeminis figura, aut ſiliquarum mediæ membranæ argenteo ſplendore, quo, decidentibus per ſummam ſiccitatem cum ſemine ex vtraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaſpi alterum videtur, quod videlicet à Crateua deſcribitur, à nonnullis Sinapi Perſicum appellatum. Nam vt Dioſcorides ait, Crateuas Thlaſpi quoddam recenſet* πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον, *id eſt, latifoliū & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc eſt, quam latifoliam cognominauimus.* Thlaſpi Crateuæ.

HVIC *latis folijs & ſiliquis planis ac rotundis ſimilis eſt & alia quædam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marceſcit. Sunt huic caules lignoſi cubitales: folia multa lata, ſiliquæ planæ & latæ, vtraq; paulo minora quàm prioris: flores candidi inſtar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æſtatè.*

CÆTERVM *facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ ſemen calidū quidem, & ſiccum eſt, guſtuq; acre, Thlaſpios ſeminī ſapore & viribus ſimile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ ſed non multæ participes ſunt: eduntur cum acetarijs vt quarundam aliarum.*

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS. CAP. VII.

MARIANA *Viola folia primum habet oblonga, lata, ſubnigra, aſpera, nonnihil hirſuta, vulgaris Bugloſſi folijs nigriora, minora minúſque aſpera. Caules deinde ſecundo anno profert rotundos, rectos, ramoſos,*

ali-

aliquantulum etiam hirſutos, circa quos folia ſimilia, ſed minora: flores in ſummis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras inciſuris quinque ſed non profundis diuiſi, coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, ſubinde candicantes, in quibus ſtamina duo aut tria candida; qui & priuſquàm dehiſcunt quinquangulares ſunt. Poſt flores capitulum naſcitur, ſuperiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis aſperis & hirſutis deorſum dependentibus circum veſtitum, in quo ſemen exiguum, ſubruffi, & eius cuius Caſtaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices ſubſunt longæ, craſſæ, candidæ, non ingrati ſaporis. Naſcitur vt aiunt in ſyluis & montibus, nec non in opacis quibuſdam tractibus, vt Matthiolus refert, plæriſque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Auguſto menſibus floris eius productio: ſemen interea ad maturitatem peruenit; neque enim ſimul ſed particulatim floret.

VIOLAM *Marianam noſtri appellant, & vulgo* Mariettes. *Recentiorum plærique Medion eſſe volunt. Medion* Medion. *autem Dioſcorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpuraſcentem: fructum paruum ſimilem Cnico; radicem dodrantalem, craßitudine baculi, guſtu acerbo. Cum qua deſcriptione Viola mariana non admodum reſpondet: tametſi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut ſemen, Cnici ſemine haud ſimile. Quas ob cauſas non Medion, ſed potius verum Dioſcoridis Rapum ſylueſtre videtur; γογγύλη ἄγρια quæ Græcis dicitur, cum cuius deſcriptione magis conuenit. Nam fruticoſa eſt ſtirps & ramoſa, cuius lobi ſiue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta, quibus ſublatis interior lobus ſiue capitulum conſpicuum*

ſpicuum eſt: quale Rapum ſylueſtre eſſe, ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione ſatis conſtat. Quæ tametſi ſuperfluorum quorundam acceßione corrupta, Rapo tamen ſylueſtri propriißima complectitur. Deſcribitur autem Rapum ſylueſtre à Dioſcoride his verbis: ἄγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχναῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος. φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐστι λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. *id eſt, Rapum ſylueſtre, naſcitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, ſumma parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus ſubeſt, in quibus ſemina nigra, contrita verò intus candida. In qua deſcriptione, quæ de læuitate ſummorum caulium ac foliorum, & ſeminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad ſylueſtris Rapi, huius præſertim, deſcriptionem non faciunt, ſed aliò pertinent. Huius ſiquidem ſylueſtris Rapi caules aut folia non ſunt læuia, ſed aliquantulum hirſuta: ſemen etiam non nigrum, verùm ſubruffum, & caſtaneis, vt diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & ſummarum partium, Campanulæ conuenire, de qua in ſequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi ſylueſtris ſpecies habita eſt: ſemen verò, quod hic deſcribitur, ſatiui Rapi eſt. Ita plurium ſtirpium deſcriptiones inter ſe confuſæ.*

Dioſcoridis locus corruptus.

C ÆTERVM *quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adſtringentis eſt potentiæ: eſui vt aliorum ſylueſtrium Raporum apta eſt, & non incommodè acetarijs additur.*

DE

DE ALIIS SYLVESTRIBVS RAPIS. CAP. VIII.

SVNT verò & multa alia Rapi sylueſtris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multum diſsimilia.

VNI, quod à Viola Mariana alterum, caules ſunt cubitales aut altiores, anguloſi, aſperi, hirſuti, folia aliquantulum aſpera, lata, in acutũ deſinentia, per ambitum crenata; vrticæ folijs & forma & colore quodammodo ſimilia: flores ſecundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque ſimiliter inciſuris, ſed profundioribus, diuiſi, intus aliquantulum hirſuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani Halſzkraut/ Noſtri Halſcruyt/ id eſt, Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem, Græcè τραχήλιον, plærique vuulariam, Fuchſius Campanulam. 2 Ceruicaria maior.

TERTIVM genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aſpera, oblonga, Saluiæ folijs ſimiliora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ dilutam purpuram referentes; radices quoque ſimiles. Hoc genus plærique Ceruicariam minorem appellant. Naſcuntur hæc duo in Germania ac Belgio plæriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus. 3

HIS autem ſimile & quartum genus eſt, caules id facit breuiores: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minusq; per ambitum crenata: flores deorſum pendent, coloris vt plurimum dilutæ purpuræ: pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ,

Rapun-

Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facilè seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

QVINTVM genus, vulgo Rapunculum nominant, 5
caules profert tenues: folia oblonga, angusta: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis; esui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima æstatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum: Germani Rapuntzeln/ Nostri Raponce/ Galli Raiponce.

HORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtecta, vti sunt Violæ Marianæ; quæ eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa syluestria sunt.

PRÆTER hæc verò & sextum quoddam genus est, à 6
superioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliâs can-

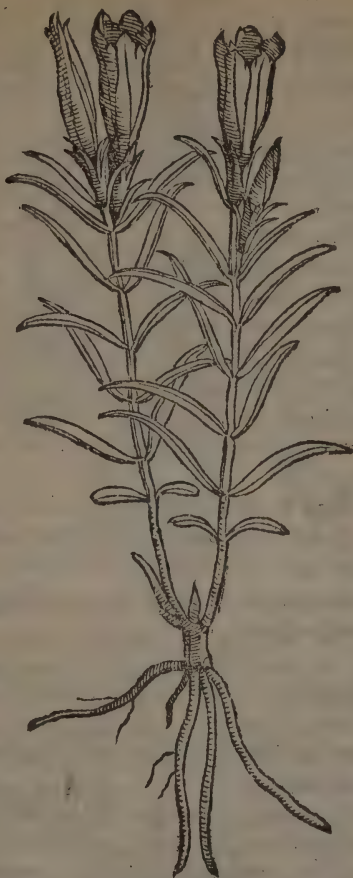
 didi,

dadi, aliâs cærulei, aliâs purpurei: floribus capitula parua succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteq́ composita: radices candidæ, vt aliorum raporum syluestrium. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosoq́ solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq́ caudæ propemodum aßimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta.

RADICES *porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.*

DE VIOLA CALATHIANA. CAP. IX.

CALATHIANA *Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinubus prodeunt oblongi, calathoeides, sursum hiantes, in cæruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi syluestris floribus quodammodo forma similes, quinquangulares similiter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuisi, sed minus patentes angustiores & minores: semen exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & ijsdem quibus Erica humi-*

humidioribus locis : & in pratis quidem procerior, auctúq; amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto & Septembri floret.

APVD *nostros vulgo nomen non habet ; sunt tamen qui* blauw Lelieckens/ *id est, cæruleum Lilium nuncupent: Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant, Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola, de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq́; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, cæteræ Veris. Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit, munus Autumni, Violæ cæteræ Veris; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantum prouenies, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Autumnalem Violam nominant. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè* Lungen blume *dici refert.*

QVALITATE *autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.*

DE CAMPANVLA. CAP. X.

CAMPANVLÆ *duæ sunt: vna hortensis maior, altera syluestris minor.*

HORTENSIS *multa è radicibus terræ proxima promit folia, oblonga, angusta, viroris saturi, inter quæ caules assurgunt striati, bicubitales, tricubitales, aut subinde altiores, circa quos folia similia, & flores ad superiores partes, in singulis pediculis singuli, maiores & patẽtiores quàm Rapunculi, campanulis aut tintinnabulis similes, colore vt pluri-*

plurimum cærulei, non rarò candidi, in quibus & candida aliquot stamina: floribus succedunt capitula, Rapunculi capitibus forma quidem satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquàm exiguum: radices candidæ, tenues, fibrosæ.

2 SYLVESTRIS *hortensi exceptis primis folijs similis est, sed tamen omnino minor: prima & terræ proxima folia lata sunt & pauca, Violæ nigræ folijs satis similia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & angusta; flores similes cærulei, sæpe Rapunculi floribus maiores: radices tenues.*

VTRAQVE *lacti similem succum præbet, cauliculis & folijs vulneratis, copiosiorem tamen syluestris: flores vtriusque nondum completi quinquangulares quoque sunt, & patentes in quinque similiter angulos exeunt, sicuti syluestrium Raporum; quorum hæ ea de causa species putantur, tametsi radices exiguæ & quæ edules non habeantur. Prior in hortis seritur: altera paßim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines nascitur. Florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.*

VVLGO *Campanulas nuncupant, & priorem quidem plæriq;* Belvedere *nuncupant: sed Italis Belvedere, Græcorum est Osyris, cum qua Campanula nihil habet similitudinis. Matthiolus hanc eandem hortensem campanulam Phyteuma esse existimat: at nobis Campanula Iasionæ similior videtur. Phyteuma verò esse Antirrhini syluestris species, de qua inferius suo loco. Ait etenim Theophrastus* ἰασιώνης *florem vnico folio constare, similitudinem autem plurium ostendere, quæ tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certè huius Campanulæ flos est, & omnium similiter Raporum syluestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasiones esse affir-*

affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionen lac ait habere copiosum, quod solæ Campanulæ præcipuè fundunt. Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionen existimet, quod Plinius olus esse Iasionen scribat syluestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est omnis herba edulis, & Campanula olus est, cùm eam edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde radices, atque ea de causa citißimè vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortensis non rarò candidum esse scripsimus; syluestris verò & talem alicubi reperiri posse quis negauerit? Constat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non rarò stirpium ipsarum figuras aliquo modo immutari. Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. Iasione. *vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa. De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.*

PRÆTER *verò duas has campanulas, & tertia quæ-* 3
dam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuißimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fœcundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos

nostris est herba; non esse Onobrychim, quod quandoque suspicati fuimus, satis constat. Campanularum videtur esse species, non tamen Iasiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

FACVLTATEM *autem Campanulæ cõpertam nullam habent, cùm nullius in medicina sint vsus.*

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM *plures sunt species, non modò florum colore, sed & foliorum forma dissidentes.*

VVLGATISSIMA *purpurei floris est, cui longa lata per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbasci quodammodo similia, minora tamen minusq́ lanuginosa; caulis rectus rotundus, à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, sed ab vno caulis latere supra inuicem, aut vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus, forma oblongis, intus cauis dactylothecis propemodum similibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibusdam candidis intercursantibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum: radices multæ tenues fibræ sunt. Plærisque Germaniæ & Belgij locis saxosis & vmbrosis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ sunt, sponte exit: transfertur etiam in hortos.*

2 ALTERA *Digitalis, priori folijs similis est, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi.*

3 TERTIA, *folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prio-*

ribus

ribus ferè ſimiles. Sunt duo hæc genera rariſsima, & in paucorum hortis tantum conſpicua.

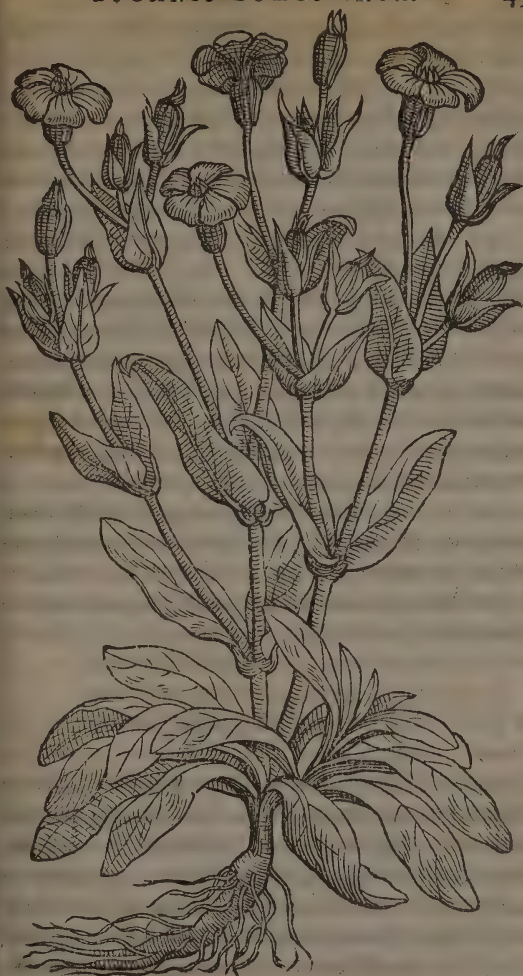
4 QVARTA *digitalis folia promit tertiæ ſimilia, in virore quoque obſcuro nigricantia, & candidiora ſimiliter parte auerſa, ſed minora & anguſtiora; flores paruos, deorſumq́; dependentes, verùm minores, colore ſubluteos aut pallentes. Apud Belgas ſatis familiaris & cognita hæc eſt.*

APPELLANT *autem Germani quidem hanc ſtirpem vulgari lingua* Fingherhut *&* Fingherkraut: *Belgæ* Vingherhoet: *Galli, Digitale, aut, quidam aiũt,* Gants noſtre dame: *Fuchſius appoſitè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli* θρυαλλίδα *nominant, & Verbaſci ſpeciem faciunt, quæ* λυχνῖτις *dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia, craſſa & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam craſſa aut hirſuta non ſunt, vt ellychnij vicem explere queant.* θρυαλλὶς.

FACVLTATEM *autem digitalis quidem folia, cùm amara ſint, calidam obtinent & ſiccam, cum nonnulla abſterſione coniunctam, interim tamen nullius ſunt vſus, nec medicamentis vllis admiſcentur: flos ſolus, ſola pulchritudine & forma placet gratusq́; eſt.*

DE LYCHNIDE CORONARIA. CAP. XII.

LYCHNIS *coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanoſa, cana, Verbaſci folijs minora quidem, ſed candidiora & lanuginoſiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginoſos, in plures breues alas diuiſos; in quarum ſummo ſinguli flores, è calycibus ſuis, aſpectu pulchri, ſed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgen-*

fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rarißimè senis nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq́ familiaris: Apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam syluestris, sponteq́ exit. Iunio, Iulio ac Augusto æstiuis mensibus florum exortus.

NOMINANT *hunc florem Germani,* **Frauwen roßlin/ Mariē roßlin/ Marghen roßlin/** *&* **Himmel roßlin:** *Latinè Dominarum rosam, Marianam rosam, Cæli rosam & cæli florem; Belgæ* **Christus ooghen/** *id est oculum Christi; Galli,* Oeillets, & Oeillets Dieu. *Dioscoridi* λυχνὶς στεφανωματικὴ *est, hoc est Lychnis coronaria, siue satiua. Gaza* λυχνίδα *lucernulam conuertit. Videtur eadem &* λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις *per* γ, *esse Verbasci species, quæ &* θρυαλλίς: *folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue ellychnia apta, cuiusmodi Lychnitidis esse Dioscorides testatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem* θρυαλλίδος *esse, Nicander innuit rubentem eam in Theriacis nominans:*

ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρευθήεις τε θρυαλλίς.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet syluestris, vt ipse Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθον *nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem,* διὸς ἄνθος *lib. 6. distinctionem facit; æstiua sunt, ait,* λυχνὶς, διὸς ἄνθος *&c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis æstiui, scribit, Lychnis & Iouis flos &c. Est autem* διὸς ἄνθος *siue Iouis flos, flos*

æstiuus,

æstiuus, coronarius, absque odore; cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosa Græca. *Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis prouenire, nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata; dicitur etenim & ἀθάνατος, quasi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάριον siue Bellaria, γερανοπόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμβιον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc senario meminit:*

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe. Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorũ aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamẽ, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore cæruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur Tora. *præterea & σκῆπτρον, itẽ μαλόϊον, & Latinè Genicularis.*

FACVLTATE *autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.*

DE LYCHNIDE SYLVESTRI. CAP. XIII.

SYLVESTRIS *Lychnis geniculatis caulibus, folijsq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubẽtibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde craßitudinis. Iuxta pratorum,*

torum, aruorumq; margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quandoq; florũ foliola multiplicat. Plurima æstatis parte, & in Autumnũ vsq; floret.

NOSTRI Jenettekens appellant: Germani etiam Margen rößlin / & wilde Margen rößlin: item Lydweyck & widerstoß: Galli Oeillets sauuages: Græcis λυχνὶς ἄγρια: Latinis Lychnis syluestris dicitur.

SVNT tamen & aliæ syluestres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud similes. Syluestris etenim Lychnis Antirchinon quoque auctore Dioscoride: & similiter Leontopetalon Apuleio teste appellatur.

SVNT verò huic Lychnidi & aliæ quoq; quædam nomenclaturæ, vt: τραγόνατον, ἀτόκιον, ἱερακοπόδιον, λαμπάς, & apud Romanos Intybum agreste, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plærique Saponariam hanc nuncupãt, est tamẽ & alia Saponaria, de qua inferius. Nonnullis etiam Ocimastrum esse videtur; at ὠκιμοειδὲς siue ocimastrum, Ocimo folijs simile est, ramosq; habet breues dodrantales modò, radicemq; tenuem & superuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus similia, & radices longas crassasq;, quæ manifestam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimastro differentiam ostendunt.

CÆTERVM Lychnidis syluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.

DE NIGELLASTRO. CAP. XIIII.

NIGELLASTRVM folijs est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis & pi-

& pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, Lychnidis satiuæ simili sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue calycibus vti syluestris Lychnidis continetur; radice tenui. In segetibus passim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.

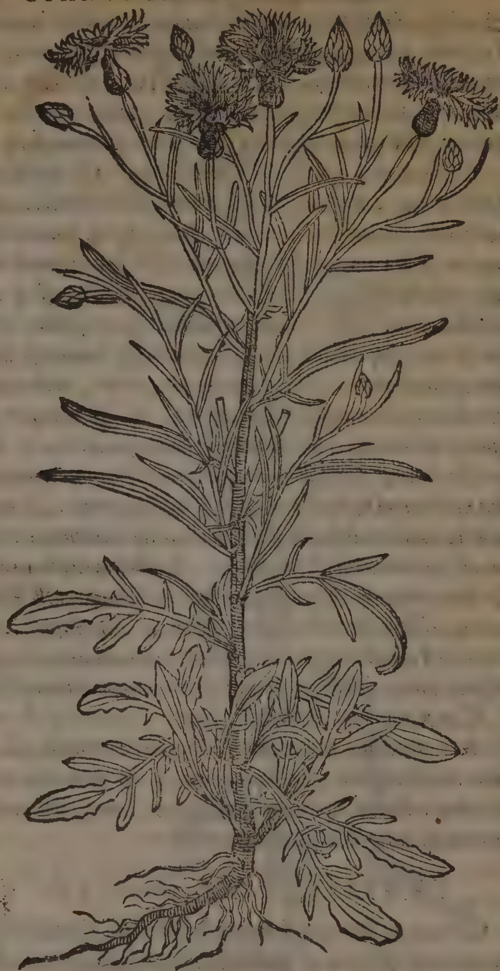
GERMANI, raden/ ratten/ kornrosz/ kornnegele/ Belgæ, Corenroosen & negelbloemen appellāt: Itali githone siue gitthone. Vnde plæriq; similitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notiùs est quàm refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solùm folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthium, à seminis nempe nigredine, verùm non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc est, Melanthium ex tritico. Octauius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis nielle & florem micancalū refert appellari, & Theophrasti ἄνθεμον φυλλῶδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, & ἄνθεμον φυλλῶδες siue foliosum Anthemidis species, cum Nigellastro parū conueniēs.

CÆTERVM Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pesso cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octauius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO flori caules angulosi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo angulosa, in virore albi-

 cantia;

cantia; capitula in summo cauliculorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicē impositis, coni alicuius parui modo composita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi fimbrijs pulchra serie in orbem digestis, colore cærulei; semen paruum, forma oblongum, læue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centaurij maioris semini simile, sed minus & candidius, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ. Nascitur in agris frumentarijs, vnà cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem sæpe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliâs dilutè rubentis, aliâs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO *flori, ab ipso cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plærique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim* **kornblumen** *&* **blauw kornblumen:** *& Belgæ similiter* **Corenbloemen** *appellant. Galli* Blaueole, Aubifoin, *aut* bluet, *dicunt. Ab Italis* fior Campese, *&* battisecula *siue* baptisecula *nominatur: quasi Blaptisecula, quòd metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occursu falce.*

PRÆTER *verò & hunc, & alius est Cyanus maior,* 2 *folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoque similibus & cæruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hæreant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent. In syluis & montosis Trago teste reperitur: no-*

ſtri in hortis ſerunt. Aeſtate floret. Germani Wald kornblumen *appellant.*

C Y A N V S *maior appoſitè dici poteſt. Thryallis Verbaſci ſpecies nonnullis eſſe videtur, ſed Thryallis, vt ſuperius ſcripſimus, flore rubet.*

P O R R O *facultates horum florum, nondum ſatis compertæ ſunt; cùm nullum in medicina vſum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, ſiue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil eſſe potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus poſſe prodeſſe; quod à plæriſque ei aſſcribitur.*

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

R E G I O *flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuiſi; circa quos folia tenuia, multiplici ſectione diuiſa, Abrotoni folijs maiora, è virore nigricantia: & ad ſuperiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & ſpicatim digeſti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, anguſtum & acuminatum veterum calcaris ſimilitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: ſiliquæ inde oblongæ, rotundæ, ſubnigræ; in quibus ſemen anguloſum & nigrum. In hortis & colitur & ſingulis annis ſeritur.*

E X I T *etiam in agris frumentarijs, lætiori ſolo, ſylue-* 2
ſtris: qui folijs, floribus, ſiliquis, ſemine, ſatiuo ſimilis, humilior tamen; in ſingulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum cæruleo.

F L O R E T *vterque æſtiuis menſibus; & diutiſſimè hortenſis.*

A P P E L L A T V R *à Germanis* Ritter ſporn: *à noſtris* Ridder ſporen/ *hoc eſt, equitis calcar, & Italicè* Sperone de caualliere: *à Gallis* pied d'alouette, *id eſt,*

Pes Alaudæ: Latinè flos equestris, & flos regius: à nonnullis Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: sed Ioannes Ruellius calcatrepam siue chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphinium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς *non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex Gerardo à Veltvvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati, qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium esse satis euidēter commonstrat. Nam flores quidem & potißimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaq́ figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt: qua etiam imagine cælestis Delphin repræsentatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de Delphinio caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non Dioscoridis sit; est alicuius tamen veterum, ex quo Dioscoridis libris accesit.*

DESCRIBITVR *autem Delphinium his verbis:* Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται, ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοίῳ ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. *Deinde inferius & alterū Delphinium.* Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. *Quorum verborū hic est sensus: Delphinium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini* Delphiniū.

 specie:

ſpecie : vnde & nomen accepit : flos ſimilis Leucoio purpureus : ſemen in ſiliquis milio proximum . Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM *duarum deſcriptionum prior , voce* δελφινοειδῆ *ad florem relata , mutanda , & hunc in modum legenda veniet . Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores : circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie ; vnde & nomen accepit : ſemen in ſiliquis milio proximum.*

ATQVE *hoc modo deſcriptione ſe habente erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſyluestris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ , ſed quarum plurimæ pro nothis habentur , vt* διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμμαρος, ὑάκινθος, νήριον, νηρειάδειον, σώσανδρον, κρόνιον : *& apud Latinos , Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.*

SED *vt ad florem regium reuertamur, non deſunt, qui & ipſum Cuminum ſyluestre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia , & veritati multum conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Eſt etenim folijs tenuibus, ſatiuo cumino ſatis ſimilibus, & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit : ſemen deinde Melanthij profert : quale ſyluestre Cuminum alterũ eſſe Dioſcorides tradidit ; ipſum his verbis delineans.* ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου. ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίησι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ, *id eſt, Eſt & alterum genus ſyluestris Cumini , ſatiuo ſimile , ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens , in quibus ſemen Melanthio ſimile.*

Cuminum ſylueſtre alterum.

ET

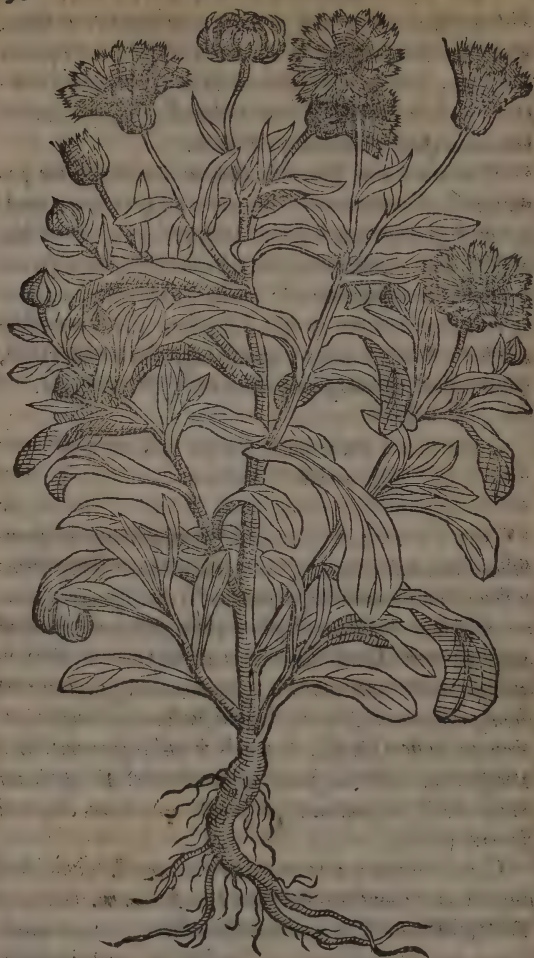
Et esse potest, vt idem sit Cuminum syluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebrò siquidem eædem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.

Cæterum syluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri; semota verò, sese recolligere.

DE CALENDVLA SIVE CALTHA. CAP. XVII.

Calendvlæ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules foliosi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriúe purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrosæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam suæ spontis, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

Calendvlam recentior ætas appellat; quòd ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani Ringelblumen: Belgæ Goutbloemen/ ab auri æmulo floris colore. Galli Soucie & Soulsie. In Hetruria, inquit

Matthiolus, Fior rancio. *Sunt qui Solsequium vocitent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, vt plærique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Vergilius etenim & Columella Calthami florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Vergilius quidem in Georgicis ægloga secunda, sic scribens:*

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS *autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.*

CÆTERVM *facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere, & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.*

HERBÆ *autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.*

EST *verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Gesnero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo: nascitur copiose in summis Alpium pratis.* 2 Caltha Alpina.

DE

DE FLORE APHRICANO.
CAP. XVIII.

INTER *Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ ſunt ſpecies; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte ſtratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus aſſurgens.*

FOLIA *vtrique ſunt ſecundum caules ſtriatos multa, oblonga, ex multis ſingularibus per ambitus crenatis, coniuncta; tanaceti folijs propemodum ſimilia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppoſita, perforata cernuntur: flores in ſummis ramorum ſurculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congeſti, inferius luteis, ſuperiori verò parte in fuluo rubentibus, & obſcurè rubens villoſum holoſericum æmulantibus; inter quæ media exeunt ſtamina lutea: ſemen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Eſt vtraque ſpecies, cum folijs, tum floribus grauiter odorata. Vtriuſque etiam flores, ſed maioris frequentius, ſubinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & ſingulis annis ſeritur. In Aphrica plæriſque locis ſponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus eſſet victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetenſi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æſtatis parte: maior Auguſto demum menſe flores edit.*

BRABANTI *Flandriq; vulgo* **Thunis bloemen** *nuncupant. Germani* **Indianisch blumen** *&* **Indianisch negelin** *id eſt, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis* Oeilletz d'Inde. *Cordus Tanacetum Perunianum*

ruuianũ appellat: à similitudine videlicet tanaceti & Peru Americæ prouincia, ex qua primum in Europam illatus, à Germanis creditus est. Gesnerus Caltham nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis, circa vepres nascens, tantum colore commendatus, qui est Rosæ syluestris: folijs paruis quinis; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci. Plinius lib. 21. cap. 8.

Petilius flos.

ANDREAS *Lacuna, Othounam herbam esse, suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus folijs, Erucæ similioribus, manifestiusq́ perforatis in Aphrica, quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplus, multifolius, folijs Tanaceto, quàm Erucæ similioribus, ijsq́ non verè perforatis, sed quæ talia lumini opposita tantummodo apparent, gignitur.*

ET *non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaq́ regione; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in humidius cultiusq́, vbique cælum clementius, translatæ stirpes luxurient. Nam soli cæliq́ mutatio, ad stirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.*

Othonna.

EST *autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu nascens, qui ad Aegyptum spectat:* ἔχει δὲ, *Dioscorides ait,* τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον, ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: *hoc est, folia habet Erucæ similia; foraminosa, veluti à tineis*

tineis erosa: squalida: paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones speciem esse putauerunt.

GALENVS *lib.4. de simpl.medic. facult. Lycopersii cuiusdam herbæ meminit, cuius succum Centurio quidam ex Barbarica circa Aegyptũ regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq́; inamœno, vt ne gustare quidem ipse ausus fuerit Galenus, sed lethalem esse conijceret: vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atq; ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo: odore tam graui, quàm Cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem præterea sit forma, Galenus non addidit: ideoq́; etiam an Lycopersium flos Aphricanus sit, definiri absolutè non potest. Videtur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, & præsertim flores graui admodum & ingrato prædita sunt odore: qualitateq́; venenosa, Cicutæ proxima. Cuiusmodi autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem obseruasse nos confitemur: verosimile tamen est, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut sublutei coloris, & graueolentem futurum.* Lycopersium.

VENENOSA *autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersii succo, ostendit: deinde & experimẽtis nonnullis constat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me vidisse; sicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulo post mortua fuit.*

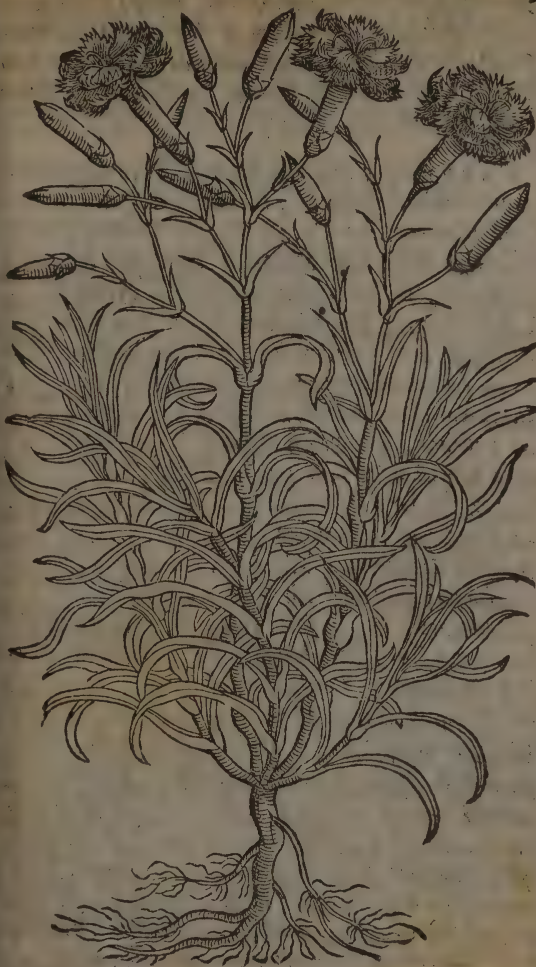
Mures

Mures quoque qui ſemen arroſerant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM *florum ſpecies quidem ſunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repoſitis; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, altera minor.*

MAIORI *caules læues, teretes, cubitales ſunt aut altiores, geniculati: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è ſenis vt plurimum, qui ſimplices ſunt; ex pluribus verò multiplices, ijsq́ lentè fimbriatis commiſsi; odore admodum ſuaui & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore aliâs in diluta purpura, aliâs in ſaturata rubentes, ſubinde candidi aut ex candido purpuraſcentes, interdum verſicolores; in quorũ medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum & nigrum: radices fibroſæ. Habentur in hortis; ſed ſpecioſiſsimi ferè in fictilibus vaſis. Seruntur frequentius auulſis exiguis cum folijs ſurculis; ſeminibus rarius. Nam è ſemine nati, ad agreſtem naturam redeunt, floresq́ minores, minusq́ odorati, & ſimplices; etiam ſi prius multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſsis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantius repræſentent. Viuax eſt planta, & multis*

& multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diutißimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametsi rigida.

CARYOPHYLLEVM *florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis* Negelblumen/ Graszblumen: *Italis* Garofoli: *Gallis* Oeilletz, Ouilletz. *Belgis* Ginoffelbloemen *&* Groffels bloemē/ *& Latinè à plærisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam siue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quæ Græcis* κέςρον ϗ ψιχότροφον *dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plærique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis Polemonium esse tradidit. Turnerus Caryophylleū Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à*

Cantabrica *Cantabris repertam. Nascitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquàm minutum. Leonhartus verò Fuchsius, Vetonicam siue Betonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis descripta reperitur; & quidem his verbis:* Vettonica altera. Βετ]ονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις ϗ ὀρεινοῖς τόποις, ϗ καθαροῖς, ϗ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, ϗ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. ϗ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. ϗ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια. ϗ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: *id est, Vettonica nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium*

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alteræ, aut Cantabricæ parum flos iste similis est. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermissus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Rosa non inferior videri potest.

ALTERA *& minor Caryophylleorum species, priori tenuibus caulibus folijsq; simillima est, vtrisq; tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascentes. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.* 2

VETTONICAM *altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani* Mutwillen *aut* Hochmut; *atque hinc etiam à plærisque superba:* No*stri* Pluymkens/ *à flosculorum folijs fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; &* cleyn Ginoffelen/ *hoc est, Caryophylleum minorem appellant.*

VSVS *autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verùm & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; syluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.*

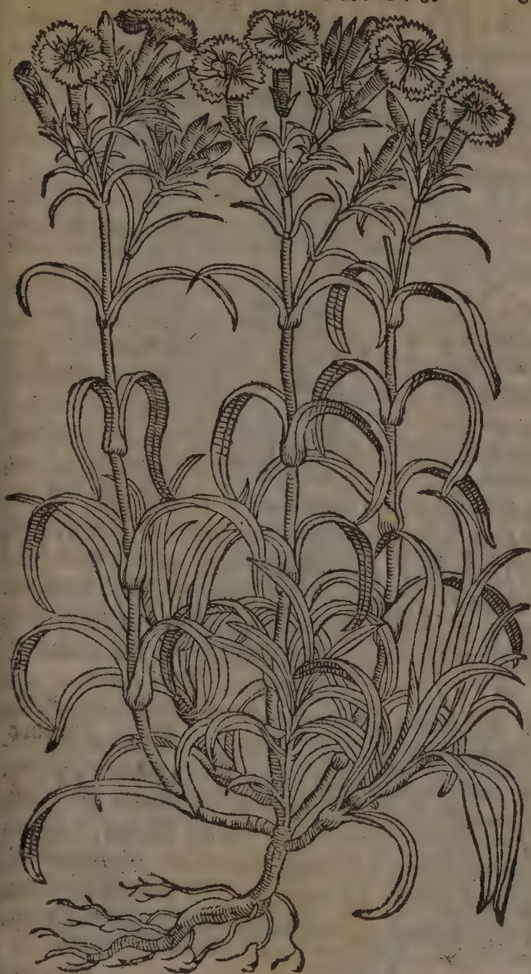
DE ARMERIIS FLORIBVS. CAP. XX.

ARMERIORVM *florum aliquot etiam ſpecies ſunt foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.*

1 PRIMA *ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; floſculos in ſummo cauliculorum paruulos exiguis Caryophylleis perſimiles, verùm minores, plures ſimul in quandam veluti vmbellam congeſtos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & ſemper ferè cocci rubore ſplendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſsimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Geſnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à ſe repertum ſcribit: prouenit & alicubi in Belgio locis deſertis, iuxtaq; aruorum & pratorum margines ac ſcrobes, ſed multo quàm in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili ſæpe menſe aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æſtatis parte viget.*

GALLI Armoires & Armoiries *appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani* **Donder negele/felt negele:** *Belgæ* **keykens**/ *quaſi dicas faſciculum. florũ etenim faſciculos noſtri propria lingua* **keykens** *nominant. Caryophylleorum florum ſpecies quædam ſylueſtris videtur; quam ob cauſam & à recentiorum quibuſdam Vettonica agreſtis aut ſylueſtris dicitur: nec deſunt qui tunicam herbam eſſe volunt: ſed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.*

ALTE-

2 ALTERA *Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multum dißimilia: flores in vmbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrosis collibus & asperis, sabulosis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis æstate floret.*

GERMANI Steinnegele *vocãt, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccũ referente. Et sylueſtris hic Caryophylleus est, veluti & præcedẽs: vterq; certè nulla cura eget: natura sua viuax; & hyemis iniuriã nõ difficulter sustinet.*

3 IAM *& tertia quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinosis, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsiis: floribus in vmbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque, & eodem quo sata est anno.*

SVNT *qui velint Limonij aut Behen siue Been, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limonij speciem facit, similitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulum sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq; minora; color verò læuitasq; foliorum in vtrisq; ferè eadem. At nos hanc stirpem non Behen, aut Limonium, sed Armeriorum florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam & tertium ei, inter eos locum fecimus.*

PRÆ-

4 PRÆTER *hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque syluestris: cauliculos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.*

BELGÆ **Cracyenbloemkens** *appellant, id est, Cornicis flores.*

CÆTERVM *Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt & hortos ac corollas exornant.*

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO *flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei lilij, siue maturi mali anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum: radices longæ, in plures tenues diuisæ, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci: diuq́ durat, hyemis & frigoris patiens.*

2 EST *& huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo*

paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

NOSTRI *vulgo Constantinopolitanũ appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis* στρούθιον: *Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluũt, olim vtebantur; quos veritatem minus assecutos esse euidentius est, quàm vt refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.*

Pothus flos.

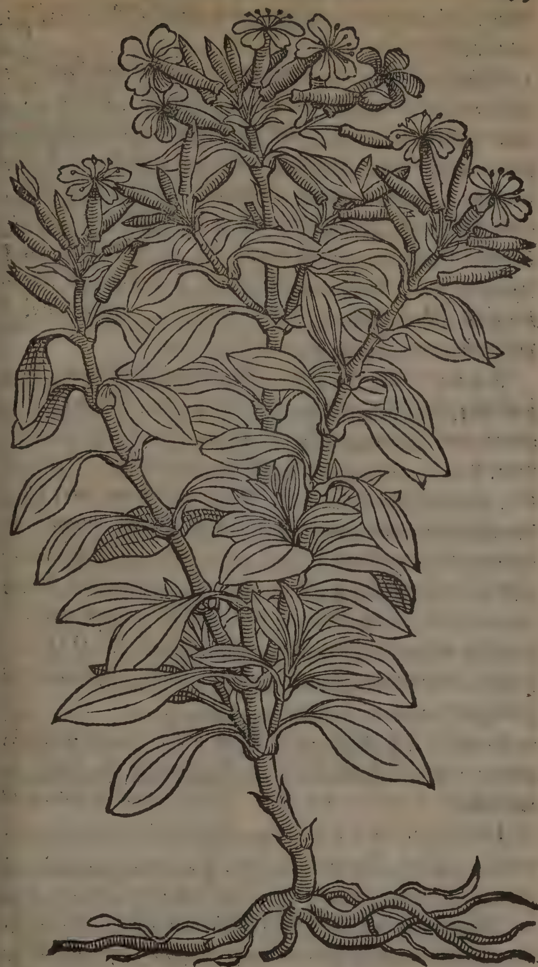
NON *deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum,* πόθον *veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latinè desiderium vocat: quorum sententiæ cur aduersemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum hyacintho similem, alterum* ἄχρουν *non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.*

CÆTERVM *flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.*

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, *vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata,*

venosa,

venosa, plantaginis latifoliæ folijs simillima, sed tamen minora, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliâs pulchro roseo rubentes, aliâs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq; foliolis commissi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur. In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM *vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonicæ coronariæ, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citiùs posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.*

Alisma. DESCRIBITVR *enim Alisma à Dioscoride hoc modo: Alisma, sunt qui Alceam, qui Damasonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini similia habet, angustiora tamen versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrso similis:*

lis: flores tenues, candidi, sublutei; radices veluti Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, subpingues: loca amat aquosa.

IDEM *Plinius ijsdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit: sed duo eius statuit genera; vnum in aquosis, quod quidem à Dioscoride describitur; alterum in syluis proueniens, nigrius, ac maioribus folijs. folium etiam ei laciniosum esse ait, quod Dioscorides omisit; & caulem capite Thyrsi, pro eo quod ille θυρσοειδῆν eum esse scribat; qualis sit Thyrsoides caulis sic insinuans: nempe superiore parte & craßior & latior.*

Thyrsus. THYRSVS *enim siue θύρσος, virga, fax aut hasta est, frondibus aut hederis obtecta, cuius fastigium pluribus frondibus aut floribus stipatur, instar videlicet globi aut pilæ. Sic etenim in antiquißimis quæ Romæ paßim extant marmoribus depictum reperiri Thyrsum, testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium; summo videlicet cacumine globosum quiddam instar pilæ gestantem. Talem etiam Thyrsum esse, quarundam stirpium & descriptiones ostendunt. Acanthum enim herbam (Brancam vrsinam nominant) Dioscorides κεφαλὴν θυρσοειδῆν habere scribit; huius autem caulis cùm primum prodijt, priusquàm integrè adoleuit, summa parte craßior est. Thymus etiam θύρσιον appellatur, qui in cauliculis globosum capitulum profert: vnde & κεφαλωτος & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur, caulis cui superiori parte craßior est: Thyrsus, iam & ferulæ caulis nuncupatur, qui licet sensim extenuetur, summo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde seminum plenam Thyrsi modo promit: vnde & νάρθηξ siue ferula, pro Thyrso subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrsis, qui in eius*

in eius orgijs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆν caulem dici, summa parte sphæroidem aut latiorem. Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem cùm Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnosci nō possit; quod quidē multis fit frondibus circum compositis. Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cùm Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegitur? Et de Thyrso hactenus.

QVANDOQVIDEM *autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumq́; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilutè rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cauum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibræ dependent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq́; vulgo* Papen schoen/ *ac Latinè Damasonium. Sed & hæc nibil, aut parum admodum, multò certè minus quàm Saponaria, cum Alismate, siue Damasonio conuenit.* 2

Damasonium nothum.

DEPINGIT *& Alisma quoddam Matthiolus, sed tamen quod minus quàm istud cum vero Alismate conueniat: neque enim ei folium Plantaginis modo neruosum; neque* 3

caulis

caulis θυρσοειδὴς; sed vnicum tantum florem proferens, qui à θυρσοειδὴ differens esse videtur.

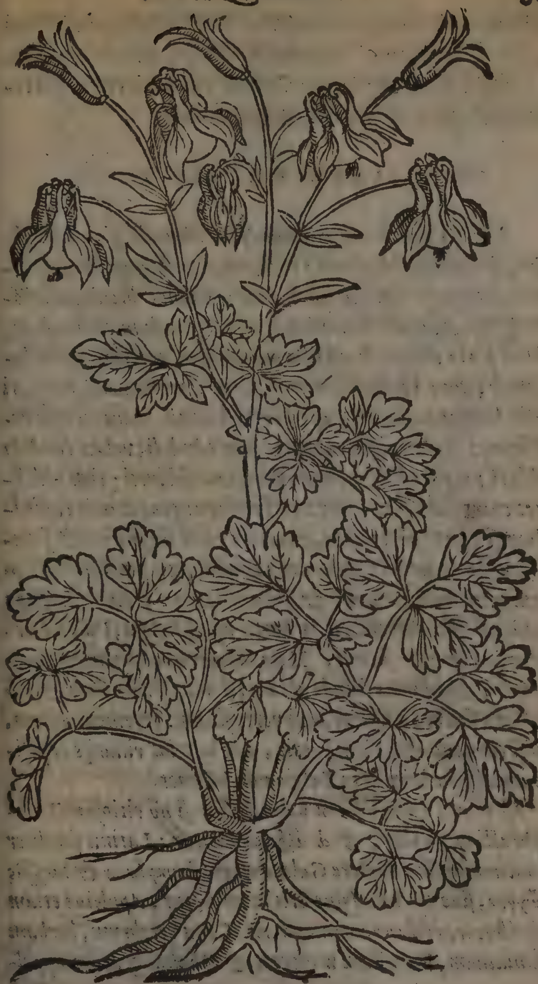
PORRO Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

DE AQVILEIA. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commißi sunt) colore aliâs cærulei, aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi vel ex candido purpurascentes, subinde varij & ex cæruleo candidoq; permixtis relucentes; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

RECENTIORES Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; nostri Akeleyen. Galli Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium vsum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo

morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumpſit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plærique ei Aegylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO *caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa vt plurimum oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia ſed maiora; ſubinde breuiora latioraq́ue, & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundum caules ſuperiori parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum concluſi, vt naſcuntur, permanent ranæ ori quodammodo ſimiles; aperti verò biantis leonis rictum referentes; colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non rarò etiam ſublutei; eius videlicet cuius folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte anguſtius & foraminoſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi ſeritur. Maio menſe, quod hyemem ſuperauit, & reliqua deinde æſtate, floret: ſerius verò & ſub æſtatis finem, eiuſdem anni vere, ſatum. Hyemem autem, niſi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repoſitum, abſque iniuria in Belgio non ſuſtinet.*

GRÆCIS ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, *ſi nō vitioſum Theophraſti exemplar, &* ἀνάῤῥινον *dicitur: Latinis ſimiliter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam* βουκράνιον *&* λυχνὶς ἄγρια, *ſiue Lychnis ſylueſtris, nominatur: Apuleius etiam* ἀμέθυϛον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, *Canis cerebrum, herbam ſimininam, Venuſtam minorem & Opalim gratam, appellari*

lari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert. sic scribens:

Narcissiq; comas, & hiantis saeua Leonis
Ora feri. Item & infra:
Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimauit, quam ea de causa Leontostomium nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam illius hians flos, Leonis rictum citiùs, quàm huius, refert.

Est verò & alius Leo, qui ὀσπρολέον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.

Est & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κράμβη videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.

Belgæ, Antirrhinum, Orant appellant.

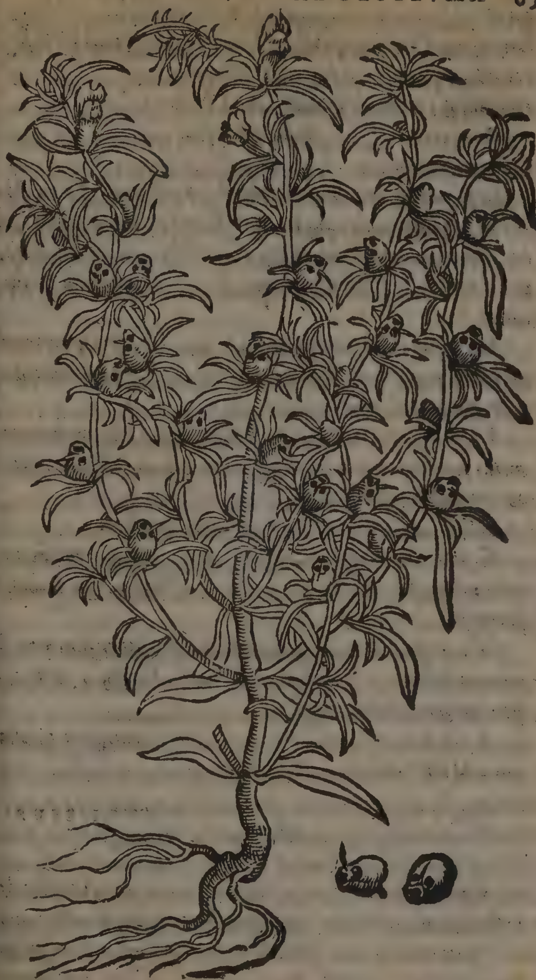
Cæterum Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.

Narrant, inquit Dioscorides, appensum veneficijs aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

Apvleivs, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

Præter hortense Antirrhinon superiori capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura syluestre, quod satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues,

ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinubus exeunt, Antirrhini similes, sed minores; colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: æstiua enim est herba.

NOSTRI cleyn Orant *appellant: Antirrhini autem haud dubiè species est syluestris. Sunt qui velint Orontium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum* κατὰ τόπους *lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius descriptione nusquàm, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Origanum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.*

Phyteuma. PLVS *similitudinis Antirrhinum syluestre cum Phyteumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. describitur.* φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ· καρπὸν πολὺν τετρημένον· ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. *id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed minora: fructum multum, perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ superficiei inhærentem. Quæ descriptio Antirrhino syluestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora.*

nora. Fructum etiam ſiue καρπὸν copioſum habet, eumq́ perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo ſemen continetur accipitur, quod non rarò, vti & ipſius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus dubitari non poteſt, quæ tales, cuiuſmodi Phyteumati tribuuntur, ſunt. Quibus de cauſis Antirrhinon iſtud ſylueſtre verum Phyteuma eſſe apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum iſtud, quod olim pro legitimo exhibuit, ſed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua ſuperius cap. 10. vbi & improbatæ ſententiæ Matthioli, & noſtri iudicij rationem indicauimus. καρπὸς.

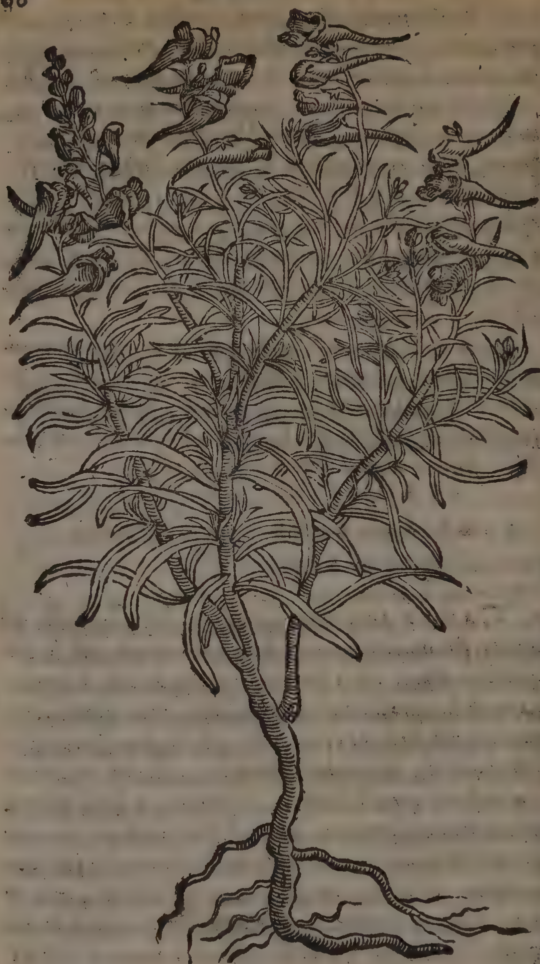
PORRO *Antirrhinum iſtud ſylueſtre nullius quidem eſt vſus: ſi autem verum eſt Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor eſt Dioſcorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum eſſe perhibetur.*

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI *ſpecies quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.*

QVARVM *vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, anguſta, oblonga, lini folijs ſimilia: flores luteos ſecundum caules iuxta ſummum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus ſimiles, poſteriore verò in caudam ſiue corniculum quoddam deſinentes, floris Regij ſimilitudine; quos ſequitur capitulum rotundum, in quo ſemen nigrum: radix longa, tenuis & alba.* 1

ALTERA *ſpecies huic caule, folijs & floribus ſimilis eſt: caulibus tamen ferè longioribus; folijs verò anguſtioribus; floribus paruis, multoq́ quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam ſubcandidis aut ſubluteis; capitulis ſimiliter exiguis, radicibus tenuibus & fibroſis.* 2

NASCITVR *prior Linaria paßim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.*

VTRAQVE *species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis,* Lynkraut / flaschkraut / harnkraut unser frauwē flaschz / waldt flaschz / krotten flaschz. *Belgis* Wilt vlas; *Gallis,* Lin sauuage. *Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet* κορήματα, *hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo* Belvedere *nuncupant.*

EST *autem Linaria calida quidem & aliquantulum sicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborātibus prodesse; quod ab Osyride huc translatum est.*

DE AMARANTO PVRPVREO.
CAP. XXVII.

CAVLE *Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, læui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratißimæ, cæterùm inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ.*

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq́; poſtquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντον *quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter* ἀμάραντον *dicitur, de quo inferius ſuo loco: Germanicè* Samatblumen / dauſentſchoon / Flozamoz: *Noſtrate dialecto,* Flouweelbloemen. *Italicè* Fior velluto. *Gallicè* Paſſe velours, *Paßiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holoſericum villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.*

2 Est *verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craßiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris. Seritur vterq; Amarantus in hortis, ſed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.*

Proveniunt *ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum. Inſipidum vtrumq; olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in* Olerum *hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.*

Recentiorvm *plærique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguinisq́; omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt; quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit, præter ſolum fortè colorem, quo ſpicæ rubent.* Nam *rubra omnia ſanguinem vndequaq́; fluentem cohibere ac ſupprimere, quorundam eſt opinio; eo quòd quædam ſanguinem ſupprimentia, talia colore ſint. Sed hæc opinio vti vana eſt, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus ſimplicium & medicamentorum, certi nihil colligere*

ligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. faculta. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem pleraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix, quæ & sanguinem per vrinas & menses ducit. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decẽs magis est, eam floribus iungere, quàm spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; &, vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustißimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florum.
Rosa, cura amorq; Veris.
Rosa, cælitum est voluptas.
Roseis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

SVNT autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, læuitateúe; aut floris foliorum multitudine, paucitateúe, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliæ breues & humiles: folia quibusdam quina, aliis duodena, vicenáue aut plura. Theophrastus etiam ἑκατοντάφυλλαν, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam

etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quædam satiuæ & hortenses sunt; aliæ verò syluestres.

RAMI aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & syluestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinq; aut septem ex vno neruo cohærentibus: flores è cauliculorum fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim dehiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.

1 IN satiuarum censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.

2 PROXIMA magnitudine, virgas habet breuiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaues, sed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali appellant.

3 TERTIA huic similis ramis & folijs est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimóque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilissima.

4 QVARTA breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertiæ, & quandoque simplici, quinq; tantummodo foliorum; aliâs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.

QVINTA

5 QVINTA *Rosarum hortensis species, ramis & virgis syluestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando sed rarò multiplices: odore admodum fraganti suauissimas, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.*

6 SYLVESTRIVM *ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satiuis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.*

7 HVIC *similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.*

8 INTER *syluestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert.*

9 EST *& parua quædam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquàm exiguis, candidis & suauiter odoratis.*

10 IAM *& syluestris quædam folijs reperitur odoratis: hæc proceritate syluestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Repetiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles & hir-*

& hirſutæ ſpongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Roſæ ſpinas naſcuntur. Et totidem quidem Roſarum genera, noſtra ætas adinuenit.

S V N T *verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima ſuis appellata cognominibus, ſed non omnia in rubo, hoc eſt, ſpinoſo frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Roſarum cenſu numerantur) quorum quædam cum noſtris generibus conuenire, veriſimile eſt; non tamen omnia. Genera eius, noſtri, inquit, fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliſſimam verò plurimis; ſed minutiſſimis, ſpineolam. Deinde paulo infrà. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperq́ naſcenti ſimilis, latiſſimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.*

S E R V N T V R *& plantantur Roſæ quidem mitiores & ſatiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis. Syluestres multis locis ſponte exeunt: & inter has quidem prima, paſſim circa ſcrobes, foſſas, ad margines agro-* 6
rum & pratorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa 8
& Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis 9
gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenoſis maris aggeribus. Sed odorata ſyl- 10

ueſtris Roſa hortenſis eſt, nec vſquam in Gallia aut Belgio, quod ſciamus, ſponte exit.

SERI autem Roſa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argilloſis, nec riguis, contenta raris, proprieq́; rudera- tum agrum amat: omnis, locis ſiccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibuſdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophraſtus odoris colorisq́; præſtantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratiſsimas Roſas, quæ apud Cyrenen naſcuntur; & proinde vnguentum iucundiſsimum illic fieri.

NASCITVR verò Roſa ex ſemine: ſed quoniam tardè perficitur, conciſo caule ſeritur. Omnis reciſione & vſtione proficit, floremq́; melius profert; relicta namq́; excreſcit & ſylueſcit. Sæpius eam transferre vtile eſt: ſic enim pulchriorem Roſam effundi affirmant: Theophraſtus & Plinius auctores.

SERENDARVM autem Roſarum modum, Palladius oſtendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copioſa roſaria, quaternorũ digitorum ſurculos gemmantes cum geniculis ſuis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, & ſtercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint, pedis ſpacio inter ſe transferre diſiunctos, atque ita ſolum, quod huic generi deputabis, implere.

FLORENT Roſæ; quædam citiùs, aliæ ſeriùs, omnes Maio aut initio Iunij menſis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam ſylueſtres: ſeriores ſatiuæ ſunt. Moſchettæ menſe Auguſto etiam ſecundo florent. Theophraſtus, ſi autumnus prolixior fuerit, Roſas etiam denuo erumpere poſſe teſtatur.

ROSA Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipſa Roſarum ῥοδωνιὰ, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet.

retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largũ odoris effluuiũ emittat.

MEDIVM floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices; ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

CALYX vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

VIRGAS stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens: Viburnum

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupreßi.

Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

1 In *satiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam albam; Belgæ,* witte Roosen: *Germani* weisz Rosen: *Galli,* blanche Rose *appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modò Campana Rosa non est.*

2 Altera, *quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est: Germani,* Liebfarbige Rosen.

3 Tertia, *Prouincialis Gallis dicitur: hanc, Milesiam esse, non temerè suspicari licet.*

4 Qvartam, *Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Prænestinam dixerit.*

5 Qvinta, *Moschata, ab odore, vt diximus, moschi dicta, Coroneola esse potest. Coroneola enim autumnalis est Plinio. Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali* Rosam moschettam: *Galli,* Roses musquées ou muscadelles: *Belgæ,* Musket Roosen.

6 Sylvestris *Rosa, Germanis* wilder Rosen/ heckrosen: *Brabantis,* wilde Roosen: *Gallis,* Roses sauuages: *Plinio lib. 8. & 25.* κυνόροδος καὶ κυνόροδα *est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.*

Qvæ *verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirsutæ pilulæ reperiuntur, spongiolæ sylvestris Rosæ aptissimè & proprijssimè dictæ sunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species, quæ Græcis* ἄκανθα λευκή; *hoc est, spina alba.*

7 Aliæ *sylvestres Rosæ, Cynorhodi etiam species quæ-*
8 *dam sunt; cum ea, quam* Cancel rooskens/ *id est, Ci-*
9 *namominam Rosam Belgæ appellarũt; tum & lutea Africana; nec non minima, nostris* Duynrooskens/ *hoc est, Dunensis Rosa dicta, ab arenosis sponte natis aggeribus mari oppositis, quos vulgo Dunen nominant.*

10 Est *verò & Cynorhodi siue Caninæ Rosæ, sed odorata species,*

species, quam nostri Eglantier *aut* Aglantier; *Galli,* Englenterium, *Ruellio teste, nominant: qui & hanc syluestrem Rosam, Cynosbaton, siue Canirubum esse suspicatur. De quo Dioscorides his verbis:* κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκόν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυῤῥόν· τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη: *Id est, Cynosbatus, siue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex est Rubo longè maior, arborescens, folia fert latiora myrto: spinas circa ramos robustas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ similem, per maturitatem fuluum, interius lanuginosum.* Cynosbatos.

Extat *& Cynosbati apud Theophrastũ huiuscemodi descriptio:* τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας, ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. *(Exemplar vulgare* ἀγνῶδες *habet, sed Athenæus ex Theophrasto* ἀγλῶδες *rectiùs legit) hoc est; Cynosbaton fructum subrubentem habet, & malo Punico similem: est inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autem splendens.* Theophrasti locus restitutus.

Cvm *harum descriptionum vtraque, non malè Canina Rosa odorata conuenire videtur. Nam frutex est Rubo maior, caudices siue virgas habẽs crassas lignosas, vti malus punica, vel alia lignosa & arborescens quædam stirps, aculeis & spinis duris munitas: folium eius non quidẽ integrum, sed vnum aliquod singulare, totius folij pars, Myrti folijs latius est, superioreq́; parte læue & splendens; fructus nucleo oliuæ similis, qui vbi maturus est, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quæ omnia huius syluestris & odoratæ Rosæ, cum Cynosbato similitudinem ostendunt.*

Plinij locus emendatus.

Est verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alij Cynospaston, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaston vocant: foliū habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, syluestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

Sed ad Rosas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuersis partibus constant, dißimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quædam & adstringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ spirituosæ & aëreæ partes; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In vno siquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Svperant humidæ, aëreæ & spirituosæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis siue Moschatis: quas viribus præstantiores Matthiolus tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratißimi ac suauißimi odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodorus est.

Vtilis autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virētes Rosæ, odore suo suaui prouocant.

Svccvs Rosarum præsertim dilutè rubentium, &, vt non-

vt nonnulli etiam aiunt, ſaturata purpura nitẽtium, aluum lenit & ſubducit.

IDEM *præſtat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Droſatum ſiue Serapium; officinæ ſyrupum roſatum ſolutiuum nuncupant, quod ex infuſo ſiue diluto apparari debet, in quo pluries Roſarum virentium folia multa macerata ſunt. Ad leniendam autem ſiue ſubducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non eſt, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in inteſtinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitoſa & ſubinde bilioſa, alia non educit; ſi non alijs quibuſdam potentioribus medicamentis permiſceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium iſtud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios ſedat, & viſcerum inflammationes mitigat; ſitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq́ relinquit.*

IN *rubentibus Roſis, quæ paßim ſunt vulgares, & alijs ſaturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus eſt terreæ ſubſtantiæ, & reſiccantis adſtringentisq́ facultatis, non tamen abſq́ humido quodam permixto; quod quidem ipſis adhuc virentibus ineſt: in reſiccatis verò deperditum eſt. Succus hac de cauſa, & dilutum earum, ad aluum ſubducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.*

RESICCATÆ *autem hæ Roſæ, humiditate iam abſumpta, adſtringunt & reſiccant: refrigerant quoque, ſed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius ſuccurrunt: hepar, renes, & alia viſcera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, ſiccant & corroborant: fluorem muliebrem & ſuperfluam menſtruorum purgationem compeſcunt; ſanguinis*

 vnde-

vndequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanæq; naturæ minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX syluestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLÆ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FVCHSIVS, spongiolas & capitula syluestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequētiori aut nimio vsu, & renes multum debilitari & sæpe supercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli,

pelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò craßius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia, frequentiori vsu.

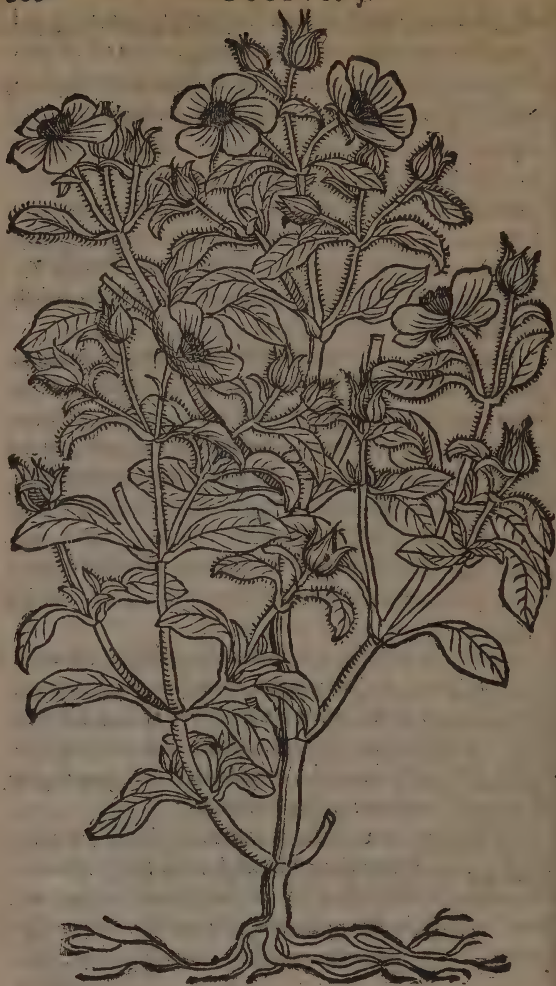
DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

VTERQVE frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbicantia, hortensis aut alterius Saluiæ folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti paruæ syluestres Rosæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubentes, aut purpurei: feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendentes.

EXIT subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum constans: colore in vno genere πυῤῥῷ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωρῷ, siue virenti, aut herbaceo: vt Dioscorides ait. Hypocistis

NASCITVR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus molliori busq́, in plærisque minus candidis, minusq́ pilosis. Mutationem

tationem enim aliquam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret æstiuis mensibus.

Κίσ̓τον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίσθαρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert. E radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam sub Cisto proueniat. A nonnullis ῥόβυνθρον, aut ὀρόβηθρον. Ab alijs κύτινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox, qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACVLTATE porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccat, secundi propemodum ordinis resiccantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq́ue, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq́ue ac humiditates sanent: cataplasmatis modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, νομάς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq́ue vlceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dysentericosq́ue affectus. Quin si partem roborare consilium sit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq́ue epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

DE CISTO LEDO, ET LADANO. CAP. XXX.

Cistvs *Ledon, frutex eſt paruus Ciſto aſsimilis, ſed folÿs longioribus, nigrioribus, & glutinoſis: flores parui exiguis roſis perſimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed, vt Petrus Bellonius,* αὐτόπτης, *in medÿs æſtatis & Canicularium dierum ardentiſsimis feruoribus: quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minori induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis villiſue depectitur, collectum colatur, & in maſſas formatum in medicinæ vſus reconditur. In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſsim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.*

Λήδον καὶ λάδον *ipſe frutex dicitur, & Ciſti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex folÿs colligitur* λάδανον καὶ λήδανον: *Latini Græcas voces ſeruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum,* ὑπόχλωρον, *ſiue ſubuiride, facilè molleſcens, pingue, non arenoſum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.*

Primo *exceſſu completo calidum eſt; Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq́; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit; tum meatus quibus infixi ſunt, contrahit.*

Vim *habet, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem,*

tem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas eÿcit: duritias vteri peßis immixtum curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tußim facientibus, & malagmatis vtiliter admiscetur. Aluum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR *porrò Ledo similis quædam, sed minor stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnosa, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Rosæ, sed minores: pares forma & magnitudine Argentinæ, siue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosæ, ruffescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quàm montanis locis. Aestiuis mensibus floret.* Flos Solis.

TRAGVS *Germanicè* Heyden ysop *&* feld ysop *appellat: plærique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.*

PLINIVS *Helianthen tradit, in Temiscyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem, Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facilè in tanta Pliniÿ breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimari refert, verùm cum eo similitudinis habet nihil.* Helianthe.

VVLNERA *autem, eodem auctore, glutinat: sangui-*

nem

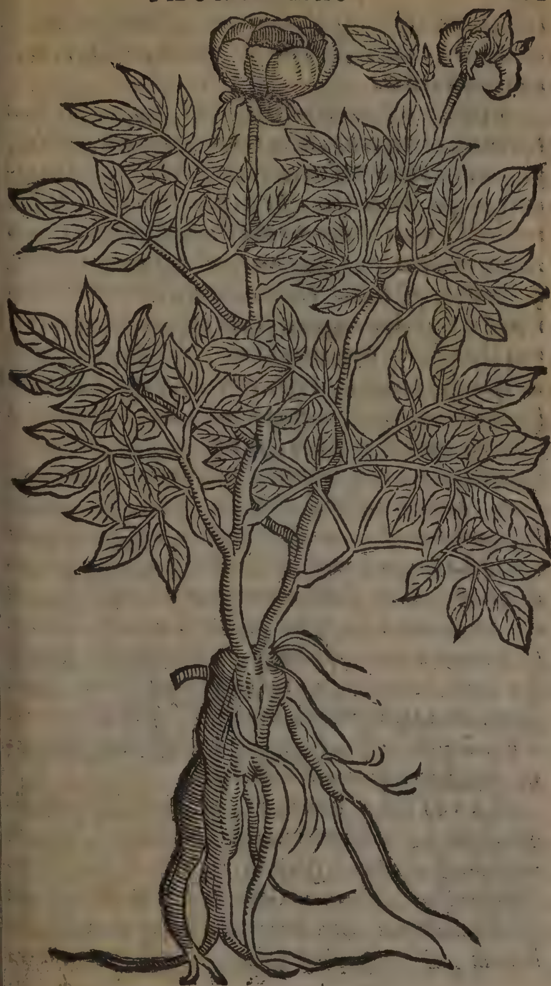
nem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione sanat. In summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, & præsertim Ledo, non modò forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, syluestrem quandam speciem esse.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1 PÆONIÆ tres sunt: mascula vna, feminæ duæ.

MASCVLÆ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis folijs ferè similia, nisi quod iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut ῥάχιν, cohærentibus constent; Pæoniæ verò, ex quinque solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulium veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ, quæ per maturitatem sponte dehiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ, crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.

2 PRIORIS feminæ caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hyposelini, quod à Theophrasto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora quàm maris, superna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt masculæ Pæoniæ, colore alias pulchrè, alias dilutè rubẽtes: semen in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic est radix, sed ab vno capite multæ descendunt glandulosæ radices,

radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores & lõgiores; à quibus sæpe aliæ duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ.

3 ALTERA femina caules habet & folia similia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam radices ei plures, & singulæ palmo longiores ac candidæ, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adhærent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Posset verò & hæc Pæoniæ feminæ species altera, Dioscoridis quoque mascula existimari, si non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertiæ Pæoniæ vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῇ καρύᾳ, id est nuci regiæ similia esse prodiderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut octo, vti feminam habere ait; ostendit se non hanc tertiam, sed primam, marem appellauisse: quæ nempe nucis Iuglandis siue Regiæ, habet folia, & radice est vnica. Plinius etiam, feminæ folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidens est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.

Plinij oscitantia.

NASCITVR Pæonia, vt Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis mõtibus, & alio loco in syluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior; altera

deinde:

deinde: mascula rarißima est. Florent omnes mense Maio, semen Iulio ad maturitatem peruenit.

GRAECIS παιόνια καὶ γλυκυσίδη: & à nonnullis πεντόβορον; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis Peonien blumen / Peonien rosen / Gichtwurtz / Kunigblum / Pfingstrosen: Belgis ferè, Pioenen: Flandris tamen, Mastbloemen. Gallis, Piuoine: Hispanis, Rosa del monte. Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur, vt sunt: ὀροβέλιον, ὀροβάξ, αἱμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, πανθικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον, Rosa fatuina, herba casta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, καὶ σελήνης, nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.

Aglaophotis. AGLAOPHOTIDES autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.

1 MARINA, fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

2 TERRESTREM, quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec vllo

vllo modo agnosci ; nocte verò stellæ instar lucentem , & igneo splendore coruscantem, facilè in conspectum venire.

ET hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus, Pæonia est; cuius etiam grana cocci colore rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam, & plurimum noctu à pastoribus inueniri & colligi.

APPELLATVR verò & hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore, lib.7.cap.25: Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestri, siue Cynospasto, Aelianus scribit, cum ijs quæ de Baara Iosephus, fit manifestum. Cynospastum etenim Aelianus ait, non absque periculo euelli, & eum, qui primum eius naturæ imperitus eam attigit, famã esse perijsse: itaq; signum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum, qui nidore obiectarum assatarum carnium motus, ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Iosephus, Baaram tradit circa vesperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse; sed vel vrinam muliebrem, aut menstruum sanguinem super eum fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli posse.

VANISSIMA autem hæc sunt omnia: nullo etenim negocio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli potest. Qua de causa & similiter vana sunt, quæ Theophrastus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam si interdiu quis fructum legat, à Pico martio visus oculis periclitaturum: si verò radicem secet, periculum esse ne sedes procidat.

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugas & vanißimas superstitiones, ac impijßimas ceremonias, subinde in antiquißimorum auctorum libris respersas reperiri:

viri: fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus effecta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.

PORRO *Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comitialem morbum efficacem esse, à Galeno certo & euidenti exprimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Pæoniæ radix.*

RVBRA *grana, 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui rosiones sentiunt, esa prosunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.*

NIGRA *grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas* ἐφιάλτας *nominant, vterique strangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.*

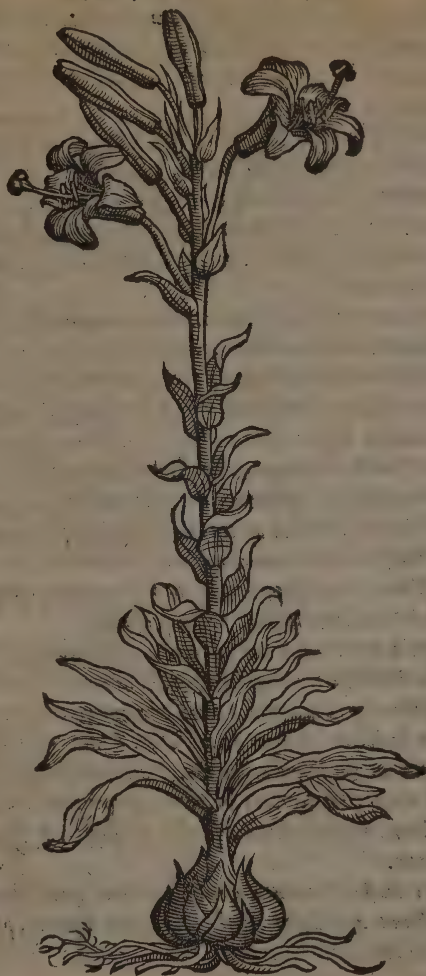
DE LILIO CANDIDO.
CAP. XXXII.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, læuia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur Lilia paßim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, vnguentis efficacißima nasci, Dioscorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, Lilium, Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

STIRPS Liliorum à Græcis κρινωνια dicitur: flos verò κρίνον & λείριον: est tamen & Narcissus λείριον: à nonnullis καλλείριον & κρινάνθεμον: A Latinis Lilium & Rosa Iunonis.

APPELLATVR autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso, natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcmena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum, lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata: inde verò lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium istud, vulgo weisz gilgen oder weisz lilgen appellãt. Belgæ, witte Lelien, Galli, Lys blanc.

LILII

LILII *autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.*

RADIX *foliaq́ per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.*

FOLIA *herbæ, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.*

SVCCVS *melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.*

RADIX *tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat; vterũ mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyosciami folijs, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoq́ non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulsis prosunt.*

RECENTIORES, *Lilij radices coctas, cataplasmatis summa cũ vtilitate admiscẽt, abscessus maturantibus & ad suppurationẽ perducẽtibus. Eadem etiã, in oris collutionibus ad idem faciẽtibus, vtiliter decoquũtur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciũt, & dolorem simul sedant.*

SEMEN, *Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.*

FIT *ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq́ ad vteri durities vtile.*

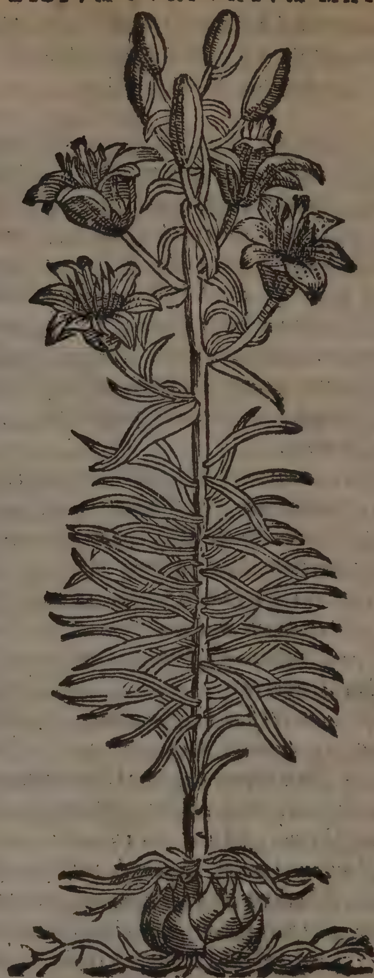
DE

DE LILIIS PVRPVREIS, HYACINTHO SCRIPTO, ET COMOSANDALO. CAP. XXXIII.

PVRPVREORVM *Liliorũ duo genera ſunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules ſunt proceri, longi, ſubinde altiores quàm lilij albi: fòlia tamen nigriora & anguſtiora, circa caulem multa, ſed ante eius exortum nulla: flores ſummo caule copioſi, 10.12. aut plures, ad vſque 18. & 20. ac vltrà, ſuprà inuicem incerto ordine digeſti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quaſi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis reſperſi: radices, bulbi magni ſunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; ſed maiores.*

IN *Italia, in aruis inter ſegetes circa meſſem; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium iſtud, Matthiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt. Floret paulo ante candidum lilium, poſt purpureum minus, vnà cum Roſis.*

MATTHIOLVS *Lilium ſylueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed* ἡμεροκαλλὶς, *vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes* ἰσχυρῶς ὠχρὰν, *id eſt valdè luteum.* Απόφυσες *autem ſiue* ἀποφύαι, *ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochræ color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem iſtud, ramulares adnaſcentias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, ſed non rarò 18. aut 20. ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio,* πόρφυρον, *ſiue purpureum, reperiri, ex relatu, Dioſcorides ſcribit; quodq́ rubens Plinius, & Græci, eo auctore,*

κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatißimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortaßis duæ Hemerocallides flores sint: vna quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυρανθὲς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse; est enim & Hemerocallis quædam, flore purpureo, cui πορφυρανθὲς nomen propriè conuenit.

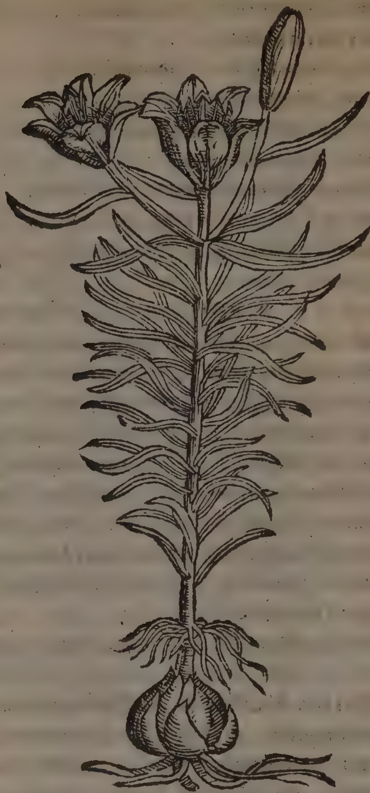
ALTERVM & minus purpureum Lilium, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori: folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis similiter quibusdam nigris & perquàm exiguis ornati; Lilij etiam diuisura, sed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibræ adhærent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret sub finem Maij, reliqua Lilia antecedens. 2

LILIVM etiam est purpureum, & κρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijsset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens:

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioq; nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non

Non satis hoc Phœbo est, (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum, funestaq́ litera ducta est.

HVIVS *Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio.* 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα κ πλέον αἰ αἲ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATVR *autem hic, à Poëtis Latinis nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg.4.*

Et pinguem tædam, & ferrugineos Hyacinthos.

Similiter & à Columella, lib.x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRVGINEVS *verò hyacinthus dicitur, quòd ad similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corruptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quòd ferruginis modo subrubeat, sed quia luctus notas folijs inscriptas habeat; ferrugineumq́; eum quasi lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem ferrugineum esse fuscum & subobscurum colorem; Vergiliumq́; cùm ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabulam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine hyacinthi adolescentis natū fingit: ferrugineam siquidem ab eo etiam dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his Vergilius ipse contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, vbi hyacinthum suauiter, id est non intensè rubere scribit, his verbis:*

Ferrugineus color.

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

OVIDIVS *etiam loco superius adducto, eum purpureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus appellari consueuit.*

RECENTIORVM *plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicon Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hya-*

cinthum

cinthum dici: alterum verò, de quo inferius suo loco, non scriptum: in hoc etenim lugubres notæ inscriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ sunt.

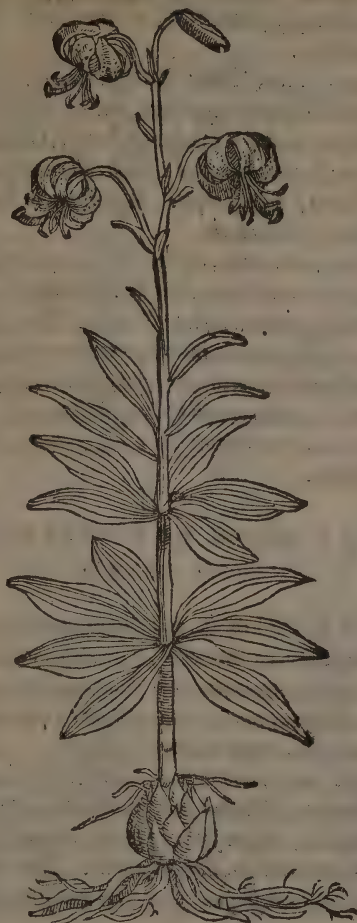
Pavsanias Corinthiacon lib. secundo, scriptum hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ, statis festis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt: sequuntur feminæ ac viri: ipsis etiam pueris solenne est, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes. sunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem κομοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet præterea easdem luctus indices literas. Hæc Pausanias.

Comosandalus.

Porro purpureorum liliorum istorum, in medicina incognitus vsus est, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenêre.

DE LILIO SYLVESTRI. CAP. XXXIIII.

Sylvestre Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam locis, stellæ modo radiata, circundantia: flores è suis pediculis deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureisq; aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulbosæ veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flaui coloris; ex quibus fibræ dependent. Nascitur lilium istud

istud complurimis Germaniæ locis, in sylvis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, **Goldtwurtz**/ *à flauo bulbi colore, &* **Heydnisch blumen** *appellant. Nostri* **Lelickens van Caluarien.** *Galli,* Lys sauuage, *hoc est, Lilium syluestre. Est tamen & aliud syluestre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua sequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.*

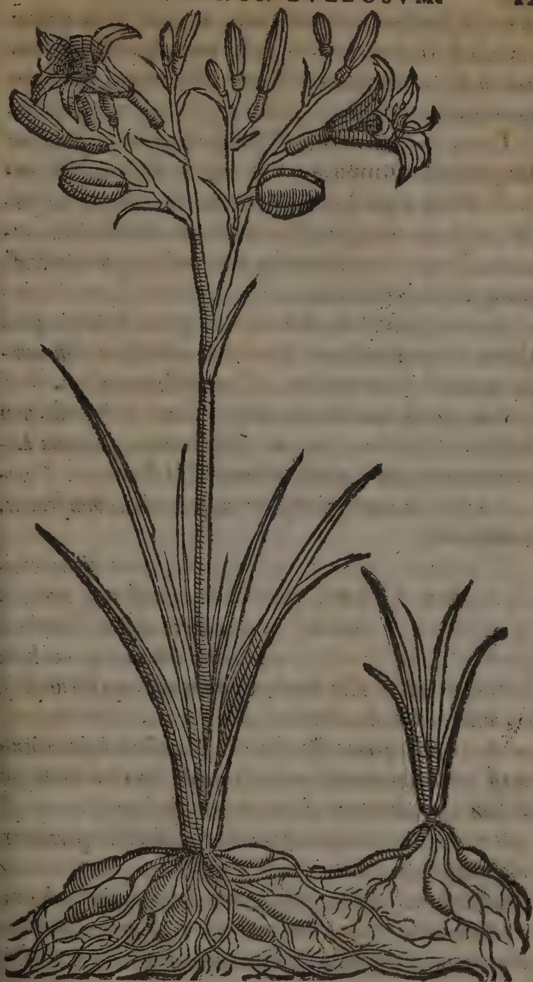
2 AD *hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidiæ montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoso, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola sua recuruante, Lilio syluestri simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.*

VSVM *autem vtrumque hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.*

DE LILIO NON BVLBOSO.
CAP. XXXV.

NON *bulbosi Lilij duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius, paulo maior est: vterque tamen purpureo minor, qui maximus est & Lilio candido magnitudine ferè similis.*

SVNT *autem non bulboso Lilio, folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli folijs similia: caulis cubito altior, rotundus, læuis, absque folijs, superius in apophyses, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, Lilium forma*

forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere Ochræ, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassæ, triangulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens, Pæoniæ semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosæ, sed veluti Asphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohærentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq́; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibræ quædam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facilè multiplicatur. Peregrinum Belgio istud Lilium est, & aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida præcedens.

LILIVM *luteum nonnulli appellant; sed rectiùs non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duæ; vna frutex, alia flos est.*

Hemerocallis frutex.

HEMEROCALLIS *frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quæ minutis, tenuibusq́; constant folijs: semine exit; radiceq́; est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quæ solis folijs coronant.*

Hemerocallis flos.

ALIA *Hemerocallis, flos est, qui nocte tabesit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum Lilium; præsertim quod purpureum & fugacißimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit.*

DIOSCORIDES *Hemerocallida apophyses siue ramulares adnascentias habere scribit, & in singulis flores tres aut quatuor, ochræ colore: caules non bulbosi Lilij; in propa-*

propagines, siue ramulos distribuuntur; singuliq; flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochræ colore in vno genere. Iam & Porphyrãthes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulboso Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Lilium, Hemerocallidem veram & legitimam esse, manifestè ostendunt. Tribuit Dioscorides Hemerocallidi, præterea radicem bulbosam: innuit istud, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem deprauatam: vel enim superfluorum scilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliatam, vel duorum Liliorum descriptiones, in vnam contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. nisi fortaßis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum constat alicubi repertum esse. Dioscoridis descriptio suspecta.

HEMEROCALLIDIS *autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur.* ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ᾽ ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ· τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χαίνειν: τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν. ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ εὐμεγέθει. *Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cùm primum hiare cœperint: colore valde ochræ, radicem similem bulbo magno.*

DICITVR *verò Hemerocallis &* ἡμεροκατάλακτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀντικάνθαρον, *Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboso magis conuenit.*

CÆTERVM *facultates Lilij non bulbosi incomper-*

tæ sunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu sit vsus.

DIOSCORIDES *autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pesso appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.*

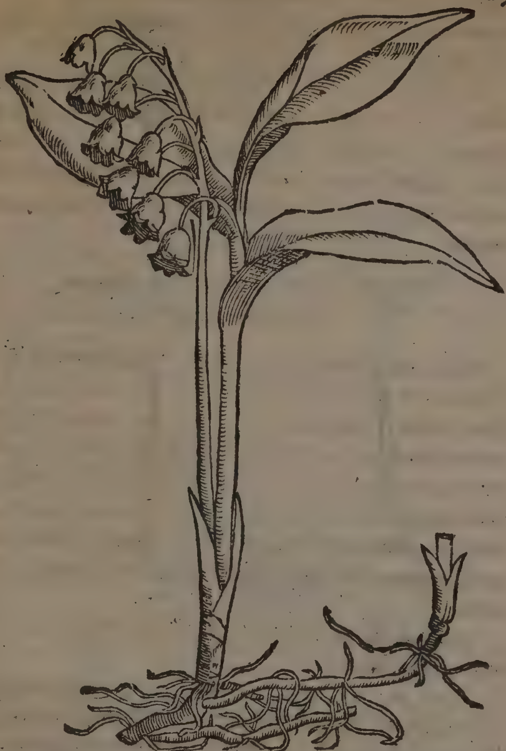
DE LILIO CONVALLIVM.
CAP. XXXVI.

QVOD *Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuscula, Lilij folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum absimiles, verùm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.*

IN *syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Calendas Maij mensis.*

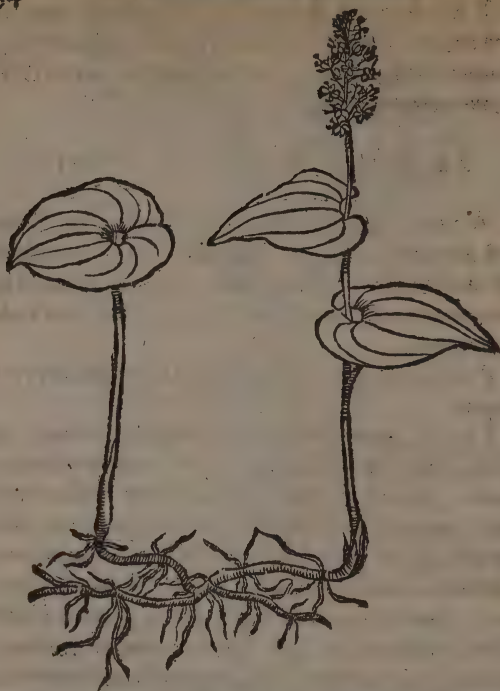
GERMANI, **Meyenblumlin** *&* **Meyenrysz**/ *inde nominant: Belgæ,* **Meyenbloemkens:** *Galli etiam* Muguet: *est tamen & alia ab ipsis* Muguet *dicta, Lappaginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Gesnerus florem istum Callionymum appellari posse existimat, nostra ætas Lilium conuallium vocat.*

CALIDÆ *& siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruorum resolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaq; intemperie morbos, auxiliares*

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM *cum lilio isto generis esse putatur, quod* 2 Vnifolium
Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq́ bina, eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candiduli Lilij conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentesq́ fibræ sunt.

EXIT *ijsdem & similibus, quibus Lilium conuallium locis: floretq́ eodem tempore aut paulo post.*

VVLGO **Einbladt** *nuncupant, id est Vnifolium siue* μονόφυλλον.

TRA-

TRADITVR à quibuſdam reſiccatarum radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triaúe Aſphodeli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.

PRIMVM genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum. 1

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri folijs ſimilia, acuminata, caulem rotundum, leuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum triangulum nigricantis obſoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſsiores, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringenti. In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & alijs locis, ſponte exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit. Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.

HVIC ſimilis floribus, folijs, & ſemine, alius quidem 2
Aſphodelus eſt minor, cui non glanduloſæ, ſed fibroſæ ſunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermoritur: Pſeudo Aſphodelus quidam non abs re eſſe videtur.

ASPHODELVS autem Græcis quidem ἀσφόδελος, Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθερικὸς. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

MEMINIT huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur; cuius tamen bulbos non nisi compluribus elixationibus esculentos reddi, ipsemet testatur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:

Νήπιοι οὐδ᾽ ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ. Id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tusses & rupta conuulsaque drachmæ pondo potæ ex vino: facit ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumpta: datur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino cōtrita: sordida item & depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataque & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

SVCCVS radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se & cum

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

VSTÆ radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

OLEVM in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam, illita radix exterit.

SEMEN & flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

DE ASPHODELO LVTEO, CAP. XXXVIII.

PRÆTER Asphodelum superiori capite descriptum, & alius est luteus cognomento; folia cui sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio sursum versus, plurimi; alterius satis similes, cæterùm colore lutei, staminibus in medio: capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues, multo quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facilè multiplicatur. Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mense; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

RECENTIORES Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest; & Plinij alter.

PORRO quis huius Asphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

DE

DE ASPHODELO BVLBOSO GALENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS *Aſphodelus folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & breuiora quàm primi Aſphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circum veſtitum, rarioribus tamen, primi Aſphodeli floribus haud multum diſsimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed oblongiora, in quibus ſemen: radix ſubeſt bulboſa magnitudine eſculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non niſi hortenſis eſt. Floret eodem, quo primus, tempore, aut ſerius paulo.*

ASPHODELI *ſpeciem eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit; qua de cauſa & eum Aſphodelum eſſe apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus ſecundo, meminit his verbis.*

RADIX *Aſphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo eſt ſimilis: ſi tamen vt Lupini paretur, maximam partem ſui amaroris deponit; inq; eo à Scilla diſcrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Heſiodus certè Aſphodelum laudat cùm ſic ait: Nec quanta in Malua & Albuco ſint bona, norunt. Equidem noui quoſdam ruſticos, qui graſſante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, eſculentam ipſam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro ſummo remedio ipſius Aſparagum ictero laborantibus exhibēt. De eodem verò Aſphodelo, & lib. de ſimplicium medicamentorum facultatibus idem ſcribit. Radices etenim Aſphodeli viribus Aro, Ariſaro, & Dracontio ſimiles eſſe ait, quales certè huius, non*

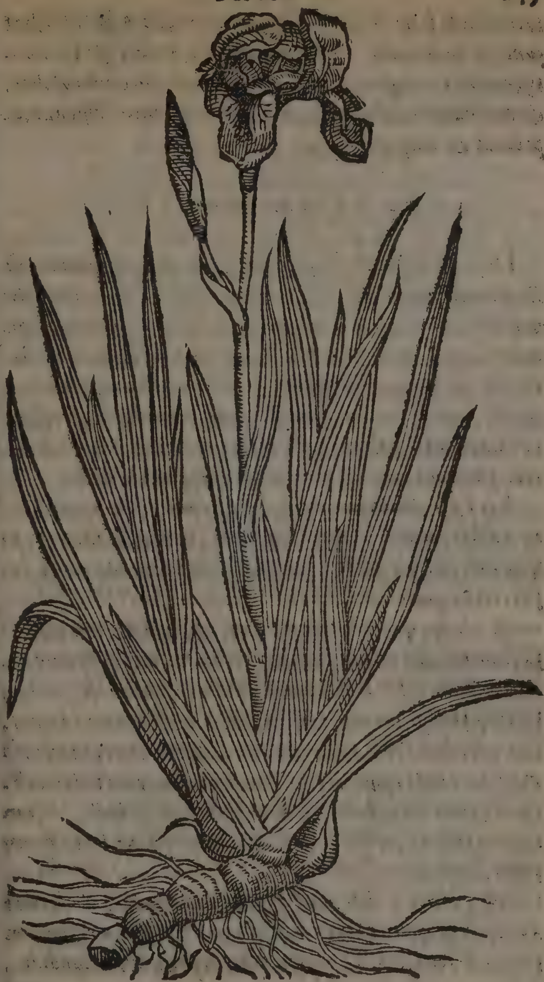
primi illius sunt. Verba Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix vtilis est, sicut Ari, Arisari, & Draconty, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq́; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

IRIDIS *species floris colore differentes, complures esse Dioscorides innuit. Flores siquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna existimauit, sed in diuersis reperiri* αὐτόπτης *testis est Antonius Musa; qui à se conspectos in Illyrico, Iridis flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos cæruleos, in examine simplicium scribit.*

FOLIA *omnibus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, læues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores* παράλληλοι *siue alterno ordine positi, terni quaterniúe, odorati. Constant flores senis potissimum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidē florem candidus est; luteæ, luteus; cæruleæ siue nigræ in saturata cærulea purpura nitet,* μελανίου *siue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, sed eius tamē quæ Belgio vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt & colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ* κυάνεον *colorem accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimū purpureæ siue nigræ Violæ dilutū colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis,*

quæ

quæ ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliolorum in singulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucæ hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori craßitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim, sed paulò post quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώτερον τὶ, quod non facilè eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò gratiori sunt odore, & qualitate gustabili minus acri.

NASCITVR Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarißima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primùm in cognitionem deducta: Cæruleam odoratißimi floris in Hispania plerisque locis sponte exire accepimus.

OPTIMA Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; vt Theophrastus ait.

alt. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, sed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſylueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens: Plinij locus reſtitutus.

Ἶριν δ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρωνος ὄχθη. Id eſt,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SVNT autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.

DIOSCORIDES inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſsimam eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruffo colore, multum odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta dum tunditur mouens.

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένη in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in alijs compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.

TERTIO loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſsima adfertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.

QVÆ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Trachia, inquit, cæteriſq́ue frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis, odore penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt, licet tamen

K odore,

odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

Iridis flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi fortè candidæ, cuius nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.

Iris Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἵερις legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copiosissima, vt diximus, nascitur. Item ὀυρανία, cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione θαυμαστὸς, admirabilis; θαυμάντιαν enim arcum cælestem Poëtæ aliquando vocant: Nominatur & θελπίδη aut θαλπίδη, καθαίρων purgans, ὀπεσπρίτος. Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quandam reddant. Germanis, Gilgen/ Schwertel/ Nostris, Lisch ouer Zee. Gallis, Flambe. Italis, Giglio & Iride, Iris nominatur.

1 Iridis species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco ἴριος nuncupabatur: Germani, Violwurtz/ weisz Violwurtz: Nostri, wit Lisch: Galli, Flambe blanche appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.

2 Alia Iridis species flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: plerisq; tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab vrbe veterum scribunt: Itali, Giglio azurro, & Giglio celeste. Germani, blauw Gilgen/ blauw Schwertel / himmel Schwertel: Brabanti, blauw Lisch ouer Zee. Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique syluestrem Iridem nominant; ad differentiam

tiam candidæ, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres syluestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. Aloisius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributũ dixerit. Verba Palladij sunt, lib. 1. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanũ, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO Iridis radices recentes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potißimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tußi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad insessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicũ verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fœtus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent: cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosaceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscentur peßis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVIFOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER Irides superiorè capite descriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.

EST hæc aliјs similis, sed minor ac tenuior: folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq́; aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales; in quo flores bini, terniúe, alterni, colore cæruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recuruentur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq́; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut sublutеæ, gustu feruido, vti aliarum.

NASCITVR in Germania in apricis planisq́; pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

IRIDEM minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Pliniј Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq́;. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, aliјs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhi-

zotomos,

zotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum esset. Plinij autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & quæ melior Rhizotomos subruffa.

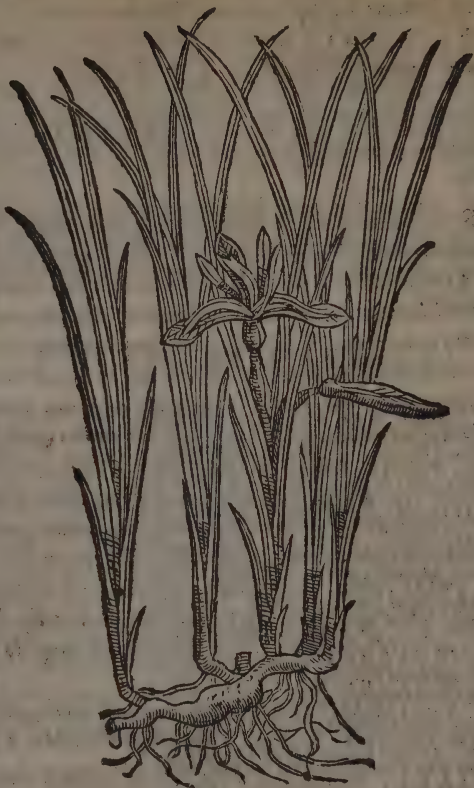
CÆTERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recentes, vtiles.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, folijs breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac situ, vt in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, fimbriam illam humani supercilij non habent. radices paruæ & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, gustuq; feruentes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italiæ, vt fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.

IRIDEM esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conspiceret; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos

Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi fortè Iris sit Astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali siue tali, paruæ, nodosæ, duræq́; huius Iridis radiculæ sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους lib. 7. & Aetius

Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.

FACVLTATE *autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.*

DE SPATVLA FOETIDA. CAP. XLIII.

SPATVLA *fœtida, caule, folijsq; iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris: Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiscentes finduntur: semen in his rotundum ochri siue Eruiliæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua craßiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicitæ, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruidæ, vt & ipsum est semen. In Hetruria & alijs Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.*

PASSIM *Spatulam fœtidam appellant, plerique etiam Iridem syluestrem: Germani,* **Wandtleuszkraut** *à potentia qua cimices enecat. Galli,* Glayeul puant. *Belgæ,* **Wantluyscruyt/stinckende lisch.** *Ruellius Sparganiũ existimat, sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganij apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem: alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsij & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis*

descriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulæ fœtidæ non latiora, sed quàm vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quàm dehiscat contectus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xyride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quàm Iridis; flos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.

FACVLTATE *porrò ac viribus Spatulæ fœtidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.*

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE. CAP. XLIII.

XYRIS *Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubeus, acris: Radix geniculata, longa, πυῤῥὰ siue ruffa.*

ξυρίς Græcè & Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἶρις ἄγρια siue syluestris Iris, καχλὸς siue καχλός. Vulgo autem incognita stirps est.

TENVIVM *partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.*

DIOS-

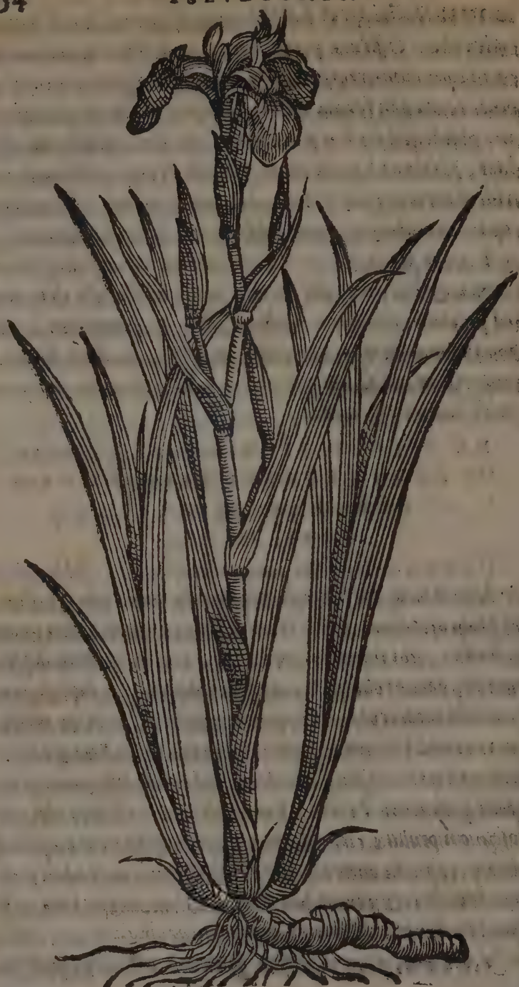
DIOSCORIDES *ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.*

XYRIDIS *radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant.*

DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVESTRI IRIDE LVTEA.
CAP. XLV.

PSEVDO *Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dißimiles, subinde bicubitales; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quòd horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum quæ in veris Iridibus visuntur, quædam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallidè rubentes, gustu adstringentes. Nascitur palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.*

VVLGO, *Germani*, gel Schwertel & Drachen-

wurtz: *Nostri*, geel Lisch: *Galli*, Glayeul ou Flambe bastarde. *Officinæ perperam olim Acoron appellauêre: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modò, quæ fortaßè in aliquo conuenire potest, sed viribus potißimum, ab Acoro plurimum dissidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam syluestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro similiorem.*

FACVLTATEM *habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndequaque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solùm gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirment.*

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. XLVI.

ACORO *cognatio & similitudo cum Iride est; folia, vt Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dißimiles, sibi inuicem implicitas, non in rectum descendentes, verùm obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modicè amaras addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit, agnosci posse. Plinij de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoride conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse ac ruptu faciles superadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta; quod pro legi-*

legitimo ſibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris miſſum memoriæ prodidit.

PROVENIT *Acorum in Colchide, Galatia, & Creta inſula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ; deinde Galaticæ, mox Creticæ: ſed primæ in Colchide, iuxta Phaſim amnem, & vbicunque in aquoſis: Matthiolus ad ſe miſſas, è Nicomediæ quodam magnæ vaſtitudinis lacu collectas, refert. Eſt autem Nicomedia ciuitas Galatiæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina prouincia.*

PRÆSTAT, *inquit Dioſcorides, Acoron denſum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipſo auctore, Creticæ Ponticis minus probatæ.*

Ακορος καὶ Ακορον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teſte Apuleio, Αφροδισίας, Venerea, radix nautica, ſingentiana, vnguentaria: Officinæ Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum ſiue aromaticum appellarunt, pro Acoro pſeudo Iridis radices, vt ſuperiori capite oſtendimus, perperam ſubſtituentes. Eſt verò & Acoros quibuſdam Oxymirſines radix: ideoq; quidam hanc Ακορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

ACORI *radix, auctore Galeno, in calfaciendo & reſiccando tertij eſt ordinis. Decoctum eius, Dioſcorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulſa: Lienem abſumit: prodeſt ſtillicidio vrinæ affectis, & à ſerpentibus demorſis: ſuccus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miſcetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.*

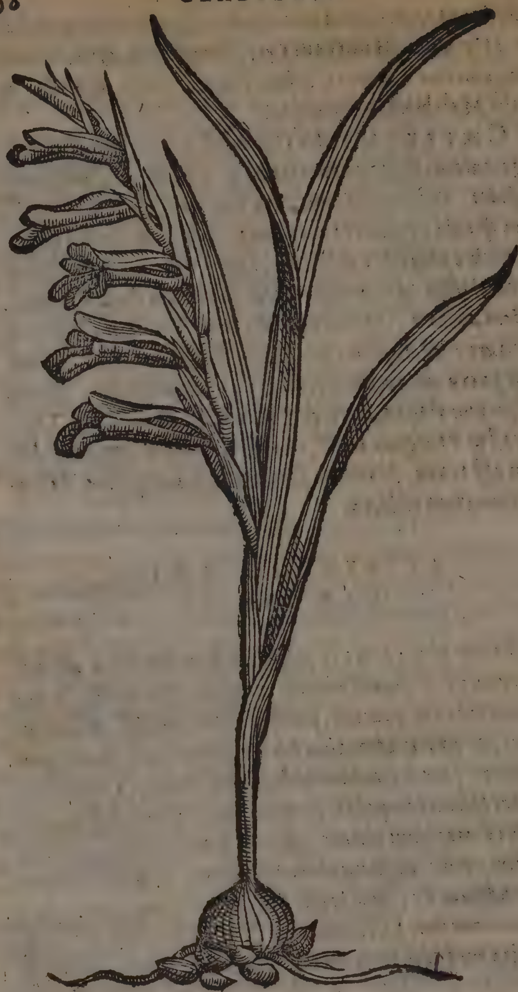
DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

GLADIOLO *folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis leuis, teres, cubito longior; circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partem digesti, ex sex foliolis commißi, colore purpureo rubente splendentes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulò pòst perit, in plures subinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq́ etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.*

GRÆCIS ξίφιον, *Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui* φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακλόριον, λιμνικὴν, ἄριον, *Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremq́ simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq́ hoc modo cum Cypiro confudisse euidens est & manifestum.* Plinij error.

VALERIVS *Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè,* runde Seigwurtz / *ad differentiam cuiusdam generis*

Allij

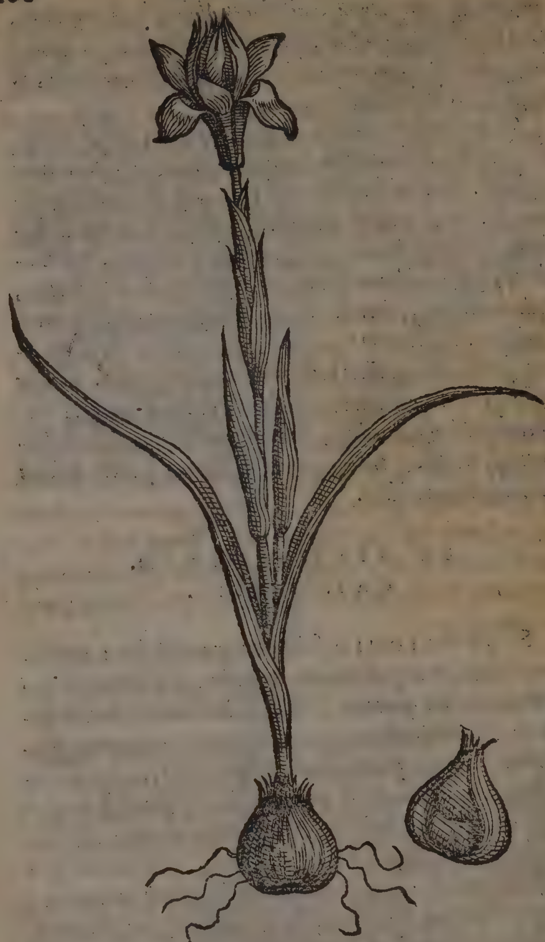
Allij, longa radice, quod in altißimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz/ *Victoria radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli* Monacuccie *ab Italis, vt testis Matthiolus, nominantur.*

CÆTERVM *radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem poßidet. Dioscorides hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq́ ob causam eiuscemodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere. Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & vesicæ vitijs illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est, Gladioli, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.*

DE SISYNRICHIO.
CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO *folia sunt graminis bina aut terna, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumq́ arrecta medium floris tenent, summa, extremáque parte*

diuisa:

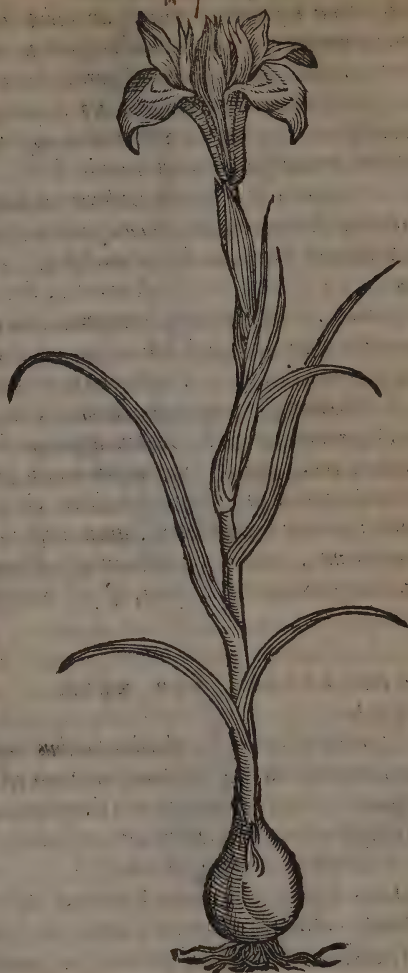
diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulbosa gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spißius est; minoribus verò minùs crassum: duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplißimo & instructißimo D. Ioannis Brancionis viri generosißimi.

HISPANI Nozelhas, *quasi nuculas, siue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè* σισυρίγχιον ἢ σισυγρίχιον, *& Latinè à Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani* Nozelhas *nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs paßim editur.*

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII *vox polysemos est, pluribus floribus communis: Lirium enim lilium est; & Narcissus lirium est, de quibus suis locis. Præter hæc verò & alia duo propriè dicta sunt Liria: vnum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.*

MAIVS *Lirium folia habet Porro aut Asphodelo similia: caulem cubitalem: florem in summo Iridis aut Sisynrichij flori forma satis similem, sed maiorem quàm Si-*

ſynrichij : colore aut totum luteum, aut cæruleum purpureum cum lineis luteis, quæ in inferioribus foliolis fimbriæ loco ſunt: Radicem bulboſam, oblongam, cepæ ſimilem. Pleriſque Hiſpaniæ Beticæ & Luſitaniæ locis ſponte gignitur. Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenbergij fidiſsimi ac diligentiſsimi Pharmacopœi, menſe Iunio.

LVSITANOS Lirio *nuncupare accepimus. Et certè* λείριον *illud eſſe omnino videtur, quod à Theophraſto lib. 6. Vere poſt Lilium exire traditur; & aliud à Lilio & Narciſſo eſt.*

EST *autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore; non impropriè Hierobulbus, quaſi dicas Iris bulboſa nuncupari poterit: niſi quis velit* ἱεροβόλβον, *veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia,* ἱερὰ *& ſacra, ab antiquis cognominata fuiſſe, haud in ambiguo eſt. Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum eſſe, quorum ſententiam modò libentiùs referimus, quàm refellimus: ſed ad Lirium reuertamur.* Hierobulbus Apulei.

ALTERVM *Lirium folia promit anguſta & ſplendentia, Leucoij bulboſi hexaphylli folijs perquàm ſimilia, inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantalis, in quo flores vt Colchici Germanici, colore melini ſiue lutei, dies 10. aut 12. perdurantes, ſed qui ſub veſperam, vt Calendulæ & aliorum quorundam recludantur. radix ſubeſt bulboſa. Reperitur & in pleriſque Hiſpaniæ locis. Autumno vnà cum Colchico florem facit.* 2

LVSITANIS, Cibollina Alboraña *dicitur, nomine diminutiuo, ad differentiam Scillæ, quæ ab ipſis* Cibolla alboraña *nuncupatur.* λείριον ἕτερον, *id eſt, Lirium alterum Theophraſti eſſe videtur, quod lib. 6. vnà cum Cro-*

co florem facere incipere: atque statim primis imbribus florere, scriptum reliquit.

D E *viribus horum Liriorum nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.*

DE CROCO. CAP. L.

I N T E R *flores & Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquàm angusta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternaúe, colore flammeo subrubentia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosa, copiosa, & viuax.*

S E R I T V R *Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicum bulbis.*

O P T I M V S, *inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Lyciæ Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, vt vulgo, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in Britanniæ insulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.*

O P T I-

OPTIMVS *autem vbicunque natus, qui pinguißimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Peßimus squalidus & situm redolens.*

CROCVS *Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hyeme tota virent, æstate nullibi conspicua.*

GRÆCIS *similiter* κρόκος, *Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis* Zaffaran; *atque inde in Italia,* Zaffarano: *Germanis,* Saffran/ *Gallis,* Safran.

CÆTERVM *Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit; somnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scrupuli dimidij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauißimas subitò irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec*

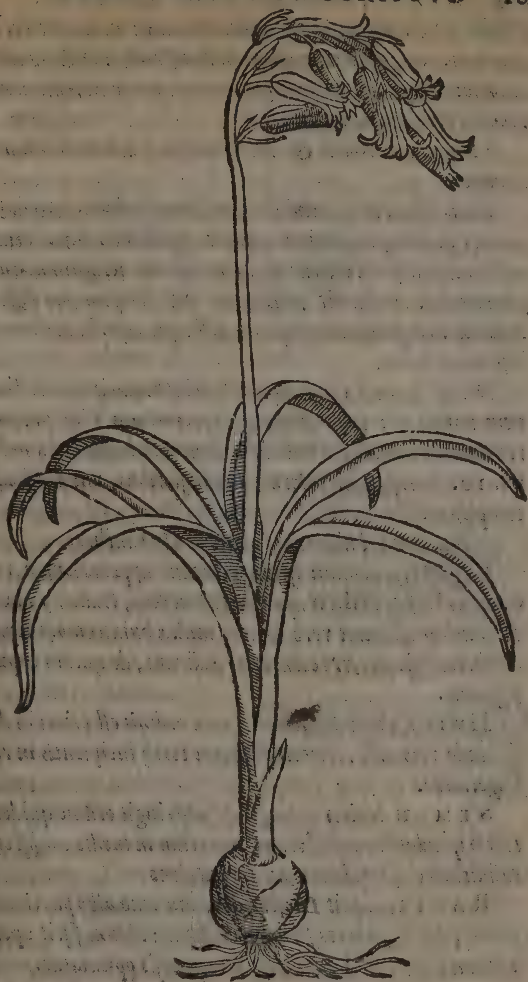
non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes herisipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ecclimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumúe stillatitio liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HVIC Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia, Porri folijs angustiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primum dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis serotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat; folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresq́, ac citiùs prodeuntes. Germanicus & Belgicus singulis minor, flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt

Cordus

Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copiosus nascitur.

FLORET *Aprili & Maio mense, orientalis etiam Martio.*

Ὑάκινθον *Græci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, vt superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.*

DIOSCORIDES *hunc Hyacinthum citra adiectionem nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, vno versiculo complexus:*

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes Hyacinthen *appellant. Ruellius, Gallis,* Vaciet *dici, auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiuscemodi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequenti.*

HVIVS *porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.*

SEMEN *leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, cæterùm in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.*

RADIX, *inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur: aluum sistit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.*

SEMEN

SEMEN contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS HYACINTHIS. CAP. LII.

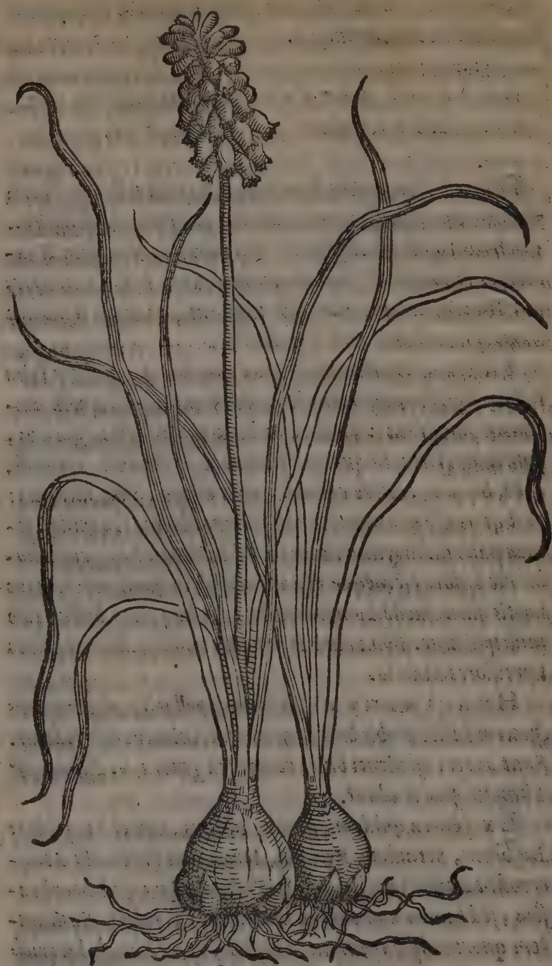
DVOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus; vnum Lilij effigie scriptum: alterum paruum non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorũ iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs saturato: post quos siliquæ membranosæ triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa. Peregrinus nobis hic bulbus est, neque vspiam in Belgio sua sponte exit: in hortis satus facilè comprehendit, & in plures bulbos citò multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: cauliculi primo Vere: flores Martio. 1

HYACINTHVM Fuchsius appellat, & alteram eius speciem facit. Nobis bulbus quidam esculentus esse videtur. Sunt autem esculenti bulbi complura genera, vt Plinius & Theophrastus tradunt.

ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinen, Setanion, Pythion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legunt) Aegilopa, Sisynrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, λευκόϊον, καὶ βολβίνη, καὶ ὁ πιτιών

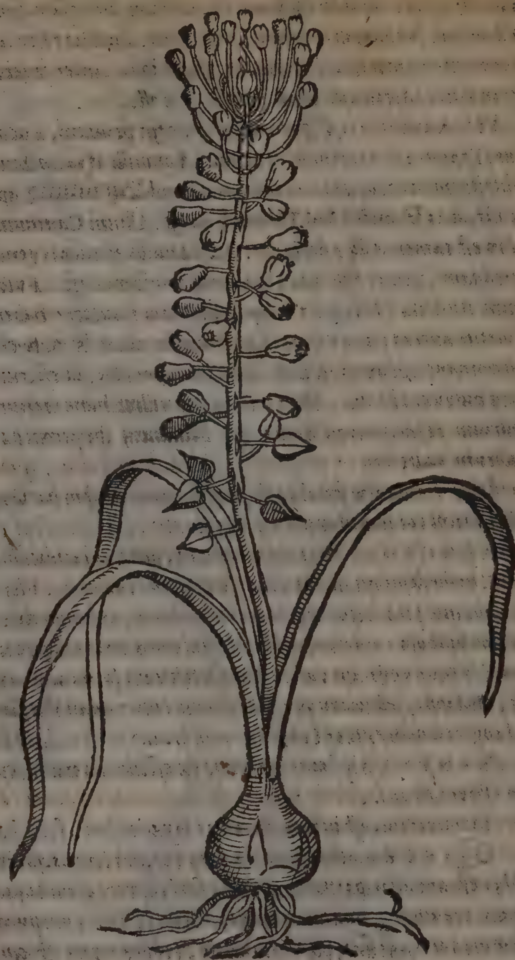
 καὶ κύϊξ,

καὶ κύϊξ, καὶ τρόπον τίνα τὸ σισυρίγχιον. Leucoion inferius describetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis folijs, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus est, vt Theophrastus & Plinius testantur. De Sisyrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon, Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandū videtur Κύϊκα & Acroscorodon idem esse. Apud Theophrastum enim κύϊξ πυτιώνα: apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon allij genus syluestre est. Nam folia, allij quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodou similitudinem aliquam cum Allio indicat. Bulbine.

HVIC autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus & porri folijs similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. Matthiolus hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens; nullis testimonijs aut rationibus sententiam suam adstruēs; sed nudam qualemcunque imaginem cum nominis inscriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab isto planè diuersum infra descripsimus: & hunc ex esculentorum numero esse censemus. 2

QVI tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vndequaque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi) 3

didi) cacumine comoſo: radicem, vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris. Reperitur, Fuchſio teſte, in Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter ſegetes & in ſyluis. Aprili aut Maio floret.

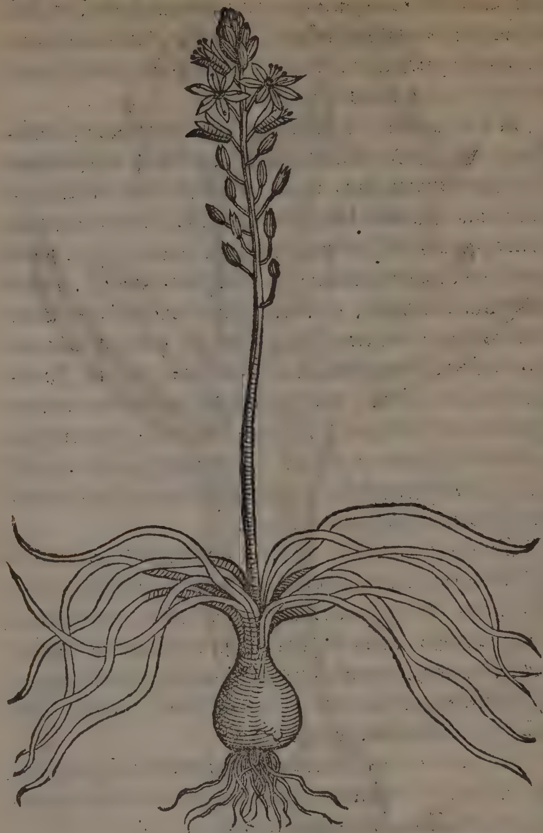
HYACINTHI *ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum ſylueſtrem nuncupant. Germani alicubi* Breunling *appellãt, alibi* Honds knoblauch/ *id eſt, Allium Caninum. Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia Plinio auctore habet. Videtur autem hæc ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis* πυῤῥόν, *id eſt, ruffum bulbum eſſe ait. Sunt autem qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillæ aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.*

SVCCEDIT *huic quartus ex ſpurijs Hyacinthus à* 4
Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiuſculo, ab imo ferè vſque ad ſummum floſculis circumueſtito: radice bulboſa: quantum quidem ex eius icone colligere licet. Neque enim qualis & huiuſmodi ab ipſo nuncupatus ſit, aſſcripſit, ſed ſolam imaginem exhibuit: quaſi illa ſatis ad cognitionem eius eſſe poſſet.

NVNCVPAT *autem eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, ſecundum facit.*

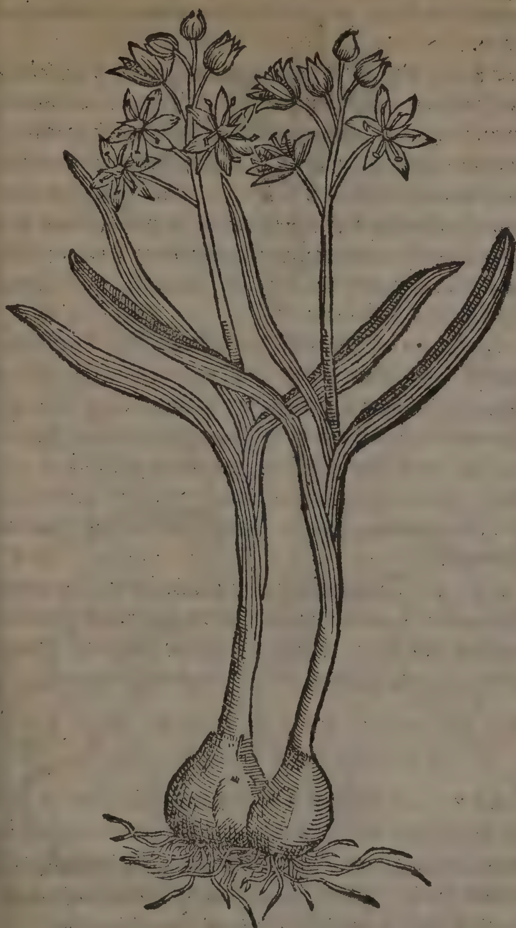
QVINTVS *appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt,* 5
folijs eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo raris, cæruleis; ſtaminibus in medio exiguis: ſemine

in ſili-

in siliquis triangularibus exiguo : radice parua & bulbosa. Nascitur Galliæ quibusdam prouincijs, vt iuxta Parisiorum Lutetiam. Floret exitu æstatis Augusto aut Septembri.

AVTVMNALEM *Hyacinthum ea de causa & se-*

rotinum nominant: neque aliud eius nomen cognitum habemus.

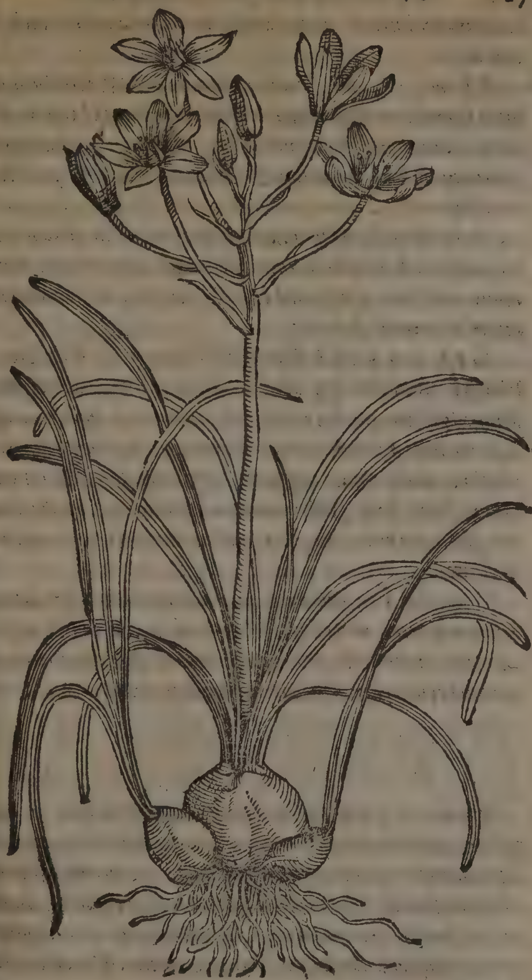
6 PRÆTER *hos & aliũ quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, folijs modò binis; modò ternis, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multum & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis: quos ſuccedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus ſemen milio ſimile: radice bulboſa, rotunda. Reperitur pleriſque Germaniæ locis, læto, pingui, ſed inculto ſolo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.*

GERMANI **blo Mertzenblumen** / & **blo Hornungs blumen** *appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſplicet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: bulbo verò iſti, folia paruula, anguſta; bulbus exiguus; & cauliculus breuis.*

CÆTERVM *quod ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratæ: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenêre.*

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO *bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, abſque folijs: flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis lilijs, præſertim prius quàm adaperiuntur ſimiles; qui Sole quidem ſplendente patent,*

tent, noctu verò & cùm aër nubilus etiam interdiu reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semen exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore vt plurimum insipida & aquea, cum obscura tamen quadam acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

Ornithogalon Matthioli.

IN Belgio, Welt ayeuyn appellatur, à Græcis ὀρνιθόγαλον, quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet foliosum, à nostro hoc Ornithogalo, quod Dioscoridis legitimum est, ea de causa differentem.

Ornithogalon Ruellij.

DESCRIBIT porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Suessionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræsentantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpaúe perquàm odorata. Vere vel æstate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & vbi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem & ieiunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliscit. Mirè suibus expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter astantes cùm aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis suauio-

suauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur. Suessionensis ager, Churlos vocare consueuit: Hactenus Ruellius. Churli.

At nobis huiuscemodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bulbi forma, sapore Castaneæ; quale Bulbocastanon esse, nomen ipsum satis indicat.

Descripsimus tamen nos in historijs stirpium vulgari lingua editis, aliud & huic dissimile Bolbocastanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in vmbellis candidis: semine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapore inter Pastinacam & Castaneam medio; quod in Zelandiæ, Hollandiæ, ac etiam Britanniæ agris frumentarijs reperitur, & Alexandri Tralliani Βολβοκαστάνῳ siue ἀγριοκαστάνῳ simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur sermo. Bolbocastanon.

Dioscorides Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LIIII.

Bulbo superiori capite descripto, non multum absimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, syluestrem agnominant: sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescen-

tes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed perobscurè Cepam referens. In Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac Aprili floret, fructumq́ perficit.

GERMANI Feldzwibel / ackerzwibel appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex syluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatum fuerit non constat.

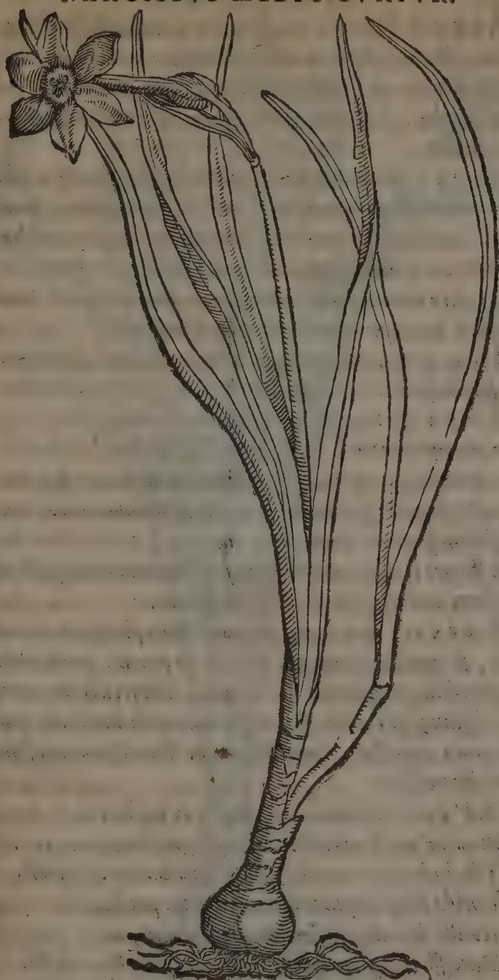
FACVLTATES autem huius incognitæ sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, vlceribus depascentibus vtiliter imponi refert.

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnius medio purpureus; alterius luteus.

1 MEDIO purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa Cepæ similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij; præcoces & serius prodeuntes minores sunt.

ALTER

2 ALTER *Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia : caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.*

3 HVIVS *generis & alius quidam tertius Narcissus est, folijs non modò quàm primus, verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus longioribusq́; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcissi lutei syluestris breuiore: radix similis est & bulbosa.*

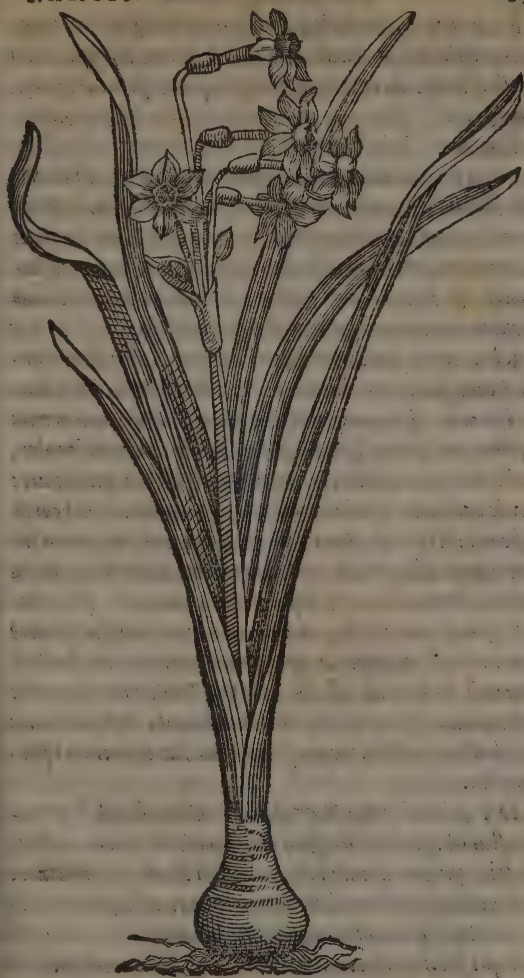
4 IAM *& quartus quidam est Narcissus antedictis forma similis, sed per totum florem & medio quoque candidus.*

5 SVNT *& Narcissi multiplicibus floribus, cum primi, tum alterius generis, folijs & bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpium herbarumq́; genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur. Hæc etenim plurimum posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.*

EXEVNT *qui medio purpurei sunt plerisque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscorides in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:*

Αἱ δ᾽ ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ᾽ ἀλλήλαισι τότ᾽ ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἡ μὲν νάρκισσον ἐΰπνοον, ἡ δὲ ὑάκινθον: Id est,
Florida sed postquàm venêre in prata puellæ,
His illa: hæc alijs se floribus oblectabant;
Narcisso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLO-

FLORENT in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcißi, initio Aprilis: medij sub finem, seriores Maio mense: medio lutei eodem ferè quo primi generis medij, tempore.

GRÆCI huiuscemodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter Narcissos nuncupant. Belgæ, Narcissen/ & Spaensche Jenetten. Germani, Narcissen roszlin. Dictum autem Narcissum Plutarchus in Sympoßiis, quasi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiam λείριον, & Apuleio teste, ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενές. Lirium autem Theophrastus eum appellat, cui latius est herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius est; quem & ait sponte germinare: qua de causa αὐτογενές, id est, à seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Lilium quoq; Lirium est. Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor est. Ανυδρος autem Narcissus propriè montanus est, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite subsequente.

DE priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theophrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere, vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonstrare. nam Scillæ quidem caulem florum ternos exortus ostendere ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris est. fieri autem non potest, vt ex eodem caule ter

ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem existimare possunt, qui omnes tres vno eodemq́; loco repeꝛiunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcissi duo genera, inquit, medici in vsum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

SECVNDI verò & potissimum tertij Narcissi, Ouidius tertio Metamorphoseon lib. meminit: vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit, hoc carmine:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, folijs medium cingentibus albis.

DE tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale vtique primus habet: sexto verò latius quàm Asphodeli, vti tertij est: quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Exemplaria penè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse exi-

stimauerint. Sed pro μέλανα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochræ, siue luteus.

Theophrasti locus emendatus

PVTATVR autẽ & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, vti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germaniæ suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

AC totidem quidem, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij quidam lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

MVLTORVM etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iudicamus. Nam quos secundo, tertio, & octauo locis depingit, Scillarum aut bulborum littoralium species videntur; quales, & alibi & in Narbonensi Gallia, plerisque locis sponte exeunt. Quartus similis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narcisso in commentarijs suis his verbis describit:

Narcissus Marcelli Vergilij.

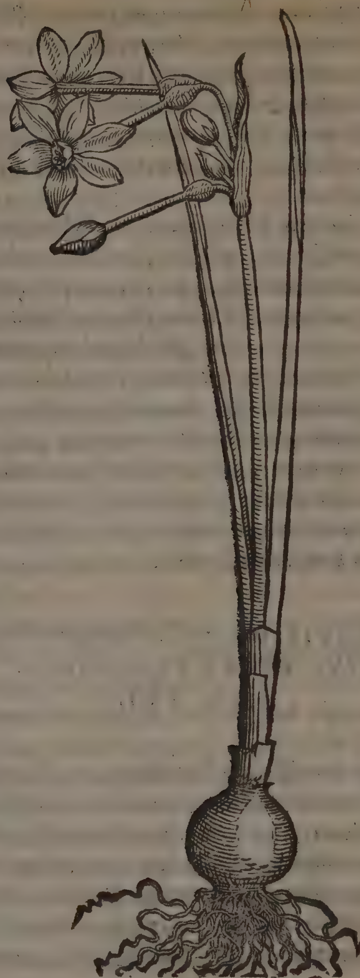
NOS in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describuntur, singulari caule, ijsdemq; alijs omnibus, excepto

cepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum & magis albicantem. Quintum Gesnerus & paßim omnes Tulipam vocant. Sextus & septimus Leucoia sunt bulbosa, flores à Narcißis multum differentes, de quibus infra.

CÆTERVM *Narcißi radix, vt Galenus ait, vsque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam abstersorium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ semine & aceto; at cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.*

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO, SIVE BVLBO VOMITORIO. CAP. LVI.

HVIC *Narcisso folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, iuncis cum læuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcißis forma similes; verùm minores & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra mem-*

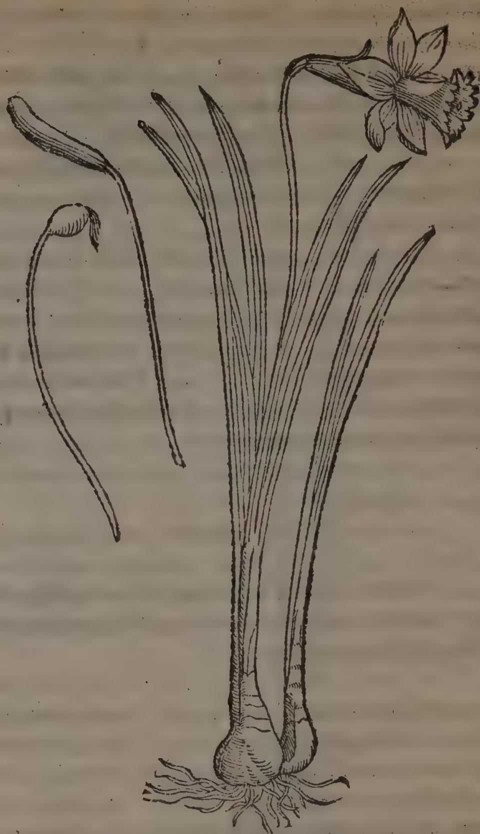
membrana integitur. Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte. In Belgio Aprili menſe florem promit.

HISPANI *à ſimilitudine, quam folia cum iuncis habent,* Ionquillias *nuncupant: nos* Narciſſum Iuncifolium *dicere poſſemus. Dioſcoridis eſt* Βολβὸς ἐμετικὸς, *ſiue bulbus vomitorius. Id quod ex ipſa bulbi vomitorij deſcriptione colligi poteſt; quæ ſic habet:* Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. *Id eſt, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quàm eſculentus; radicem bulbo ſimilem, circa quam membrana eſt nigra. Quæ deſcriptio huic* Narciſſo Iuncifolio *ſimillima eſt: folia ei ſiquidem ſunt multo quàm alicuius bulbi* ἱμαντωδέστερα *ſiue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraq́; multo quàm eſculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.*

QVIBVS *autem facultatibus* Narciſſus Iuncifolius *præditus ſit, nullo recentiorum experimento aut teſtimonio conſtat. Dioſcorides verò bulbi vomitorij radicem ſi edatur, aut ſi decoctum eius bibatur, veſicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.*

DE NARCISSO LVTEO SYLVESTRI, SIVE PSEVDONARCISSO. CAP. LVII.

LVTEVS *Narciſſus ſylueſtris, folia Porri aut Narciſſi ſimilia promit, ſed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in ſingulis flores ſingulos Narciſſi ſimiles, ſed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi ſimilitudine, colore per totum luteo, abſque odore: capitula rotunda, oblonga, in*

ga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſyluis locisq; arboribus conſitis: & ſimilibus quoque cum in Germa-

Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario mense: Germani ea de causa **Geel Hornungs blumen**/ *id est, nostrate dialecto,* **geel Sporckelbloemen** / *nuncupant. Februarius enim Germanis* **Hornungs mont**/ *Belgis,* **Sporckelle.**

APPELLANT *verò & hunc Narcissum Belgæ,* **geel Tydeloosen:** *Latinè autem vulgo Narcissus luteus & Pseudo-Narcissus dicitur.*

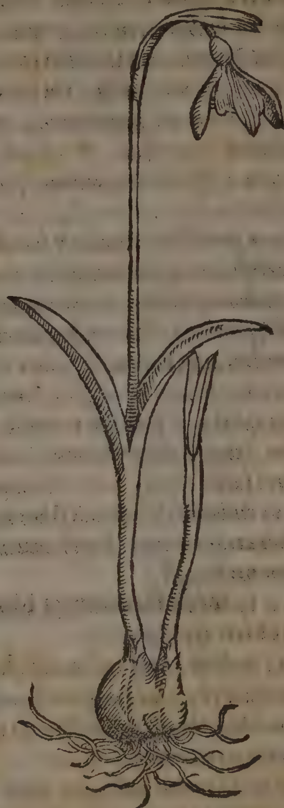
CÆTERVM *quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum est, Narcißi huius lutei syluestris radicum decoctum per aluum lentos & pituitosos humores, nec non serosos expurgare; & his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum; semine anisi & zingiberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; molestum sit ventriculo, adijciuntur.*

DE LEVCOIO BVLBOSO. CAP. LVIII.

LEVCOII *bulbosi tria nobis obseruare genera contigit: vnum trifolium, alterum hexaphyllon, tertium polyanthemon cognominari potest.*

PRIMVM *folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, folijs Pseudo-Narcißi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum striata; in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, sed Italiæ &* 1

aliis

aliis regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

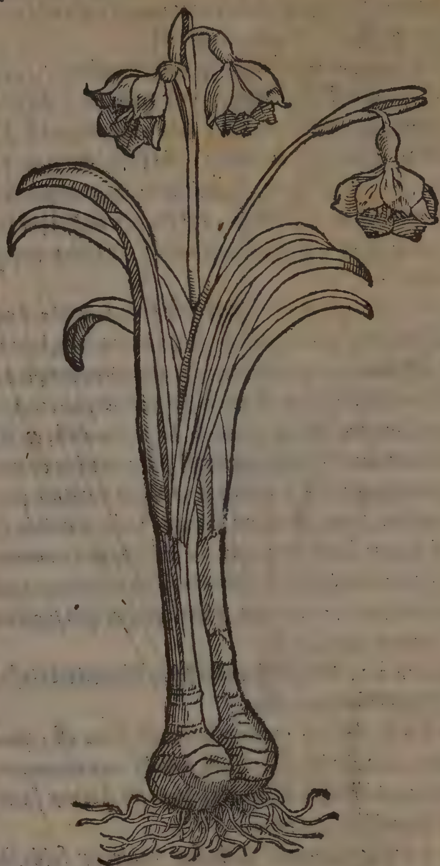
LEVCOION videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset; & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare vbi cælum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinnè Trifolium bulbosum Triphyllon, & Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri 2
& Pseudo-Narcißi similia, sed breuiora, virentiora, læuiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in singulis singuli, rarißimè gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commißi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facilè propagatur. Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, weisz Hornungs blumen: Nostri witte Tydeloosen appellant.

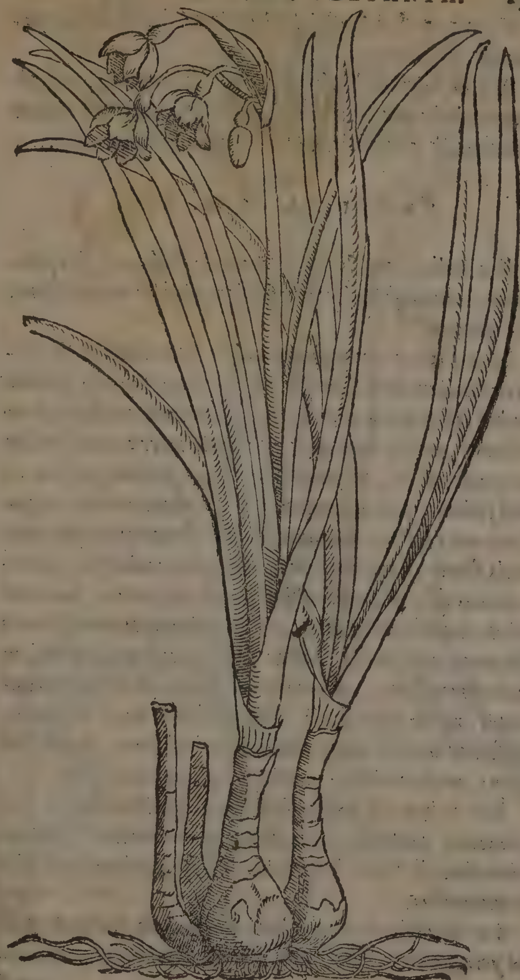
LEVCOII bulbosi genus esse manifestum est; quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcißi speciem facit, vt cap. de Narcisso scriptum est.

TERTIVM Leucoiön bulbosum caule & foliis se- 3
cundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &

magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, vnà cum Narcissis floret.

VIOLÆ

VIOLÆ siue Leucoij bulbosi species haud dubiò quædam est; sed serotina.

AT de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

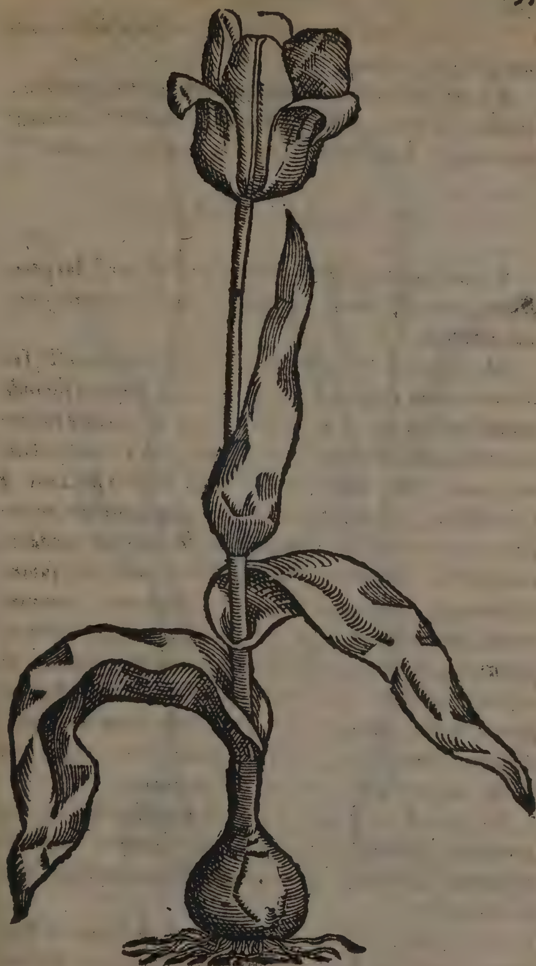
DE TVLIPA. CAP. LIX.

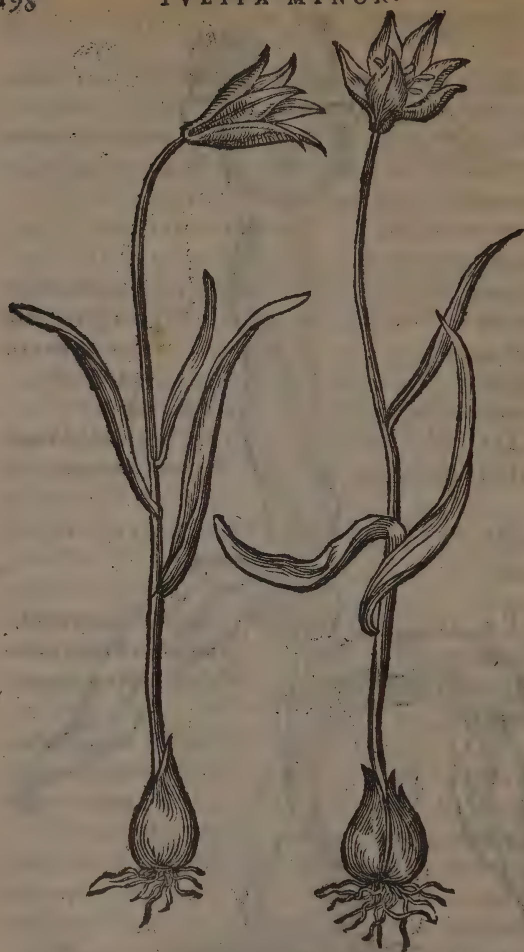
EX bulbosorum florum numero & Tulipa est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliæ minores.

1 MAIORIBVS forma eadem satis omnibus est; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo similis; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; semen cartilaginosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbus haud dissimilis. Differunt inter se magnitudine nonnihil flores; maior ferè luteus, minor rubeus; medius qui purpureus.

2 MINORES Tulipæ folijs sunt angustioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus.

IN Trachia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi

nensi nasci feruntur. Aprili mense Tulipa florem Belgium videt.

Tvrcico & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat. Suspicari quis posset, πυτιῶνα esse, si edulis bulbus esset, & cogendo lacte efficax. Nam πυτιών quidem à Theophrasto inter edules bulbos refertur; & herba est, qua lac cogitur, vt ait Hesychius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna species rubeat; aut omnino Satyrij aliquam speciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyrionum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum. πυτιών.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LX.

Præter Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioscorides esse tradit: vnum τρίφυλλον siue trifolium, alterum cognomento ἐρυθρόνιον.

Trifolivm folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho aut Lilio similia, verùm minora & rubentia: caulem ψιλὸν, id est, tenuem siue nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, vti malum, πυῤῥὰν siue fuluam, intus vt ouum candidam, gustu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora

 & mi-

& minora sunt quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule leui cubitali, nuda: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij historiam. Radicem autẽ huius Satyrij Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

Plinij locus animaduertitur.

2 ERYTHRONIVM Satyrium siue Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & læue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna verò pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob asiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium prosedamum vocant.

SED postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacißimam; potißimum cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophrastus vspiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare

queat;

queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophrastus. Verùm hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certò non potest, cùm non rarò dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

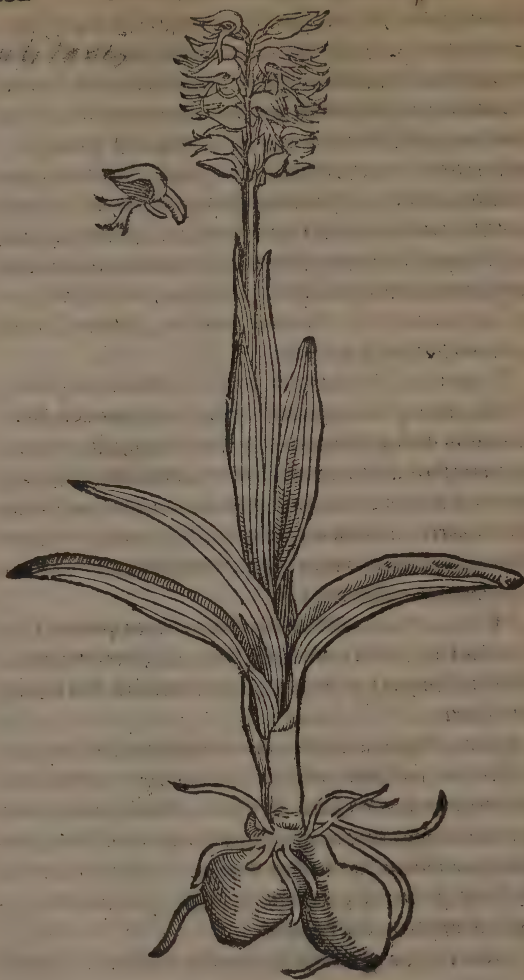
DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIΩN *multæ & differentes reperiuntur species, quas veteres paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosorchin, siue canis testiculum: proximum testiculum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilionem cum Cordo appellauimus.*

CYNOSORCHIOS *complures reperiuntur species.* Cynosorchis.

1 PRIMA *folia habet lata, pinguia, lilij folijs propemodum similia; caulem pedalem aut altiorem, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.*

ALTERA *species folijs similiter læuibus oblongis &* 2

latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA *Cynosorchios species, folia edit angusta,* 3
striata, plantaginis angustifoliæ folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaq; spica copiosos; colore foris punico & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC *& alius floribus per omnia similis quidam Cy-* 4
nosorchis est, folijs tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM *& quinta quædam species reperitur, folijs vti se-* 5
cundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchus est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris siue Epimenidiæ folijs similia, quædamq; horum erecta caulem amplectentia: alia verò versus terram

incli-

inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante: flores purpurascentes: bulbos radicum oblongis oliuis similes; præsertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse scribit. Ὄρχις, ait, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα· καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ᾽ οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσσόν: hoc est; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terrā strata, & circum caulem ac spicam, Scillæ mollis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpurascentes: radicem bulbosam, oblongam, geminam, angustam vt oliua; vnam superiorem, alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugosam.

Cynosorchis Dioscoridis.

In qua descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίᾳ μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ; nulla siquidem appellata est mollis olea, & oleæ folia multo & minora & angustiora sunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam est mollior & minus aspera. Nam species quidem Scillæ, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Vna mascula folijs candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque asperioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis & angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat, eiusq; folijs Cynosorchios mollia ac læuia folia, similia & angustiora esse ait.

Dioscoridis locus restitutus.

Scilla.

Confirmat hanc lectionem Theophrastus de historia stirpium lib. 9. vbi de Orchi scribens ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον, hoc est, folium habet Scyllæ simile, sed læuius ac minus. Et similiter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ esse dicunt, læuiori ac mi-

ac minori. Est tamen in vtroque auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες *siquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus, quæ Gazæ malæ conuersionis occasionem dedere, perperam legitur* σιλφῶδες. *Sequitur deinde:* τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, *quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauatè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum:* τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. *Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.*

Theophrasti & Plinij loca corrupta.

TESTICVLVS *Morionis duplex est: mas videlicet & femina. Mari folia sunt quinque aut sex, longa, lata, læuia, lilij folijs similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt.*

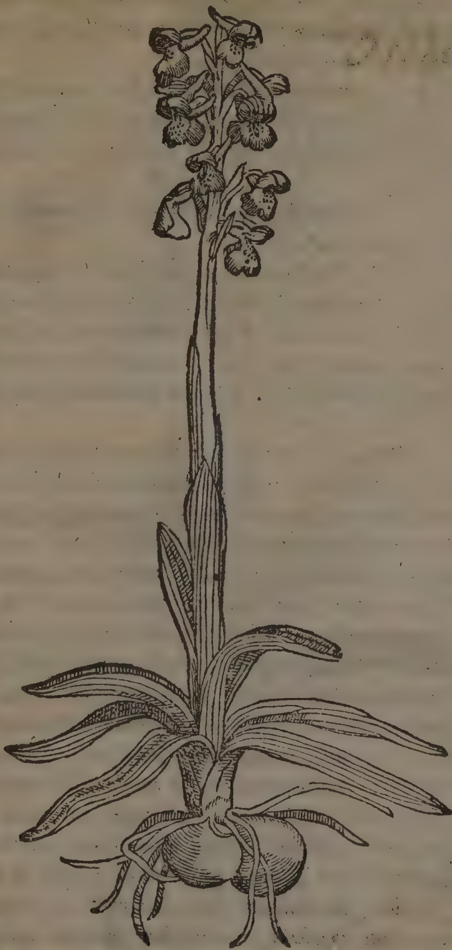
Testiculus Morionis mas.

FEMINA *folia habet similiter læuia, sed angustiora & aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angustifoliæ quodammodo similia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non*

Testiculus Morionis femina.

Orchis mascula

erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbētibus, vt non facilè obseruentur: gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

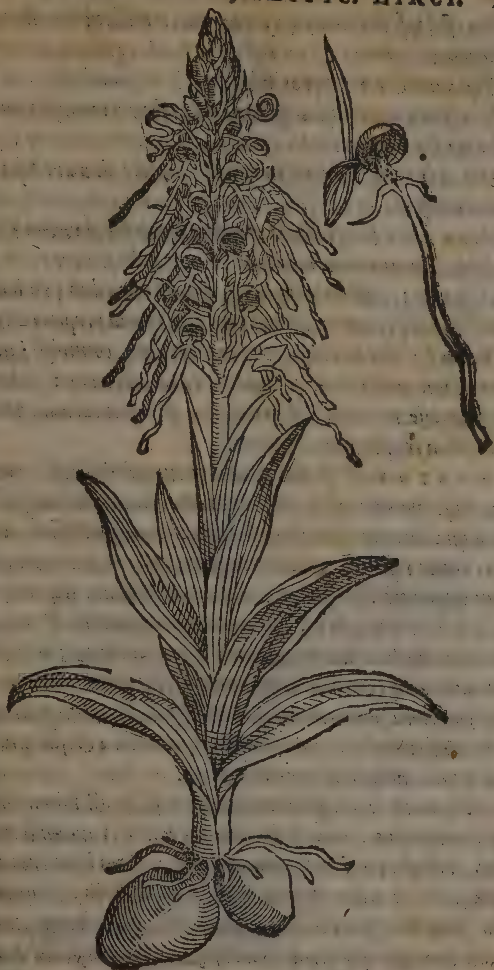
1 Et vni quidem huius generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorum longior.

2 Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.

3 Tertii, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.

4 Svnt verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui, rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragorchis. Tragorchis folia similiter læuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem sæpe folijs nonnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuie simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adhærent. Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore

in flore est, refert, τραγόρχιν & Hirci testiculum dicere maluimus.

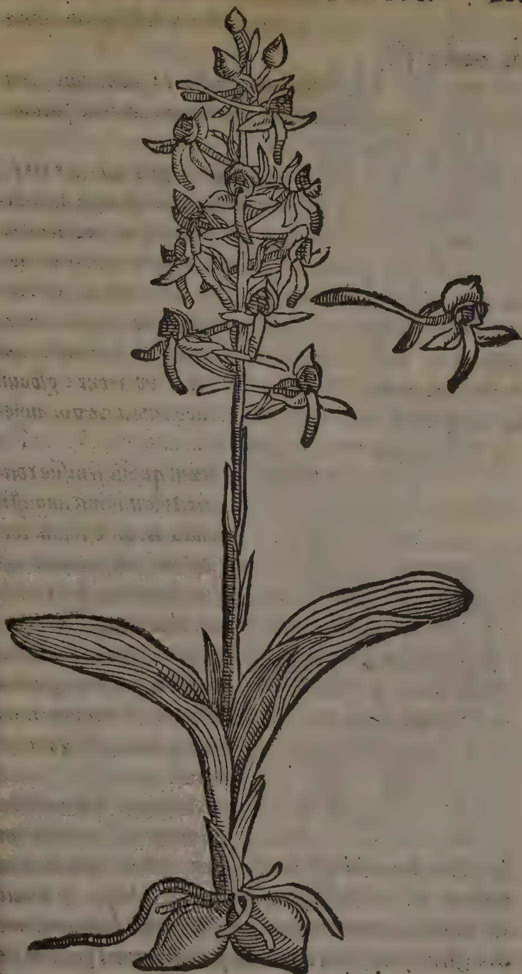
Testiculus Serapias.

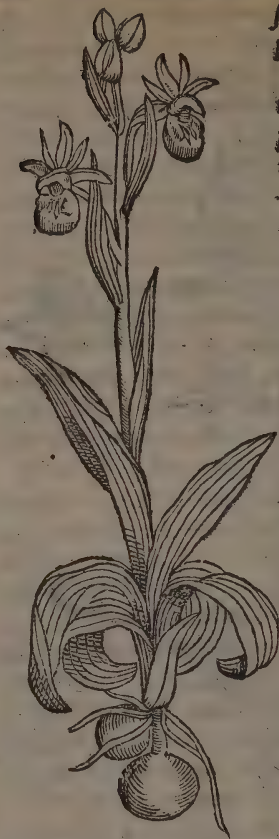
TESTICVLI *Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert.*

1 PRIMVM *itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at lilij folijs multo minora: caulem dodrantalem aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, vno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, caudâ propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.*

2 ALTERVM *& secundum genus quinis senisúe constat folijs, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliæ quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt alijs gemini. Reperiuntur huius species duæ: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpurascentia habet: alterius omnino minora & subuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.*

3 TERTIVS *testiculus Serapias folijs est minoribus, & paucioribus, cauleq́; breuiori ac tenuiori quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato, forma muscæ cuiusdam corpori similem: testiculi*

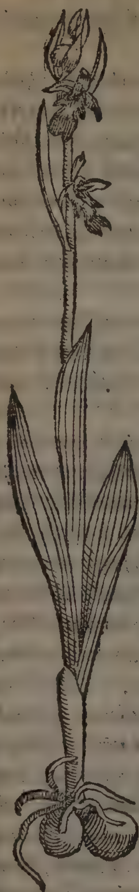

Testiculus Serapias Dioscoridis.

ſticuli veluti geminæ paruæ pilulæ ſunt.

TRIA *autem hæc genera Serapiades nũcupauimus, propterea quòd eorum flores inſecta quædam referũt fœcunda & laſciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templũ erat, vbi laſciuis & cantibus & ſaltationibus colebatur: vt videre eſt apud Strabonem lib.17. Fuchſius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminã fecit. Dioſcorides item Orchin Serapiada deſcribens, vnum iſtorum ſatis manifeſtè exprimit. Verba eius ſunt:* Ορχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, *id eſt, Orchis alter, quẽ Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio ſimilia, oblonga, ſed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores ſubpurpureos: radix ſubeſt paruis teſticulis ſimilis.*

lis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperietur. Foliũ etenim ei Marrubij folio longius latiusq́; & leue, quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, vt pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, folijs Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neq; nobis plures quàm duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.

QVINTVS *testiculus odoratus siue pumilio nuncupatus, omnium folijs minimus est; ei siquidem foliola omnino paruula sunt, eaq́; venosa & Plantaginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius folijs minora, viretia; caulis tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem* Testiculus odoratus.

lem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi.

E X E V N T *Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſsimo gignitur: alij etiã macriori naſcuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.*

M A I O *& Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.*

O M N E S *à Græcis* Ὄρχεις, *& à Latinis teſticuli nuncupãtur. Germani* **Knabenkraut** *&* **Standelkraut:** *Belgæ,* **Standelcruyt:** *Galli,* du Satyrion *appellant, officinarum nomen retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumq; Satyrium, cum vtroq; Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli,* Vram: *Itali,* Priapiſcon: *alij Orminalem: alij teſticulum leporinum nominant.*

V I S *autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida:*

mida: cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter epota Venerem excitat. Altera verò minor, econtra, vt sit eius temperamentum ad calidius & siccius vergens: itaque hæc radix, tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit, Dioscorides, narratur; maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminæ, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

SERAPIADEM, Galenus ait, sicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodùm esse.

NOSTRA ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscent: præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.

EST autem plenior, non semper qui maior, sed non raro minor: si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit, aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, prius quàm semen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumescat, alter verò residead ac pereat, fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasq; contrahit, donec maturato semine vnà cum folijs & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno.

DE SATYRIO BASILICO. CAP. LXII.

QVOD recentior ætas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.

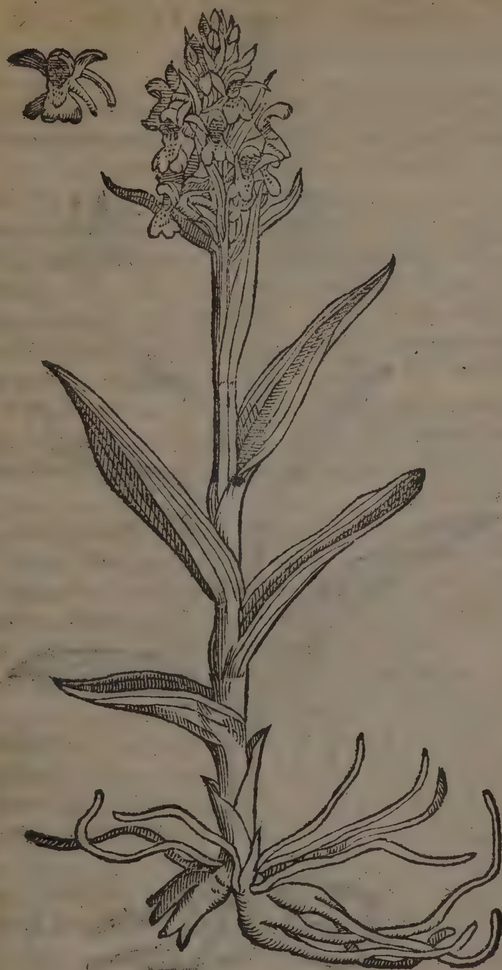
1 MAIVS Satyrium basilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & læuia, lilij folijs minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis resperſa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis folijs: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos; exiguis punctis saturatæ purpuræ resperſos, forma testiculi Morionis maris, nisi quòd ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ sunt, singulæ in quatuor digitos distributæ; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

2 ALTERVM maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiusdem formæ promit, sed minora & multis nigris maculis consperſa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

3 MINVS genus, folijs est angustis, &, vt Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, læuiq; in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm suauiſsimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quæ magnitudine ipsis cedant.

NASCVNTVR Satyria hæc, locis vt plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in syluis. Florent Maio ac Iunio.

NOSTRA

NOSTRA *ætas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Christi vulgo plerique nuncupant. Germani Satyrion Basilicon,* Creutzblum *nominant : Belgæ ,* Handekens cruyt: *Galli,* Satyrion royal.

SVNT *qui velint* Buzeiden *siue* Buzidan *Arabum esse. Sed Auicenna* Buzeiden *ait esse medicinam ligneam Indam. Et Serapio* Buzeiden *ait radices esse duras, albas, similes Behen albo, & medicinam esse Indiæ. Satyrij autem huius basilici radices nihil minus quàm ligneæ sunt , & non ex India petuntur, sed in omnibus Europæ prouincijs passim reperiuntur: tantum à* Buzeiden *absunt.*

MATTHIOLVS *Satyrium basilicum Digitos citrinos Auicennæ esse vult , & Monachos qui in compositiones Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes , ea de causa reprehendit . Nobis tamen magis placet Monachorum hæsitatio , quàm Matthioli assertio . Neque enim Satyrij huius radices duræ sunt , sed recentes quidem vegetæ ac succulentæ ; & arefactæ omnino flaccidæ : nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est. Digiti autẽ citrini, auctore Auicenna, duri sunt, & quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Asabasafra siue digiti citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus, commista ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parũ dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulẽtia absq; albedine. Iam & Rhasis libro continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exẽplaria habẽt, appellat; & esse gummi seu venam tinctorum ait . At basilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ sunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur. Quæ omnia Satyrium basilicũ vulgo nuncupatũ , à Digitis citrinis Auicennæ & Rhasis differre, manifestè ostendunt.* Digiti citrini.

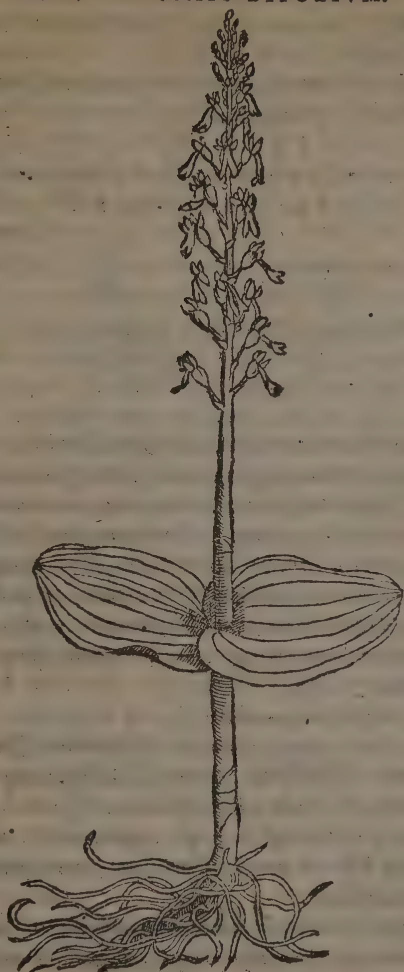
At Satyrij basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartanæ, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis lõgitudine tusam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocq́ remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

Ad Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq́ ad caulem sibi mutuò opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliæ folijs similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quodammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.

Nostra ætas Bifolium appellat: Germani, Zueyblat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. 22. scripta sunt, cuius promptum est colligere, vbi quale sit Alisma ostensum

Ophris.

ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

VTILEM *autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.*

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

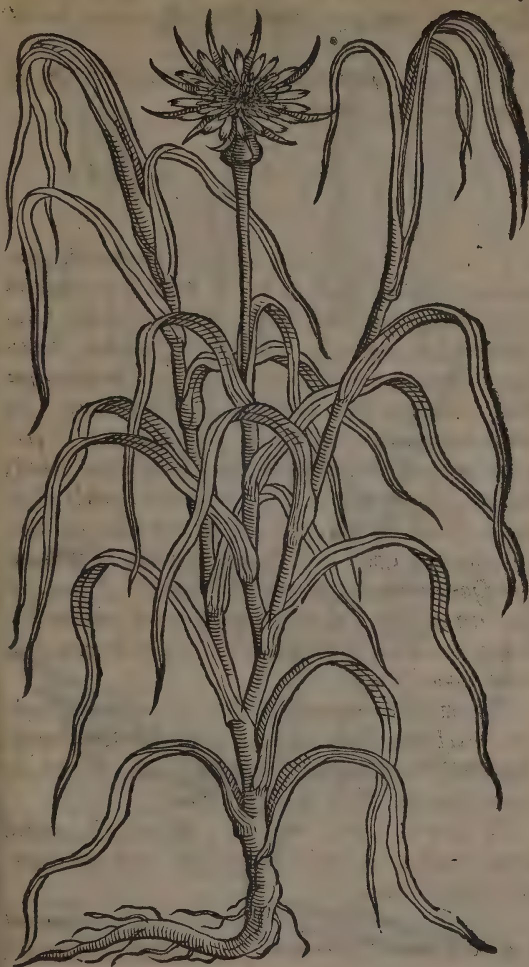
TRAGOPOGON *folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq; foliorum, Dentis Leonis nuncupatæ vulgo herbæ, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vnà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Nascitur sua sponte compluribus vtriusque Germaniæ locis incultis & humidis, & præcipuè quæ lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq; maioribus ac speciosioribus, præsertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.*

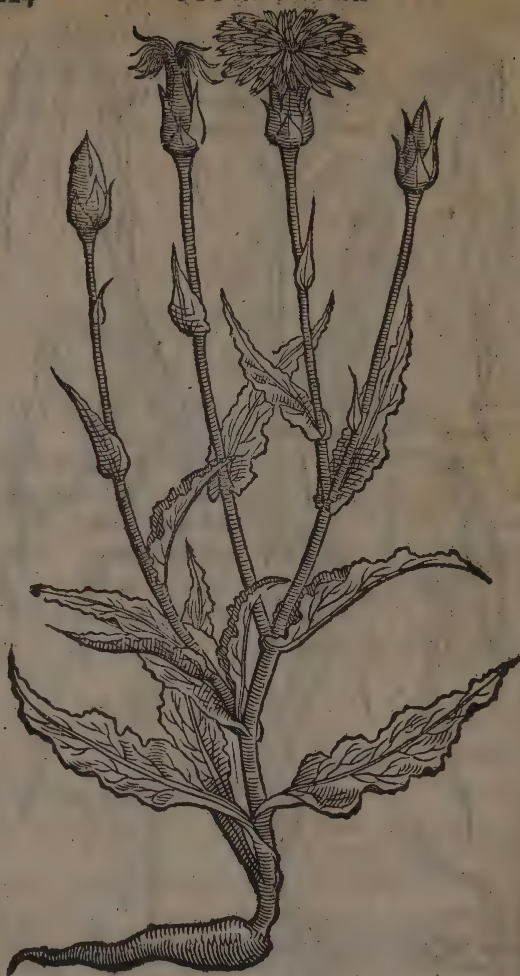
GRÆCIS *τραγοπώγων, & κομὴ nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis,* **Bocks bart.** *Belgis,* **Bocxbaert / Josephs bloemen.** *Gallis,* Barbe de bouc. *Italis, Matthiolo teste,* Sassefrica.

HERBA, *vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra ætate radix hybernis mensibus à plerisque, vnà cum acetarijs permista editur.*

Scorzonera. HVIVS *generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis,*

acumi-

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera in Hispaniæ plerisq; montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia ac Bohemia in syluis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò seriùs, Iunio videlicet & Iulio.

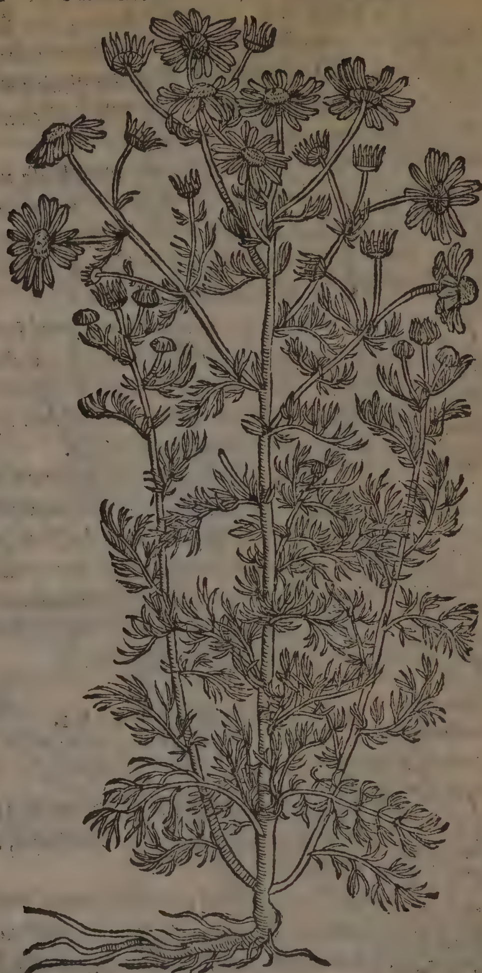
HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latinè Viperinam siue Viperariam aut Serpentariã sonat; sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERVNT autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipuè viperarum morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ succo: prodesse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxijs & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VVLGARI. CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicauit.

SVNT autem Chamæmelorũ complura genera. Vnum legitimum medicinæ aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syl-

uestria nullius aut exigui vsus: tertium hortense odoratum. De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

S V N T *huic cauliculi tenues in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosæ. Exit passim in aruis vnà cum segete; & vniuersæ Europæ familiaris est. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.*

C A M O M I L L A M *officinæ nuncupant: vulgo* **Camille** *&* **Camomille bloemen.** *Germani,* **Chamill.** *Galli,* Camomille. *Veterum est* χαμαίμηλον *siue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipsis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis,* λευκάνθεμον *dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat,* χρυσάνθεμον *nominatur: tertium autem purpureis,* ἠράνθεμον, *quod scilicet verè floreat.*

C H A M Æ M E L V M *verò dicitur, quoniam flores* μήλου, *siue mali odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamæmelo euidens & manifestum est sentire; ita vt vel hinc vulgaris vsus Chamæmelum, verum & legitimum esse conijcere liceat; quod & ipsæ etiam facultates euidẽtius ostendunt. Tales siquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino sunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.*

C H A M Æ M E L V M, *Galenus ait, calfacit & desiccat in primo ordine, & tenuium est partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rosæ persimile est, calore ad olei vires magis accedens ho-*

mini familiares & temperatas. Quapropter laßitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresq́ sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat: quæq́ mediocriter dura sunt, emollit; quæq́ constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamæmelo inesse, ipsa quotidiana commõstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalefacit, parum resiccat, valde tenuium est partium, digerendi, relaxandiq́ singulari, ac mirifica potentia præditum est, multi breuiter ad omnia vsus, quæ clementer calefieri, resolui, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus laßitudines omnes remedio est, & omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi alicuius doloris causa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMELIS, SIVE COTVLIS. CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas paßim nominant, tria sunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

CHAMÆMELVM syluestre fœtidum, siue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, craßiores & sæpenumero altiores quàm Chamæmeli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore similes. Fœtet herba tota, grauemq́ odorem spirat: vnde illi fœtida cognomen datum.

datum. Naſcitur in aruis, iuxta ſemitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ *& Herbarij paßim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani,* **Krottendill/Hunſzdill/Hunſzblum.** *Belgæ,* **Paddebloemen/Stinckende Camille.** *Galli,* Eſpargoutte: *à nonnullis* κυνανθεμὶς, *ab alijs* κυνοζοτανὴ. *Leonhartus Fuchſius Parthenium eſſe voluit. Sed Parthenium verum & legitimum eſt vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè eſt grauiore, & ſapore admodum amaro; folijs tenuibus & Coriandri ſimilibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & folijs Coriandrum non æmulatur.*

2 ALTERA *Cotula alba non fœtida, quæ à pleriſque etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioresq́; quàm Cotulæ fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli folijs paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽtiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus ſimiles, ſed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignoſas non abſque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aeſtiuis menſibus floret.*

NOSTRA *ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmum. Germani,* **Kudil/kundſaug/kuaug:** *Belgæ,* **Coedille/Coeooghe.** *Et verum quidem eſſe Buphthalmum Leonharti Fuchſii ſententia fuit. At nobis verum & legitimum ſolum eſſe videtur, quod infra ſub Buphthalmi nomine deſcribitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioſcorides auctor eſt, folia ſunt* μαραθροειδῆ; *id eſt, fœniculi foliorum ſimilitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non ſunt fœniculi ſimilia, neq; flos totus luteus ſiue melinus, ſed plurimæ*

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum esse Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à plerisq; appellatur, sed Cotulæ & Chamæmeli syluestris species quædam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in segete ac pratis nascentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fœtida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, affirmauerit. Melandriũ

3 TERTIA *Cotula lutea cauliculis exit non paucis; folijs Cotulæ albæ maioribus, craßioribus, candidioribusq;: flores & medio & orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna. Nascitur in Germania & Gallia, ijsdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.*

GERMANI Streichblumen & Steinblumen *appellant. Belgæ,* Strijckbloemen. *Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & syluestria Chamæmela potius reponendum duximus, quàm alterutrum temerè asserere.*

VSVM *autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccæ, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresq;. Quæ fœtida dicitur,*

 ad

ad vteri morbos commendatur; sed ab ijs præsertim, qui Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc transtulerunt. Est tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia ex vtero strangulationibus prosunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO. CAP. LXVII.

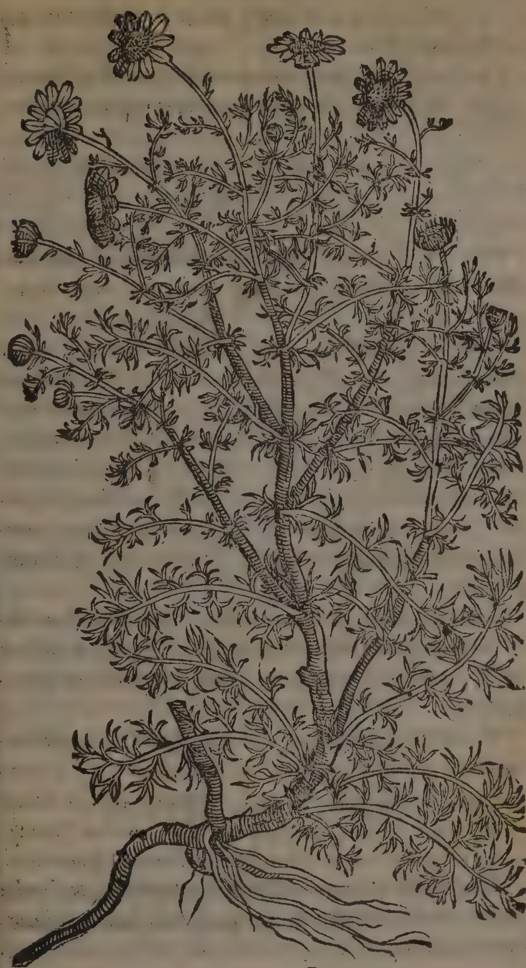
ODORATVM *Chamæmelum duorum est generum: vnum Leucanthemum, alterum Chrysanthemum cognominari potest.*

1 LEVCANTHEMO *odorato Chamæmelo, caules exeunt multi, non erecti, sed procumbentes & quasi per terram repentes: folia tenuia dissecta, vti Chamæmeli vulgaris, sed maiora virentioraq́ʒ: flos quoque similis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibrosa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.*

EST *& huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia densißimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia simile est.*

2 CHRYSANTHEMVM *odoratum Chamæmelum, cauliculos similiter profert tenues inualidos, & in terra prostratos: folia quoque tenuią, vti prioris, sed candidiora & paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus, nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis.*

VTRVM-

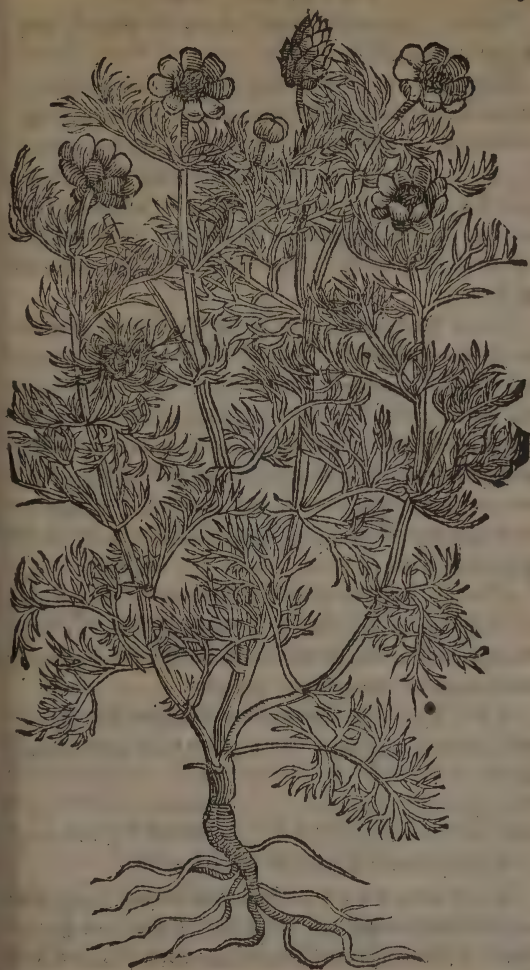
VTRVMQVE *in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.*

CHAMAEMELVM *odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus nostrum,* Roomsche Camille, *id est, Chamæmelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in vsu recepta fuêre, non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse prætérita aut incognita.*

NAM *facultas eorum multo intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq́ ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: vtpote secundo ordine calida & sicca. Cùm autem & ipsa substantiæ tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq́ sedandi, aut mitigandi, remißiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonúmque corpori odorem conciliant.*

DE ERANTHEMO VVLGARI.
CAP. LXVIII.

FLOS *quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes; folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ simi-*

dæ similia: flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus: radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauem, sed minus quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam similem. Nascitur compluribus Europæ prouincijs, in aruis vnà cum Zea, Tritico, aut alijs frumentis: Belgæ in hortis serunt. Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI sua lingua, **Bruynettekens** appellant: Germanorum nonnulli, **Feldroßlin**: multi hac ætate ἐράνθεμον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendit.

HIERONYMVS Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cæruleus est, Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superiùs egimus.

IN Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat, desideratur herbæ folium Chamæmelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est; Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

MATTHIOLVS Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus non conuenire manifestum est.

CAETERVM *Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magnæ.*

DE BVPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI *cui Buphthalmi nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minora: flores in summo cauliculorum magni, Calendulæ satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti suprà descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germaniæ & Bohemiæ prouinciјs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.*

DE *huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Elleboraſtrum alius.*

VERATRI *autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici.* Veratrum nigrum.

PRIORIS *meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur,*

tur, quorumq́; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: præsertim quod caulem non facit, floresq́; ex ipsis promit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multæ instar fibrarum, & nigræ sunt, quæ eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratra nigra, quæ caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigræ & vti alterius.

POSTERIVS *Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in vmbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibrosas. Cum neutro autem horum Buphthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notißimum est.* 2

CONSILIGINIS *herbæ qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua ætate in Marsis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium præsens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq́; pecori maximè esse salutarem, & qua ratione ac modo auriculæ inseri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas* Consiligo.

tuitas

tuitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſsimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorũ morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. de cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quod perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt, Conſiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aſsimile eſt.

IDEM *verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterum, non eſſe, notius eſt quàm refelli debeat.*

HELLEBORASTRVM *verò & hoc ipſum impropriè nuncupatur: propriè etenim helleboraſtrum dici poteſt, quod hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.*

QVIBVS *omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt, ſed ſolum Buphthalmi nomen, cum cuius deſcriptione, quæ apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitiſsimè hæc ſtirps conuenit, proprium ac legiti-*

legitimum Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, vt Dioscorides ait, emittit molles & tenues, folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius poßit: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

NOMINATVR autem Buphthalmũ etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq́ separatis locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἰσχυρῶς στίλβοντα, hoc est, multum relucentem: Buphthalmi verò relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphthalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volunt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo

depingitur, legitimum Buphthalmũ esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

QVOD *verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλομένας radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: & alia omnino facultate, quàm helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus aliјs multũ inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.*

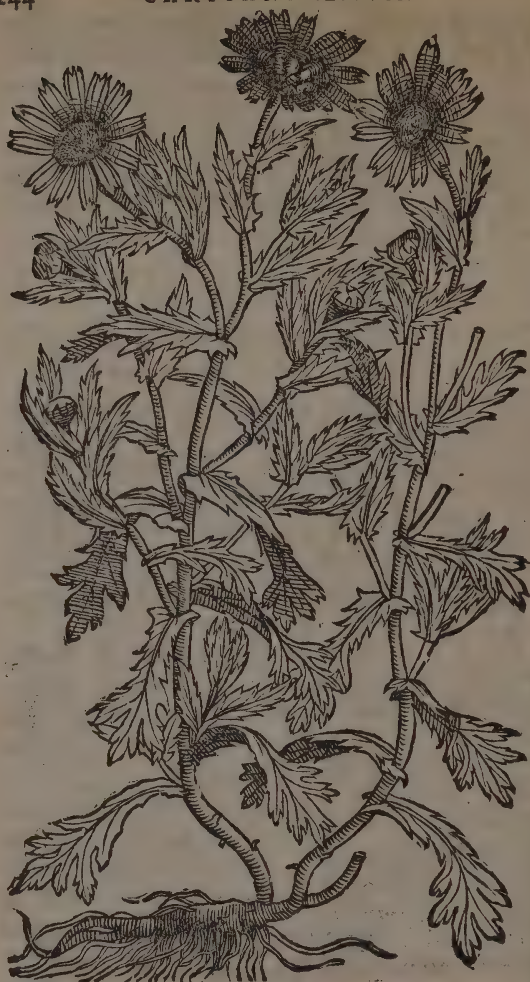
DIOSCORIDES *Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus*

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis læuis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO. CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO *caules sunt ramosi, læues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantum vmbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuaui: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi paßim: & quibusdam quidem locis, folijs magis consectis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.*

A *Germanis* **Sant Johans blum** / & **Genſz-blum** *appellatur: à nostris vulgo* **Vokelaer** / & *quandoq;* **Geel ganſe bloemen.** *Græci ab aureo florum fulgore* χρυσάνθεμον *nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt suprà scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elichrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsenti differunt. Nominant verò & istud Chrysanthemum plerique Buphthalmum & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui*

Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES *autem Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de solio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.*

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA *Bellis è radicibus promit multa, parua, læuia,* 1
pinguia, in rotunditate oblonga, lenißimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis, Chamæmeli florum penè forma, sed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascentia: radices subsunt fibrosæ. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

HVIC *similis est, & alia species, sed hortensis tantum,* 2
& floribus multiplicibus, speciosißimis, tam denso exiguorum foliolorũ contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore aliâs rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex vtroque permixto varijs, rarò herbaceis aut virentibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniúe vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio mensibus.

GERMANI Maßlieben & Maßlieblen/ *nuncupãt: Belgæ,* Madelieuen/Kersouwen/Margrieten:

Galli, Pasquettes & Marguerites: *Plinius Bellidem, eiusq́; meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quòd corruptus sit, & in eo restituendo hactenus frustra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam*

Plinij locus corruptus.

mulam

mulam veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum species, de quibus alias.

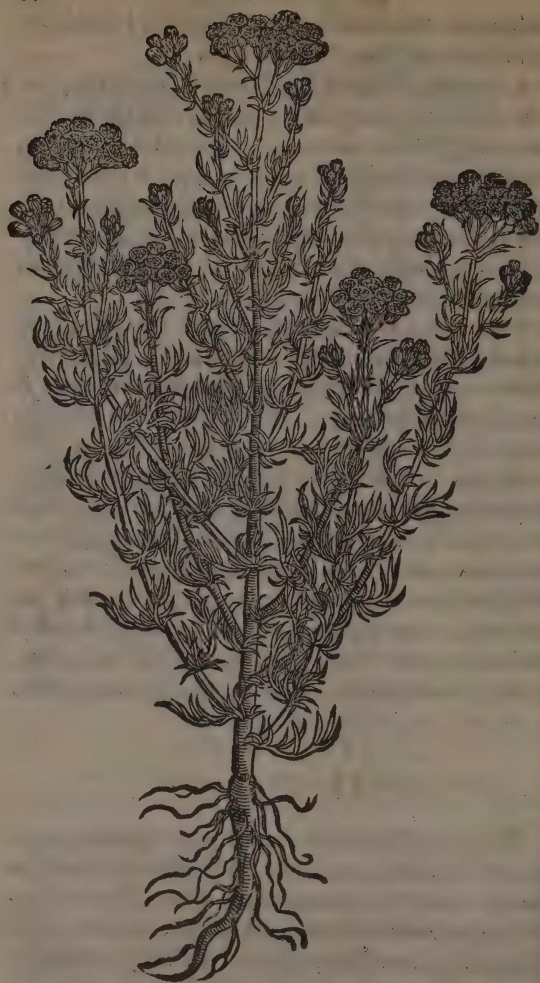
A D *Bellidis genus referũt & nonnulli syluestrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil serrata, digiti ferè latitudine: flores in summo cauliculorum per circumferẽtiam candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ similes, nullius odoris; radices fibrosas. Nascitur in pratis & secus margines agrorum locis non apricis.*

B E L L I D E M, *vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchsio auctore,* Genszblum, *nonnulli etiam Consolidam mediam. Aliæ tamen & Consolidæ sunt mediæ, vt Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medij generis Consolida habetur.*

C Æ T E R V M *Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq́; facultate donata sunt; & humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant verò eodem remisso. Dolores omnes, sed præsertim articularios ac podagricos, ex calido siccoq́; humore, mitigant; cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolentibus imposita, potißimum additis Maluæ folijs. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in causonide febri, ac in intestinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiscentur.*

DE ELICHRYSO. CAP. LXXII.

E L I C H R Y S O N *cauliculos promit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia consecta abrotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi siue*

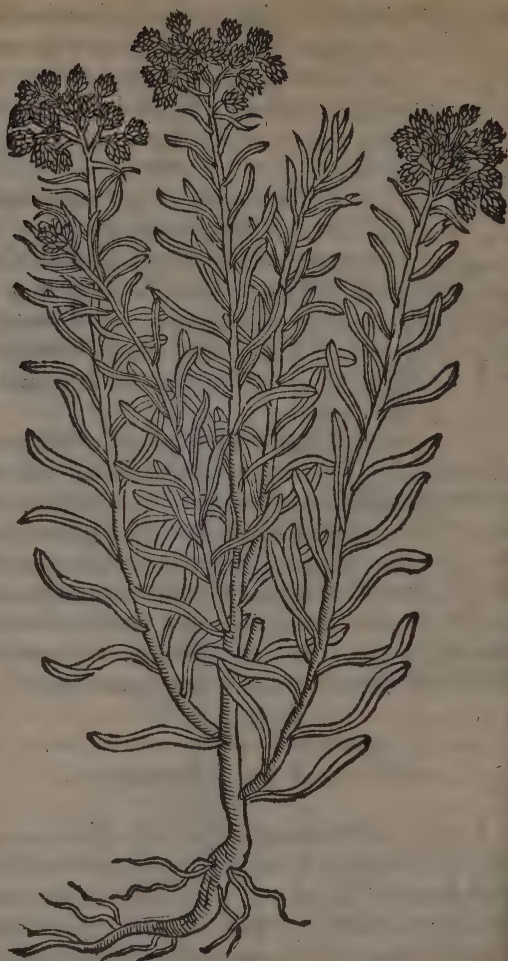
disci florum Anthemidis; qui prius quàm flaccescant decerpti, speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiæ ac Hispaniæ locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat, nōnulli etiam χρυσάνθεμον, alij inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo suprà scriptum. Plinius hanc stirpem Heliochryson nuncupat: Theophrastus similiter ἐλειόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

FACVLTATIS, inquit Galenus, est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat: sanguinis grumos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit: defluxiones à capite sistit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data: vestibus inserta incorruptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AVREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & angusta: vtraque incana & lanuginosa: flores in summo cauliculorum, in dissoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis similes,

colore luteo ſplendentes, qui priuſquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marceſcentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Naſcitur locis aſperis & ſabuloſis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præſertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio menſe & poſt Solſtitium floret.

GERMANI *quòd in regionibus, quæ Rheno vicinæ ſunt, proueniat,* **Rheinblumen** *nuncupant: Item &* **Jungling/Motten blumen/Motten kraut:** *Belgæ,* **Rhijn bloemen/Motten cruyt:** *Latinè Tineariam: Officinæ Stœchadem ſiue Stichadem citrinam: Fuchſius & Tragus Eliochryſum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex ijs quæ ſuperiore capite ſcripta ſunt, palam eſt. Ageraton eſſe, etiam ſunt qui ſentiant, propterea quòd flos bullarum inſtar globoſus ſit, & non facilè aut citò marceſcat: ἀγηράτου ſiquidem flos πομφολυγῶδες, id eſt, bullæ modo tuberoſus eſt, & diutiſſimè in ſua coloris ſpecie conſeruatur: ſed folium Agerati, Origani folio ſimile eſt, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & anguſtum eſſe; vnde etiam non eſſe Dioſcoridis Ageraton, euidens eſt. Nobis Stœchas citrina cum Chryſocome, quæ & Chryſitis, ſimilitudinis plurimum habere videtur; breuis ſiquidem eſt herba, coma aurei coloris, eaq́ue diuulſa & corymborum ſimilitudinem referente, radices tenues ſunt & nigræ; qualem omnino Chryſocomen eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν, id eſt, Chryſocome herbula eſt dodrantalis, comam habēs corymborum ſpecie, ſimilem Hyſſopo; radicem hirſutam tenuem, vt veratri nigri, guſtu non iniucundam, Cypero ſimilem.*

IN

In qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus hyssopum, nequaquam esse genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò species, & maior quidem est.

2 Stoechadi autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulum sed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

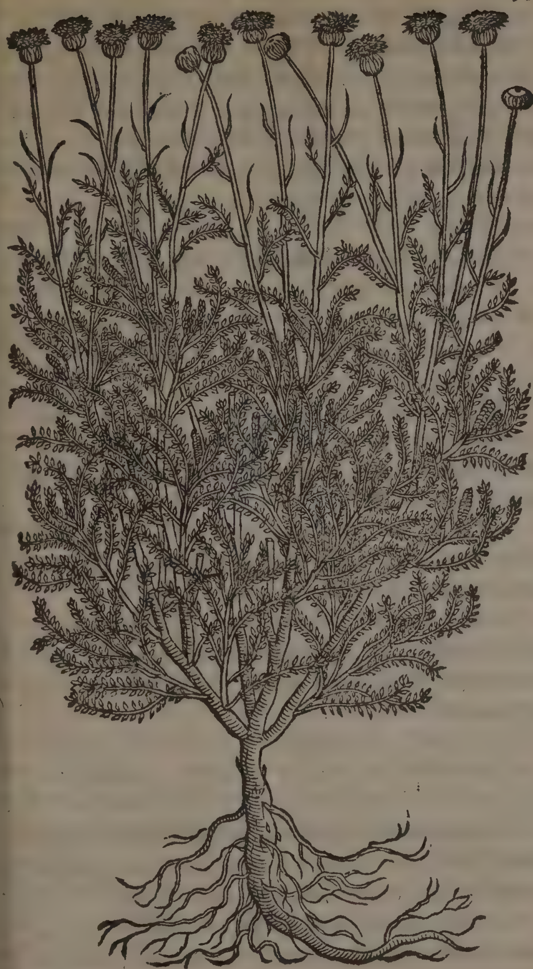
Caeterum Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.

Chrysocomes radicem, Dioscorides ait, excalfacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

Avrei coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stœchas citrina profert, odorata est & coronis non raró admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

1 Prima caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, folijs circundatæ

cundatæ paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus farcti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex cauliculis & folijs albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 HVIC similis est & altera species, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.

3 TERTIA folijs breuissimis, tenuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum similibus.

4 QVARTA folijs est minus denticulatis & cupresso similioribus.

5 QVINTAE cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia crassiora & lanuginosiora magis canescunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum similes.

IN Belgio omnes peregrinæ sunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto. Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcyparissum plerique faciunt; sed de Chamæcyparisso adeò breuis & succinctus est Plinius, vt ex eo, horum sententia nec reijci, nec probari queat. Officinæ semen, semen contra vermes, & semen sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alij Seriphij siue Absinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinæ est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, folijs est maris, Seriphij videlicet, sed procerius & fruticis modo arborescens. Santolina humilior est & non Seriphium,

riphiũ, ſed proximius Ericam folio exprimit. Plus ſimilitudinis cum Abrotano femina Eliochryſon habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq́; ei vicinum eſt, non tamen Abrotanum, ſed ſui generis herba.

EST *autem Santolinæ ſemen, guſtu amarum, potentia calidum ſiccumq́; tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit, & aduerſus eoſdem efficax eſt.*

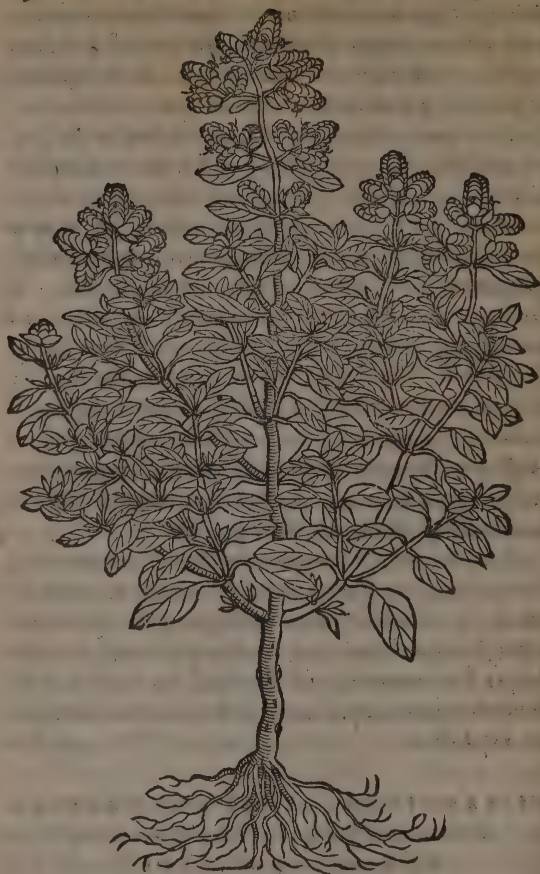
PLINIVS *Chamæcypariſſum herbam, ait, ex vino potam, contra venena ſerpentium omnium, ſcorpionumq́; pollere.*

DE MAIORANA, SIVE MARO. CAP. LXXV.

POST *flores, coronariæ aliquot deſcribendæ ſunt herbæ: inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta; cauliculis ſiue ſurculis tenuibus, in plures alas diuiſis; circa quos foliola ſunt penè rotunda, mollia & incana; & in ſummo floſculi candidi perpuſilli, è ſpicis Heracleotici Origani ſimilibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, ſubinde tenuior ac minor, odoréque præſtantior. Hortenſis vtraque eſt. Vtraque æſtate quoque floret.*

ITALI *Perſam, & minorem Perſam gentilem nominant: Germani,* Mayoran *&* Meyran: *Belgæ,* Mariolepne: *Galli,* Mariolaine *&* Marone: *Officinæ & paſſim Maioranam. Creditur veterum Sampſychum. Sed* Σαμψύχον *herba eſt, Dioſcoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, ſed in rectum & altum*

aſſurgit;

assurgit; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSIMVS aliâs Maioranam legitimum Marum

rum esse; confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari descriptio, cum qua exactißimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus Origani, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Μάρον, *ait*, ἢ ὑσόβριον, πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: *hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immissum: vt lib. 1. de Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq́ue nomine appellauerint.*

EXCALFACIT *autem Maiorana & resiccat, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit, & menses mouet: admiscetur antidotis.*

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. LXXVI.

SAMPSYCHON, *Dioscorides inquit, herba est* πολύκλονος, *siue multum ramosa, serpens per terram; folia*

habens hirſuta & rotunda, ſimilia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatiſsimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Αμαράκον *ſiue Amaracum.*

THEOPHRASTVS *Amaracum in cenſu* φρυγανικῶν *ſiue ſuffrûticum ſatiuorum ac coronariorum lib.6.enumerat, & præſtare ait, ſeminis copia, quod* ἔυοσμον, *id eſt, boni ac ſuauis eſt odoris; naſci ſemine & auulſione: ex æſtiuis eſſe, vnguentiſq́; miſceri.*

PLINIO *lib.21.cap.11.auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampſychum: ſeritur vtroque genere, & ſemine & ramo: copioſum Amaraco æquè ac Abrotano ſemen.*

VERGILIVS *Aeneid.1. Amaracum fruticem floriferum eſſe oſtendit, ſic ſcribens:*

——Vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

Idem teſtatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus
Suaue olentis Amaraci.

GALENVS *Amaracum & Sampſychum differentes facit ſtirpes, de vtroque locis agit ſeparatis, & ſuas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium eſt: ſiquidem, vti Dioſcorides teſtis eſt, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de ſimpl. Medica facult. Galenus nuſquam Parthenij meminit.*

PORRO *Sampſuchum, vt Galenus ait, tenuium eſt partium & digerentis facultatis; deſiccat & excalfacit tertio ordine. Dioſcorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle appo-*

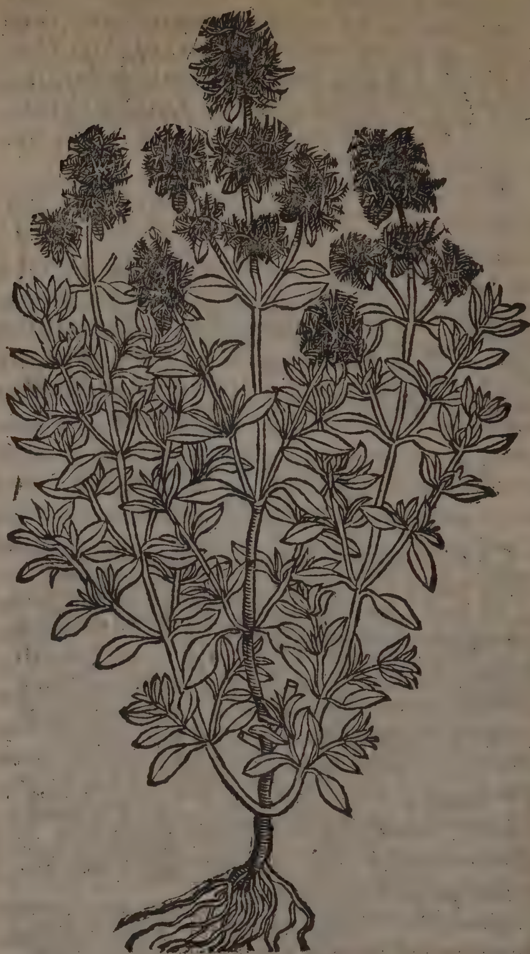
ſita,

ſita, tollere ſugillata; & menſes ducere ſubdita, ad Scorpionum ictus cum ſale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & ſimiliter œdematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuiſsima polentæ farina apponenda: miſceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVII.

QVOD *à pleriſque modò Marum nominatur, frutex paruus eſt, odoris admodum ſuauis, ſeſquipedem aut duos dodrantes altus: ſurculos habet tenues, ramoſos, lignoſos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs ſimilia, ſed albicantia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in ſummo veluti lanuginoſa capitula, & ambientes ſimiles verticillos; è quibus perpuſilli floſculi exeunt albidi: radices tenues & lignoſas. In Hiſpania paſſim vnà cum Stœcade locis aridis deſertisq́; gignitur: apud Belgas & alibi, non abſque ſtudio, & cura in hortis ſeritur. Aeſtate verticilli & capitula lanuginoſa, cum floribus emicant.*

MVLTI *hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam eſt, verùm Dioſcoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioſcorides* θάμνιον, *id eſt, exiguum fruticem eſſe refert,* φρυγανώδην, *ſiue ſurculaceum, duorum dodrantum, in petris naſcentem, folia habentem Serpyllo ſimilia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua deſcriptione hæc odorata ſtirps ſatis conuenit. Surculacea etenim eſt, & ad duorum dodrantum altitudinem aſſurgit; flores ita habet per verticillos digeſtos, vt quibuſdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in ſummo inſtar globoſum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore ſimilia, nempe candicantia; qualia*

Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora, quàm Origani esse ait: sunt eadẽ tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocymoides, Zopyron, Latinis lectipes.

V I M *autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cum excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrinæ stillicidia; ducere menses: fœtus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.*

DE ROSMARINO CORONARIO. CAP. LXXVIII.

C O R O N A R I V S *Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliolorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.*

I N *Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.*

Λιβανωτίδα στεφανωματικὴν Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarium autem cognominatur,

natur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt; quædam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin, & similiter Galli nuncupant.

CALIDVM autem & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, cōpositum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluuia supprimit. Conuenit etiam, & præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

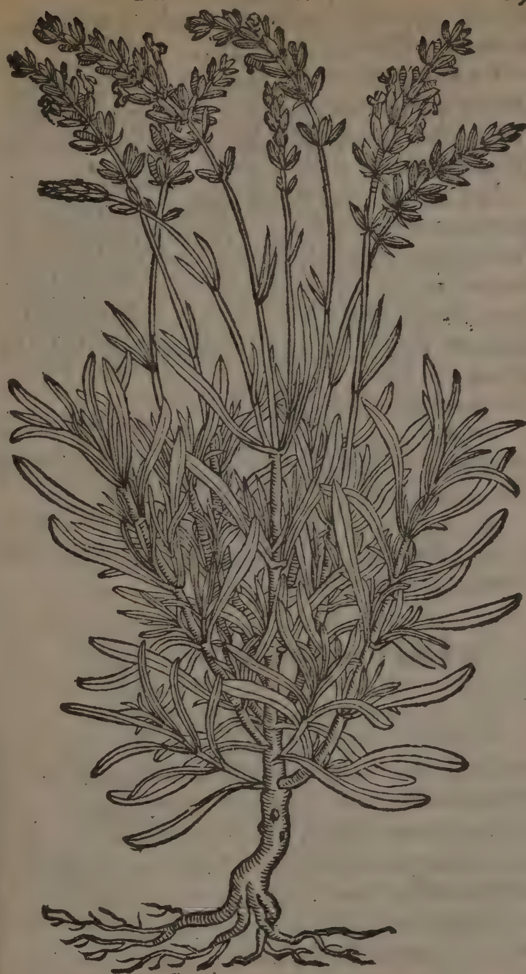
SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit, si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDVLA. CAP. LXXIX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosa, vtraque parte albicantia, Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignosas in fibras diuisas. Spirant flores & folia copiosum caputq; implentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus & longio-

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis seritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq́ue lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq́ue Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo **Lauender**. Existimatur esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, vt Bucolicôn Ecloga secunda:

Tum Casia atque aliis intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicôn quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apiarioq́ue constituendo, his verbis:

Hæc circum Casiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST tamen & alia Casia σύριγξ siue fistula, quæ passim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoso, oblongo, figura quodammodo oleagino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix vtrique altè descendens, grandis, ramuli permulti, crassi, lenti: germinant florentq́ue post Autumni æquinoctium, & multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descendente; ramulis non lentis, & non Autumno, sed Aestate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

Cneoron.

EST

Est autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaq́; , & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſisq́; partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim ijs, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimum qualitate originem ducũt. Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde Comitiali morbo, ac non rarò ſyncope laborãtes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminaúe, & aromata quædam macerata ſunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non præceſſerunt. Quod ideo monendum duximus, quia paſſim plerique medici indocti, & temerarij audacesq́; nimium pharmacopœi, aliæq́; ſtolidæ mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil poteſt peius dari, cùm plurimum obſint, & non rarò ipſos ægrotantes perimant.

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

Stoechas caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo, ſed tenuiore: ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis, breuibus & craſſis, è quibus flores purpurei & puſilli exeunt, & quædam eminentia foliola: ſemen in his ſubnigrum: radices lignoſæ.

Hispania, *Narbonensis Gallia,& Stœchades insulæ è regione Maßiliæ,Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima æstate facilè adolescit; sed hyeme, nisi intra ædes aut penuarias cellas transferatur,perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.*

A *Dioscoride* στίχας, *ab alijs, ac à Galeno* στοίχας, *per oi diphthongum syllaba secunda: Latinè Stœchas. Florem officinæ Stœcados nuncupant.*

Cæterum *Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vtique amara est, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obstructione liberare,extenuare, extergere,roborareq; tum viscera omnia,tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri. Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter,omnibus ferè compositionibus,quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam,Catalepsin,Epilepsin, & similes affectus adhibentur.*

DE THYMO. CAP. LXXXI.

Thymi *duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.*

Cephaloton *multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis,folijs exiguis & copiosis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus,sed minoribus; è quibus flosculi exeũt purpurei. In Creta insula copiosum nascitur:*

tur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

2 D V R I V S *Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispania & Narbonensis Galliæ loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.*

G R Æ C I S θύμος *dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior* κεφαλωτός, *id est, capitatus, &* θύρσιον *: alter* σκληρότερος, *id est, durior à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum præstare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ* Thymum/Thymus: *Galli,* du Thym *nominant.*

T H Y M V M *autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Potum, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fœtus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos &* ἀκροχορδόνας *siue pensiles*

verrucas

verrucas tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibo sumptũ prodest. Vtile etiam pro condimento tempore sanitatis.

DE SERPILLO VVLGARI. CAP. LXXXII.

VVLGARI *Serpillo multi sunt exiles cauliculi, duri tamen & lignosi, nonnulli in rectum palmi altitudine surgentes, alij repentes, & alicubi terræ superficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus flosculi exeunt, colore rubente purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuißimæ ac fibrosæ.*

NASCITVR *paßim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & fœcundo solo: subinde etiam locis petrosis: & non modò in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosißimè nasci refert. Tota ferè Aestate floris eius prouentus.*

GERMANI, **Quendel/kumel/** *&* **kienlin:** *Belgæ,* **Quendel/wilden Thymus/** *&* **onser Vrouwen bedstroo:** *Galli,* Pillolet: *Officinæ, Serpillum; pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paßim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriusque, & ad Saxifrangæ descriptionem expendatur, exiguùm Serpillis, plurimùm verò Saxifrangæ simile esse comperietur. Primum etenim Serpillum, præter quod ramulis & folijs Origano simile est, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo*

per nimiam ſiccitatem mutato gignitur : alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutæ, id eſt, Hyperici aut Cẽtaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocymo non prouenit, & folijs eſt, multo quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs ſimilibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim, ait, eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum

Thymo

Thymo ſimilitudinem habet, ſylueſtre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA *Dioſcoridis de Saxifranga ſunt:* Σαρξίφαγον, οἱ δὲ σαρξίφραγγον, οἱ δὲ ἔμπετρον· ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θυμῷ ἐμφερής. *hoc eſt, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt ſurculaceus in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quædam* ἐπιθυμῷ ἐμφερής *legunt, ſed emendatiora* θυμῷ *habent.*

Saxifranga.

Locus Dioſcoridis reſtitutus.

FACVLTATE *autem Serpillum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.*

EADEM *ferè de Saxifranga Dioſcorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; ſtranguriæ prodeſt: ſingultum ſedat: calculos veſicæ frangit: & vrinam cit.*

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO ET ALIIS. CAP. LXXXIII.

SERPILLVM *Dioſcoride auctore, duorum eſt generum: hortenſe & ſylueſtre.*

HORTENSE *coronarium eſt, & odore Sampſychum refert: folia habet & ramulos Origani ſimilia, multo candidiora; iuxta ſepes relictum procerius aſſurgit.* 1

ALTERVM *non ſerpens ſed erectum, ramulos emittit tenues ſurculoſos: folijs refertos Rutæ ſimilibus, anguſtioribus tamen, oblongioribus, durioribusq́: flores guſtu* 2

acres,

acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris efficacius, & magis excalfaciens satiuo.

THEOPHRASTVS *de historia stirpium, lib. 6. Serpillum tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Helenium & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: summæ terræ adhærere; radice multifida torridaq́; peculiarem illi auctionem germinum; quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquæ paucæ indigum: nasci ex Ocimo per immodicam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs minoribus.*

SYLVESTRE *Serpillum idem, quoddam esse ait, quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sicyonem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpillo scatere. Syluestre autem istud, à Dioscoridis syluestri aliud est: sola etenim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.*

DIOSCORIDI *aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi syluestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit.*

MEMINIT *Serpilli Aelianus variæ historiæ lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locrēsium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq́; Rosis, Serpillis, alijsq́; id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicôn ecloga secunda, Serpillum*

pillum herbam esse manifestißimè testatur his verbis:

Thestylis & rapido feßis messoribus æstu
Allia, Serpillumq́, herbas contundit olenteis.

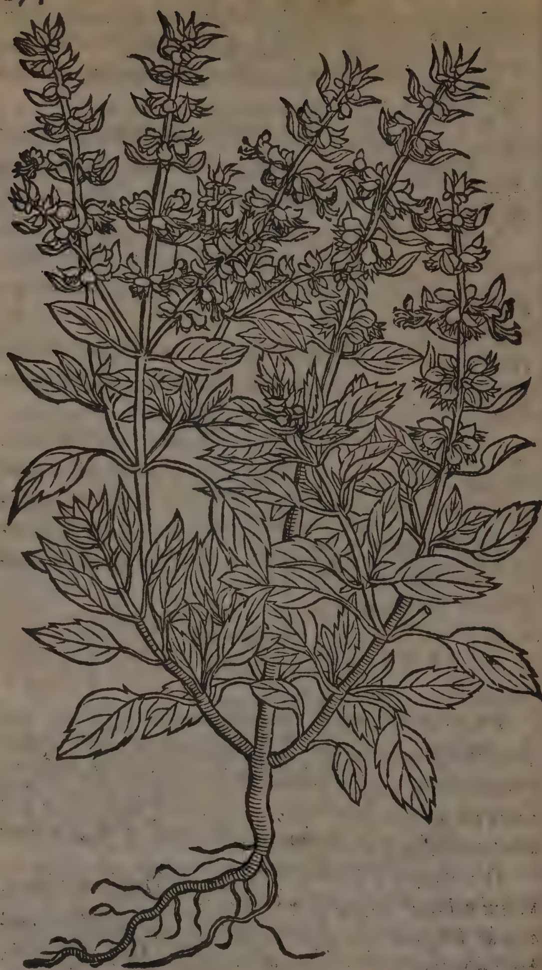
Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud paßim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis seri potuisset.

SERPILLVM autem Græcis ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat, vt verò Plinius Valerianus ab iisdem Laurio nuncupatur.

EXCALFACIT verò vsque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt & menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

SATIVI Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter cre- 1
nata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma simi-
lia: minor verò minora: vtraque splendida, & dilutè vi- 2
rentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascentes: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adhærentibus fibris: odor vtri-

que similis, nisi quod maioris, species quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS *præter hæc duo Ocima, etiam ter-* 3
tium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, folijs
Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citreæ mali fo-
lijs similibus.

SERITVR *Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.*

Οκιμον, *& per ω prima syllaba* Ωκιμον *Græci appellant; nonnulli etiam* ὄζιμον*: Latinè Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores* Βασιλικὸν, *Latinè Regium id est, quoque nominant: Officinæ, Basilicum: Germani,* Basilgen. *Belgæ,* Basilicom: *Galli,* Basilic: *Itali,* Basilico, *& quod minus est,* Basilico gentile: *pleriq; Basilicum Gariophyllatum hoc vocant.*

OCIMVM *autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.*

DIOSCORIDES *Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed ægrè conficitur: impositum verò cum polentæ tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, &*

Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus.

SVCCVS *oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.*

SEMEN *potum prodest atram bilem colligentibus, suspiriosis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idem ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternutatione vrgente.*

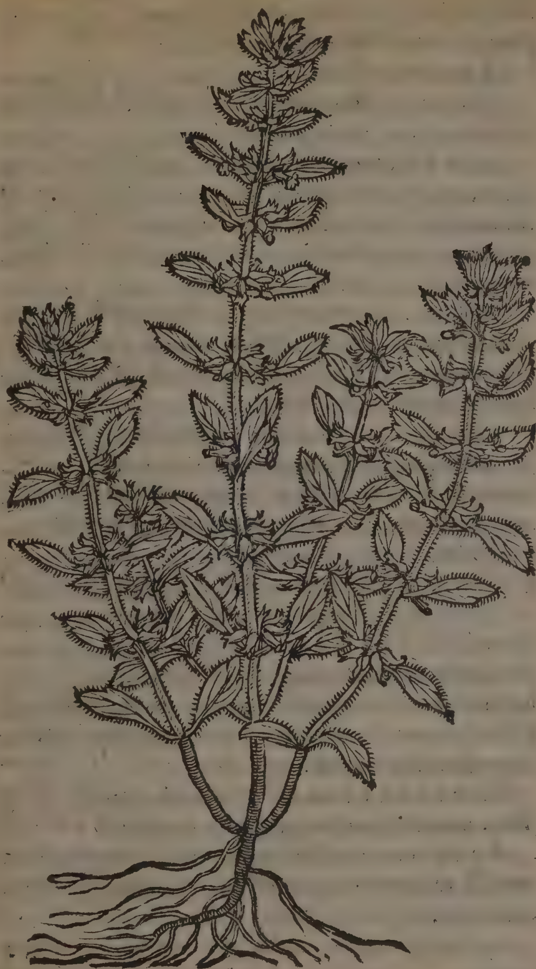
SVNT *qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quòd commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comederunt, absque dolore permanere.*

RECENTIORES, *inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorem ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem lætitiamq; procurare.*

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI, SIVE ACINO. CAP. LXXXV.

QVOD *recentiorum plerique Ocimum syluestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vti & cauliculi: flosculos è foliolorum sinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascentes: semen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum est infirmiore; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ*

locis

locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non rarò Septembri etiam mense.

Ocimum syluestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum syluestre Plinio, aliis est Ocimastrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præsenti herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est Melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, & vasculis omninò exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytinis similitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum syluestre siue Ocimastrum euidens sit. Quam ob causam ab aliis non pro Ocimo syluestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruale, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij species quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscorides ait, πόαν λεπτόκαρφον siue herbam tenuium sarmentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam. Cum qua descriptione præsens nostra satis conuenit.

Acinos.

Facultate autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.

Acinon verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum; impositum verò Phygethla & erysipelata curare.

DE

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

ORVALÆ ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos: folia & è radicibus multa, & ſecundum caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aſpera, inæqualia, albicantiaq́ue, ac nonnihil vti & caules hirſuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemen nigrum: radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortemq́ue ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero fit à ſatione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret. 1

GALLITRICVM Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia: à Gallis Oruale: à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye. Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alectorolophon in Frumentorũ ſiquidem hiſtoria multum ab Oruala differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Orualæ ſpecies, Horminum ſylueſtre, quod Dioſcorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

ALTERA Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, ſed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores: folia quoque aſpera, nigriora tamen ac minora: flores ſimiles colore purpureo rubentes: radices vti prioris. Odore hæc minus præſtat, omnino exiguo prædita: rara eſt. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, 2

ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ *Orualæ, caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt : folia per ambitus ſerrata, Orualæ prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei : ſemen ſufflauum nigricans : radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, ſponte gigni fertur. Aeſtate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.* 3

POTEST *his, & quarta addi ſpecies, quæ pro ſylueſtri Hormino à Fuchſio depingitur : cauliculi huic breuiores, cæterùm hirſuti quoque & quadrangulares : folia minora, oblonga, profundius inciſa : flores cærulei: ſiliquæ per maturitatem deorſum nutantes : ſemen nigricans : radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. Fuchſius in Germania paßim ait, omnia prata exornare, ſuáque ſponte in ijs naſci. Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit. Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed iners, & nullius facultatis eſſe videtur.* 4

AT *prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet: ſecundas eijcit : ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputq́ implet.*

ANTONIVS *Mizaldus ſemen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt : in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.*

DE HORMINO. CAP. LXXXVII.

HORMINVM *Oruala etiam quadam species est, sed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundiuscula, subaspera, Oruala multo minora, Marrubij ferè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigra Viola colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, qua maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, & aliunde in hortos illatum. Aestiuis mensibus florum eius productio; semen interea maturatur.*

Ορμινον *Graci: Latini Horminum & Geminalem appellant.*

CALIDVM *autem, vt inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum & abstergens. Hormini semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiscent. Parum in seipso habet alimenti, vt quod media inter Erysimum & Cuminum sit natura.*

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LXXXVIII.

BACCHARIS *auctore Dioscoride, odorata & coronaria est herba, cuius folia τραχέα; id est, aspera, alias δασέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam & Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, παραφυάδας, id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera & squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.*

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut πάκχαρις quasi πάνχαρις, vt plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, vt quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Baccar rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & asscriptitias voces reperitur, non minus horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, vti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Asarum, Asaram baccaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si vti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

Asarum Crateuæ.

ASARVM *odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia* δασέα, *id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis.*

EX *quibus verbis manifestißimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam; quod inter notha, etiam asscriptum reperitur.*

MEMINIT *Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verumetiam fascini depulsoriam:*

—Bacchare, inquit, frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST *& Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere potest. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est.*

CÆTERVM *Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.*

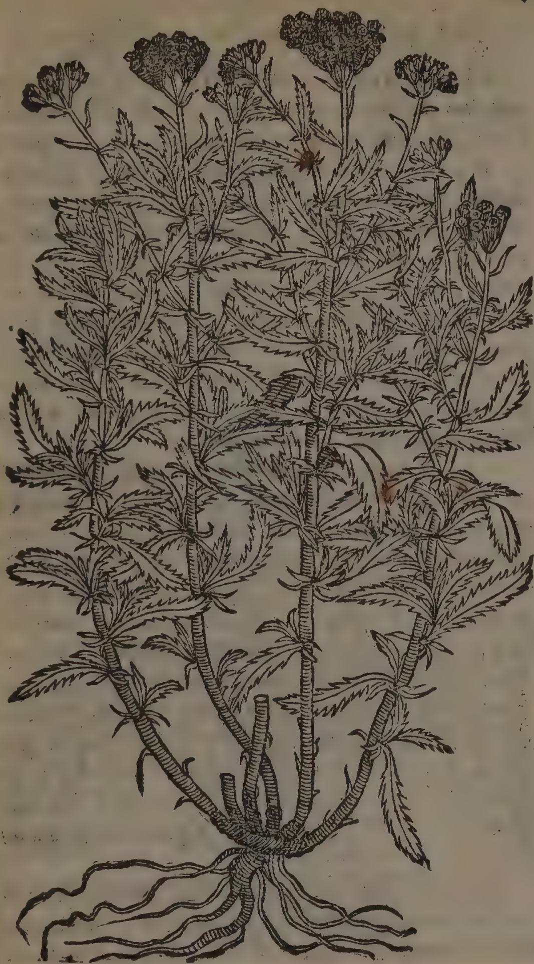
DE BALSAMITA. CAP. LXXXIX.

BALSAMITA *coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet & minor.*

1 MAIOR *caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in vmbella cohærentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul farctis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adhærentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, paßimq́ etiam ab olitoribus colitur. Aestiuis mensibus aurei coloris vmbellas promit.*

GERMANI, Frauwenkraut: *Belgæ,* Balseme: *& earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differētes ac dißimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq́ aureo; cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.*

2 MINOR *Balsamita colore, odore, sapore & flore in vmbellis aureo, maiorē refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;*

An Achillea ageratum ?

Tanacetum Balsamita

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices vti prioris. Rarior hæc est, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum studiosos reperitur. Floret eodem, quo præcedens tempore. Balsamitæ haud dubio species minor est.

ITALI Giulam *vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesues: alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem Mesües idem cum Auicennæ Eupatorio est: vires etenim vtrobique eædem: sed formæ descriptio in vtroque auctore corruptissima: vt satis ostẽdunt Auicennæ exemplaria, cuius posteriora ex Bellunensis correctione, à prioribus hoc loco multum differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioscoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimoniam nominant herba ea notissima est, cum qua Balsamita minor, siue Giula similitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile. Nam Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origani folium subrotundum est: huius verò longum & serratum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam & Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.*

CÆTERVM *Balsamita vtraque calida & sicca est secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud obscura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cacexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.*

T[illegible] REMB.

REMB. DODONÆI

AD LECTOREM

EPILOGVS.

VANDO eam ſtirpiũ quam concepimus hiſtoriam non elementorum ſerie, ſed alia methodo, per genera videlicet digerere, propoſitum eſſet, amice Lector, omni ſtudio ac diligentia annisi ſumus, ſtirpes ipſas in generaliſsima quædam genera diſtribuere, ac per communiſsimas differentias diuidere: diuiſas in libros aliquot diſponere; ſingulis libris non modò vnius generis, ſed conſimilium generum complures, ſuo tamen quæque ordine congerentes. In vno ſiquidem, flores herbasq́ue coronarias, odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit: in alio radices, καθαρκτικὰς ſiue purgandi vi præditas, omnes excedentem qualitatem habentes, cuiuſmodi ſunt deleteriæ & ſomnificæ, ac alias nonnullas. In frugum hiſtoria, præter frumenta, leguminaq́ue, frugum vitia, paluſtres & aquatiles complexi ſumus. Proximus locus oleraceis relictus eſt: poſterior arboribus ac fruticibus. Conceſſa etiam pars eſt, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digeſtam hiſtoriam, & iam olim vernaculo Brabantorum ſermone, nec non Gallico idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conſcriptam dare, ſed dum impendentia negotia conatus noſtros remorantur, nec integram mox abſoluere conceditur, proximum fuit per otium particulatim ipſam exhibere; vt in præfatione, frumentorum, leguminum, &c. hiſtoriæ latiùs ſcripſimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, ſed denuò partem eius, florum videlicet, & coronariarum, odoratarumque nonnullarum herbarum, hiſtoriam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac ſerta receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis ſeruntur coluntúrque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas ſtirpes, quæ propter flores commendatæ ac gratæ ſunt: veluti radices Theophraſtus appellat, quarum præcipuè in radicibus vires ſunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores ſunt, qui ad alia ſtirpium genera ſpectare videbantur: vt quam noſtri Roſam Menapiam, ſiue Geldrenſem nuncupant, Rhododendron, Roſa ſera ſiue Hyemalis dicta, & tales pleræque, quæ ad conſimiles, quarum ſpecies ſunt, aptiùs referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici ſiue paluſtris ſpecies eſt, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab

alia vulgari flores in vmbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus Lycostaphylum, & vtramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHODODENDRVM frutex similiter est, quem inter flores numeratum nusquam obseruare contigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Maluæ satiua species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

Anemone. ANEMONES simili de causa prætermissæ; ex acrium etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, satiuæ nempe siue hortẽsis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinæ ac iacenti similem, nonnihil geniculatam; vetustiorem verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, sed serius. Syluestrem eius speciem Theophrastus λειμώνιαν, id est, palustrem nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem

voci-

vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

Hvivs autem historiæ editionem dum paramus, duarum ecce rarissimarum stirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chrysanthemi videlicet Peruniani, & Asphodeli palustris. Chrysanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolfia, à charissimo coniuge suo, clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi missam. Asphodeli autem palustris, misit multis modis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S. Audomaro, dominus de Dranoutre, vir non modò stirpium, verùm & historiæ animalium omnium studiosissimus, idemque peritissimús. Vtramque autem huic libro, coronidis vice addendam putauimus. Nequaquam enim tam celebris & admirandæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini Asphodeli, prætermittenda videbatur.

Eadem verò occasione & aliarum quarundam rarissimarum icones adiunximus priùs non editas; vtpote Cirsij, Campanæ Lazuræ à recentioribus appellatæ, Panici Indici, & cuiusdam speciei Panacis; quas stirpes, licet ad hanc florum historiam non pertineant, in notitiam tamen adduci incommodè accidere non potest. Stirpium siquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque, verùm vtile ac honestum.

Est

Chryſanthemum Peruniană.

Est autem Chryſanthemum Perunianum annua quidem, ſed admodum procera ſtirps: flos pulcher & inſolitæ magnitudinis. In Peru, alijſque quibuſdam Americæ prouincijs repertum fertur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto Regio, ad pedes vſque 24. adoleuit: caulem promit rectum, brachij craſſitudine: folia latiſſima: florem Chryſanthemo aliquatenus forma ſimilem, ſed ampliſſimum. Medius ſiquidem eius diſcus ſiue orbis pedem latitudine ad duas aut tres vncias exceſſit, ſingula verò ipſum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilia, ſed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum, quòd Solis modo radiatus videatur, appellant. Viſa hæc nobis ſtirps eſt in horto amœniſſimo, ac variarum plantarum generibus refertiſſimo magnifici ac generoſiſſimi D. Ioannis Brancionis, viri ſtirpium varietatis ſtudioſiſſimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic hiſtoriæ acceſſerunt, qui aliàs non fuiſſent additi; vtpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuiſſet. In huius dico horto, Chryſanthemi Peruniani ſtirps viſa eſt, ſed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit: folia aliquantulum aſpera, eius quod in Hiſpanijs natum fuit multò minora: floris non niſi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente; qua de cauſa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò ſtirps Patauij in Italia multò quàm in Hiſpania procerior facta fuit; ad pedes etenim XL. ſiue palmos Geometricos CXX. adoleuit; & florem quidem perfecit, ſed ſemen ad maturitatem non perduxit, vt ab excel-

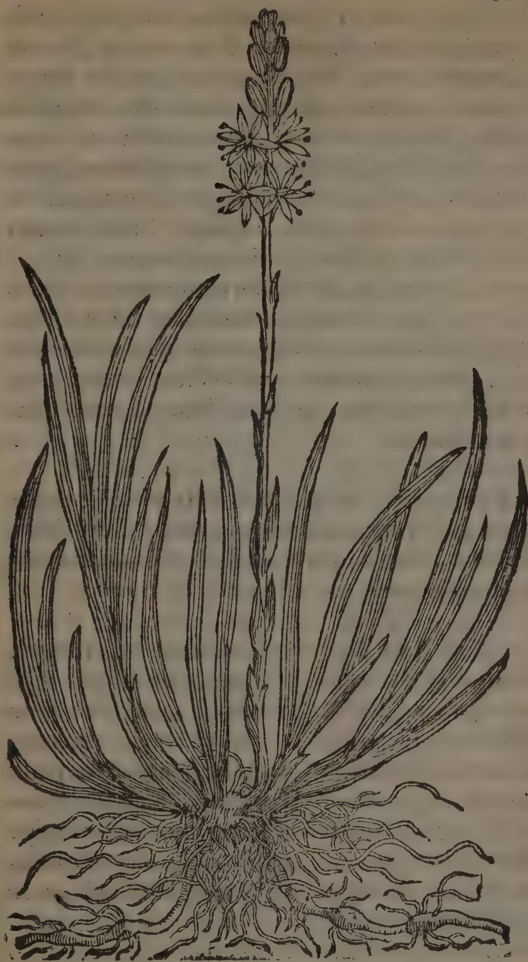
excellentiſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo Patritio Patauino in ſimplicium palæſtra exercitatiſſimo ac doctiſſimo accepimus; in cuius amœniſſimo viridario enata fuit; qui etiam facultates huius cognoſcere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, piliſque deraſis, in craticula decoctos, ſale oleoque prius præparatos, eſui ſuaues,& per quàm gratos eſſe, euidenti experimento cognouit; & ſimiliter ipſos quibus floris foliola ſemenque inſident calyces: quos & ipſius Cinaræ conis ſiue capitibus delicatiores ſuauioreſque in cibo eſſe ſcribit,& non minùs,verùm amplius, πρὸς τὰ ἀφροδίσια, ad quæ plurimum poſſunt, facere. Qua in re induſtria ac diligentia eius commendari ac laudari ſatis non poteſt, dignus certè eſt, quem omnes docti, ac ſimplicis Medicinæ ſtudioſi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & induſtriam, quibus in ſimplicium rarorum & peregrinorum facultatibus perquirendis vtitur: tum vel maximè,quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimùm non rarò adiuuet, eorumque ſtudia multum promoueat. Veluti ex ipſius P. A. Matthioli commentarijs omnibus notiſſimum eſt,qui ipſius Cortuſi opera maximum incrementum & haud exiguum ſplendorem ſumpſerunt: vti pluribus locis Matthiolus ipſe candidè teſtatum reliquit. Potuiſſent & idem quoque hiſtoriæ noſtræ teſtari, ſi abſoluere & ad finem perducere eas licuiſſet. Non pauca ſiquidem ab eo & rariſſima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus

seruantur, non exiguum auctuarium conferent, si aliquando eas absoluere ocium fuerit. Sed ad Chrysanthemum Perunianum excurrens redeat sermo. Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio, si credibile foret, illa ætate Romæ vel visum, vel vllo modo agnitum; per ambitum siquidem luteus est, & plus quàm quinquaginta folijs, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem esse, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortaßè eundem cum Bellide; vt non pauci eruditi suspicantur; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

Asphodelus palustris.

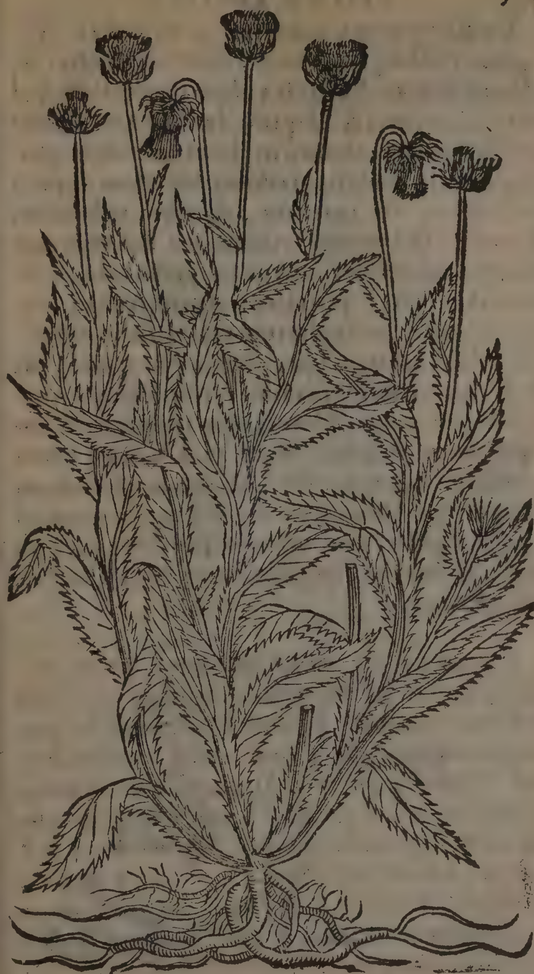
ASPHODELVS palustris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta & dodrante breuiora: caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, veluti Asphodeli; minores tamen, colore è luteo pallentes: semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis: radix longa, geniculata; non absque fibris, serpit Graminis modo. Reperitur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palustribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flandriæ. Æstiuis mensibus floret. Anonymos vulgo est. Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico similis ostendit; tametsi folia Gladioli sint, aut Iridis.

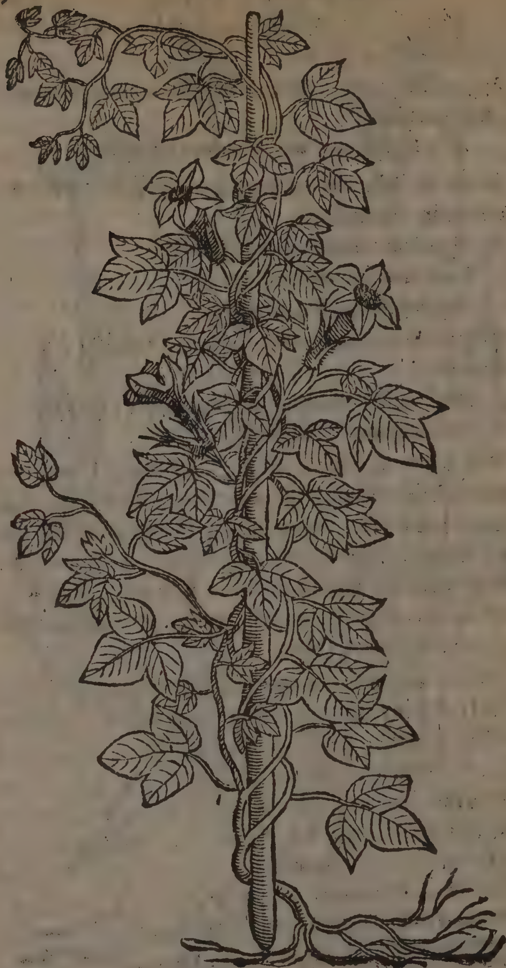
CIR-

Cirſion. CIRSION ex Carduorum generibus eſt: folia habet oblonga, Lactucæ folijs quaſi ſimilia: verùm acuminata, Bugloſſi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata: caules rectos duorum cubitorũ in plures diuiſos, in quorum ſingulis capitulum eminet hiſpidum, quod poſteaquàm flos emarcuit, deorſum reflectitur, & tandem in lanugines reſoluitur: flos ex multis ſtaminibus, pulcher, colore purpureo rubet: ſemen oblongum, ſplendens, aliorum carduorum ſimile, ſed quàm multorum minus: radix oblonga, in duas aut tres diuiſa. Belgio peregrinum eſt, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire. Floret æſtiuo tempore, altero à quo ſatum eſt anno. Matthiolus Cirſion etiam quoddam depingit, folijs ab iſto haud multum differens, ſed floribus in exiguis capitulis multis ſimul congeſtis; aliter omnino quàm iſtius, cuius flores, vt diximus, ſingulares ſunt, & è maioribus capitulis exeunt.

Campana Lazura. CAMPANA Lazura Conuoluuli ſpecies eſt, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina. Folia eius lata, anguloſa, vetuſtis & anguloſis hederæ folijs maiora, non læuia, verùm aliquantulum hirſuta: cauliculi teneri, qui appoſitis iuxta pedamentis ac perticis in altum ſcandentes ſe circumuoluunt: flores calathi figura, Smilacis læuis ferè ſimilia, ſed per oras anguloſi, colore in cæruleo purpurei. Plerique Campanam cæruleam ea de cauſa nominant. Videtur Liguſtri non fruticis, ſed alterius, cuius veterum nonnulli meminere, ſpecies.

cies. Huius etenim Liguſtri duæ ſunt: vna flore candido, altera nigro.

ALBI Liguſtri meminit Vergilius ecloga ſecunda, hoc carmine:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatôn lib. primo, ſcribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, Lilio, Liguſtro.

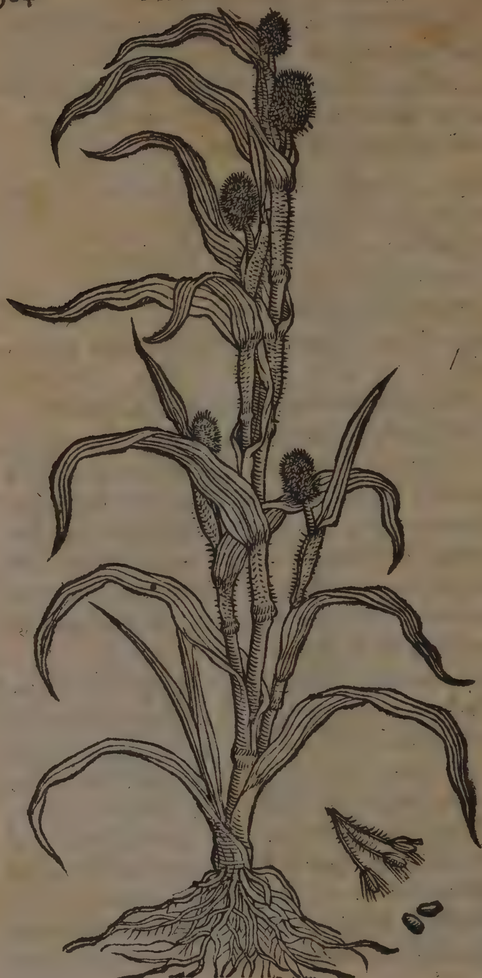
Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

Fer calathis Violam, & nigro permiſta Liguſtro
Balſamia cum Caſia nectens.

NIGRUM autem iſtud Liguſtrum, Campana putatur eſſe Lazura ſiue cærulea. Nam è cæruleo purpureus color, etiam niger ſubinde nuncupatur: veluti Violæ nigræ. Liguſtrum autem album huius generis Smilacis læuis flos eſt; qui vilis nulloque colligente perit, quam ob cauſam eum cadere Virgilius ſcribit.

NON minus, immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum eſt, culmos id promit craſſos 8. aut 9. pedes altos, crebrò geniculatos: folia è ſingulis nodis arundinacea, magna, lata, ſpicas ſiue verius paniculas craſſas, densè compactas, breuiores quidem quàm legitimi Panici, ſed tamen craſſiores; quæ non è ſummo tantùm, ſed ex ſinubus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeunt: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur: radices vt ſimilium fibroſæ

Panicum Indicum.

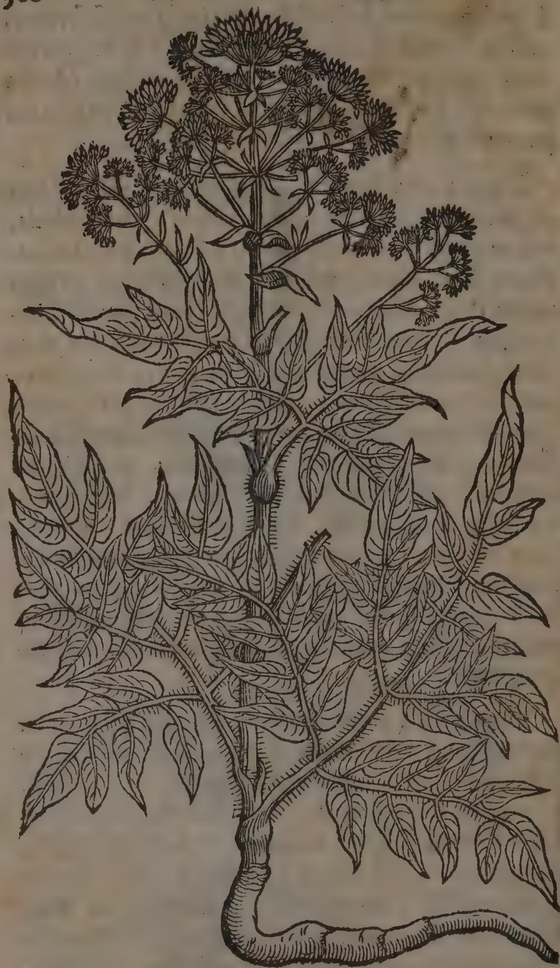

fibrosę ac firmę. Sub finem æstatis, etiam si feruens calidaque fuerit, maturitatem semen in Belgio vix consequitur : in calidioribus regionibus meliùs proficit. Panici speciem esse ipsa densè compacta panicula ostendit.

Panacis species.

PANACIS species folia edit nonnihil hirsuta asperaque, & terræ proxima, ampla & multiplicia, inque plura alia diuisa; circa caules verò contractiora & pauciora; quorum singularia, ex quibus totius folij compositio, oblonga sunt, lapathi folijs quadantenus similia, sed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnascentias superius diuisum : flores in vmbellis suprà eminentibus, luteos : semen inde latum, subflauum : radix longa est & candida, quibusdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Augusto. Panacis esse speciem constare videtur : semen etenim ex quo primum hic enata in Panacis lachryma (Opoponax nuncupatur) repertum fuisse à fidissimo ac diligentissimo pharmacopœo Antuerpiensi Petro Coldenbergo accepimus.

PANACES autem, auctore Theophrasto lib. 9. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur : deinde & alia tria sunt, Chironium, Heraclium, & Asclepion, quæ à Dioscoride solum describuntur. Præter hæc & vnum est πλατύφυλλον siue latifolium; & alterum λεπτόφυλλον tenuifolium; ita vt in vniuersum sex à Theophrasto Panacis species referantur. Cùm primo autem istorum vel cum Chironio conuenire præsens posse videtur, cum reliquis

quis verò minimè. Heraclium ſiquidem folio eſt amplo, magno, ad ficulnea accedente: Aſclepium verò Thapſiæ, aut vt Dioſcorides ait, fœniculo ſimili. Iſtud verò nec huius, nec illius, ſed omnino alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapſiæ, aut fœniculi accedente. Rurſus Panaces latifolium Centaurium magnum; tenuifolium verò Centaurium minus non temere eſſe putatur. Teſte ſiquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Centaurium cognominatur. Et Theophraſtus Centaurij maioris aut minoris non meminit. Ex his apparet, nullum iſtorum quatuor, hanc Panacis ſpeciem eſſe. Quódnam verò ex reliquis duobus ſit, certò etiam affirmari non poteſt; cum propter auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem. Syriacum quale ſit, Theophraſtus non deſcribit: Plinius illud eſſe ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla magnitudine rotundis: ſed ſuſpicio eſt, hæc ex Heraclij deſcriptione deſumpta fore. Lib. etenim 25. cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam ſuppoſuit. Chironium Theophraſti exemplaria & Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioſcoridis verò & Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, & quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chironium folio eſt Lapathi, poterit iſtud Chironium eſſe: ſingularia eius ſiquidem folia, Lapathi ſimilia eſſe ſcripſimus: ſi verò Amaraci, haud erit; ſed Syriacum eſſe conſequetur, quod veriſimillimum videtur. Effundit etenim lachrymam, ſi caulis eius æſtiuis menſibus, Sole feruente vulneretur: quod Syriacum facere Plinius apertè ſcribit, Theophraſtus innuit; quam Chironium reddere nuſquam

Plinij error

ſcriptum reperitur. Eſt autem lachryma hæc Opoponaci colore ſimilis, ſed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter ſoli frigiditatem accidit. In calidis ſiquidem regionibus omnia odoratiora; in frigidis verò minus odorata gignuntur, vt Theophraſtus teſtis. Et de his hactenus.

At in florum hiſtoria, quid à nobis præſtitum ſit, qui æquum adhibiturus eſt iudicium, facilè æſtimabit. Nos vt in aliorum ſcriptis, ſicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur; ita in noſtrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

FINIS.

Hic liber nihil habet Romanæ Eccleſiæ fidei contrarium, aut Reipub. offenſiuum.

Quod atteſtor Sebaſtianus Baer, Delphius, inſignis Colleg. Eccleſ. S. Mariæ Antuerpienſ. Plebanus.

HVIVS LIBRI INDEX.

Regium

ERRATA.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόγιον. 19. 20. Micancalum. 51. 5. digestis. ibidem. 7. Centaurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui. 109. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. LIRIVM MAIVS. 180. 9. nuncupatus. 188. IVNCIFOLIVS. 202. ALTER. 227. 9. familiare. 236. 13. ἠράνθεμον. 287. MINOR. 288. MAIOR. transpositæ siquidem his locis imagines sunt. 300. 28. similes.

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

ἶρις

πιπών

MAXIMILIANVS II Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ, Carniolæ, & Wirtẽbergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoſcimus & notum facimus tenore pręſentium vniuerſis: inter alia maiorum noſtrorum conſilia, illud haud poſtremum fuiſſe comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatẽ plurimùm facere arbitrarentur, nõ minus rem litterariam, quàm militarem diſciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè geſtum eſſet, illuſtrari cognoſcerent, & æternæ memoriæ conſecratum ad poſteros ita tranſmitti, vt tam exteris quàm domeſticis populis, exemplo ad virtutẽ eſſe poſſet: quodque optimarum artium ſtudia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuiſſet excogitatum, litteris & contineri & conſeruari optimè didiciſſent. Illorum nos laudatis veſtigiis inſiſtere ſummo ſtudio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere; vt ſi quis ad eam rem quidquam vel induſtria vel laboribus & impenſis ſuis cõtulerit, ne huic fraudi beneficium publicum ſit. CVM itaque ſincerè nobis dilectus Chriſtophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpienſis nobis humiliter exponi curarit; ſe veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea viſos, & raros, vel emendatiores, aliaque opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Teſtamentum, Eunapium de vitis Philoſophorum, Illuſtrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentariis illuſtratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Geſtis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadl, & ſi quæ huius generis alia, vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illuſtriora facta ſunt, quacunque in lingua, imprimere cõſtituiſſe: vereri autem, ne, quod ſæpenumero vſu venire conſueuerit, alij non nulli, qui alieno labore & induſtria partis, fucorum more inhiare, & frui ſoleant, ea quæ ille magnis ſumptibus & impenſis collegerit, & typis procuderit, mox ad ſuum cõpendium, minore ſumptu & labore imitentur, atq; effingant, illique labor omnis,

nis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici solet) oleũ & opera pereat: ideoque suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illum dignaremur. Nos huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq; sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab aliis quidẽ impressa, nouis autem deinceps scholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab aliis intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amissionem; quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare inque suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die XXI. mensis Februarij, Anno Domini M. D. LXV. Regnorum nostrorum, Romani, III. Hungarici, II. Bohemici verò XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

